

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΘΕΣΣΑΛΙΑΣ

ΣΧΟΛΗ ΑΝΘΡΩΠΙΣΤΙΚΩΝ ΚΑΙ ΚΟΙΝΩΝΙΚΩΝ
ΣΠΟΥΔΩΝ

ΠΑΙΔΑΓΩΓΙΚΟ ΤΜΗΜΑ ΔΗΜΟΤΙΚΗΣ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗΣ

**Ένα περιβάλλον διερευνητικής μάθησης με χρήση
Τεχνολογιών της Πληροφορίας και των Επικοινωνιών
(ΤΠΕ) για τη διδασκαλία της Νεοελληνικής Ιστορίας**

**An environment of investigative learning with the use of
Information and Communication Technologies (ICT) for the
teaching of modern Greek History**

ΠΤΥΧΙΑΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ

της

Χρυσικού Βασιλικής

Βόλος, Ιούνιος 2017

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΘΕΣΣΑΛΙΑΣ

**ΣΧΟΛΗ ΑΝΘΡΩΠΙΣΤΙΚΩΝ ΚΑΙ ΚΟΙΝΩΝΙΚΩΝ
ΣΠΟΥΔΩΝ**

ΠΑΙΔΑΓΩΓΙΚΟ ΤΜΗΜΑ ΔΗΜΟΤΙΚΗΣ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗΣ

**Ένα περιβάλλον διερευνητικής μάθησης με χρήση
Τεχνολογιών της Πληροφορίας και των Επικοινωνιών
(ΤΠΕ) για τη διδασκαλία της Νεοελληνικής Ιστορίας**

**An environment of investigative learning with the use of
Information and Communication Technologies (ICT) for the
teaching of modern Greek History**

ΠΤΥΧΙΑΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ

της

Χρυσικού Βασιλικής

Επιβλέποντες :

ΣΜΥΡΝΑΙΟΣ ΑΝΤΩΝΗΣ

Επίκουρος Καθηγητής Π.Θ.

ΚΟΛΛΙΑΣ ΒΑΣΙΛΗΣ

Επίκουρος Καθηγητής Π.Θ.

Εγκρίθηκε από την διμελή εξεταστική επιτροπή την 28 ΙΟΥΝΙΟΥ 2017.

(Υπογραφή)

.....
ΣΜΥΡΝΑΙΟΣ ΑΝΤΩΝΗΣ
Επίκουρος Καθηγητής Π.Θ.

(Υπογραφή)

.....
ΚΟΛΛΙΑΣ ΒΑΣΙΛΗΣ
Επίκουρος Καθηγητής Π.Θ.

Βόλος, Ιούνιος 2017

(Υπογραφή)

.....
Χρυσικού Βασιλική

Διπλωματική εργασία στα πλαίσια του Προπτυχιακού Προγράμματος Σπουδών του Παιδαγωγικού Τμήματος Δημοτικής Εκπαίδευσης του Πανεπιστημίου Θεσσαλίας.

Copyright © Chrysikou Vasiliki, 2017

Με επιφύλαξη παντός δικαιώματος. All rights reserved.

Απαγορεύεται η αντιγραφή, αποθήκευση και διανομή της παρούσας εργασίας, εξ ολοκλήρου ή τμήματος αυτής, για εμπορικό σκοπό. Επιτρέπεται η ανατύπωση, αποθήκευση και διανομή για σκοπό μη κερδοσκοπικό, εκπαιδευτικής ή ερευνητικής φύσης, υπό την προϋπόθεση να αναφέρεται η πηγή προέλευσης και να διατηρείται το παρόν μήνυμα. Ερωτήματα που αφορούν τη χρήση της εργασίας για κερδοσκοπικό σκοπό πρέπει να απευθύνονται προς τον συγγραφέα.

Στην οικογένειά μου

Ευχαριστίες

Με την περάτωση της παρούσας εργασίας, θα ήθελα να ευχαριστήσω τους επιβλέποντες καθηγητές της διπλωματικής μου εργασίας κ.Σμυρναίο Αντώνη και κ.Κόλλια Βασίλη, επίκουροι καθηγητές του Παιδαγωγικού Τμήματος Δημοτικής Εκπαίδευσης του Πανεπιστημίου Θεσσαλίας, για την πολύτιμη βοήθειά τους, τη συνεχή καθοδήγησή τους και τις ουσιώδεις υποδείξεις και παρεμβάσεις, που διευκόλυναν την εκπόνηση της διπλωματικής μου εργασίας.

Τέλος, οφείλω ένα μεγάλο ευχαριστώ στην οικογένειά μου, που είναι πάντα δίπλα μου και με στηρίζει σε κάθε μου προσπάθεια.

Βασιλική Χρυσικού
Βόλος, 2017

Πίνακας περιεχομένων

Κατάλογος Συντομογραφιών.....	xi
Περίληψη	1
Κεφάλαιο 1 Εισαγωγή.....	3
1.1 Γενικά.....	3
1.2 Διάρθρωση της πτυχιακής εργασίας.....	4
Κεφάλαιο 2 Ο Νεοελληνικός Διαφωτισμός.....	5
2.1 Ο όρος «Νεοελληνικός Διαφωτισμός».....	5
2.2 Το ιστορικό πλαίσιο	7
2.3 Χαρακτηριστικά του Νεοελληνικού Διαφωτισμού	9
2.4 Οι φάσεις του Νεοελληνικού Διαφωτισμού	11
2.5 Οι επιδιώξεις του Νεοελληνικού Διαφωτισμού	14
2.6 Οι φορείς του Νεοελληνικού Διαφωτισμού και οι κύριοι αντίπαλοί του.....	15
2.7 Οι αντιδράσεις.....	25
2.8 Η προοπτική του Νεοελληνικού Διαφωτισμού	27
Κεφάλαιο 3 Η χρήση των Τεχνολογιών της Πληροφορίας και των Επικοινωνιών στην Εκπαίδευση.....	29
3.1 Η συμβολή των Νέων Τεχνολογιών στην εκπαιδευτική διαδικασία.....	29
3.2 Η διδασκαλία του μαθήματος της Ιστορίας με τη χρήση των Τεχνολογιών της Πληροφορίας και των Τηλεπικοινωνιών.....	30
3.3 Προτεινόμενα σενάρια διδασκαλίας της Ιστορίας με τη χρήση των ΤΠΕ	36
3.3.1 Εκπαιδευτικό Λογισμικό «Η υστεροβυζαντινή Πόλη: το παράδειγμα του Μυστρά»	36
3.3.2 Μικρόκοσμοι με τη χρήση του λογισμικού Microworlds Pro	41
3.3.3 Το λογισμικό «Από το Παρόν στο Παρελθόν. Θέματα Βυζαντινής Ιστορίας»	48
3.3.4 Εκπαιδευτικό Λογισμικό «Μυκηναϊκός Πολιτισμός»	56
3.3.5 Η υπερμεσική εφαρμογή «Εάλω η Πόλις»	60
3.4 Το Wiki.....	63
3.4.1 Τι είναι το Wiki	63
3.4.2 Σύνομη ιστορία του wiki	64

3.4.3 Εφαρμογές που βασίζονται στο wiki.....	65
3.4.4 Λογισμικό Wiki και Wiki Engines.....	73
3.4.4.1 Λογισμικό Wiki	73
3.4.4.2 Wiki Engines	75
3.4.5 Βασικά χαρακτηριστικά του Wiki.....	78
3.4.6 Πλεονεκτήματα και μειονεκτήματα της χρήσης των Wikis	78
3.4.7 Οφέλη από τη χρήση των Wikis στην εκπαιδευτική διαδικασία.....	80
3.4.8 Αποφάσεις για Wiki στην Εκπαίδευση.....	82
3.4.9 Μεθοδολογία σχεδιασμού ενός περιβάλλοντος μάθησης της Ιστορίας.....	83
<i>Κεφάλαιο 4 Ένα διερευνητικό περιβάλλον μάθησης με τη χρήση των Wikis για τον Νεοελληνικό Διαφωτισμό.....</i>	<i>87</i>
4.1 Ένα σενάριο διδασκαλίας του μαθήματος της Ιστορίας με τη χρήση των Wikis	87
<i>Κεφάλαιο 5 Επίλογος.....</i>	<i>105</i>
<i>ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ.....</i>	<i>107</i>

Κατάλογος Συντομογραφιών

ΤΠΕ:	Τεχνολογία Πληροφοριών και Επικοινωνίας
κ.λπ.:	και τα λοιπά
π.χ.:	παραδείγματος χάριν
ΗΠΑ:	Ηνωμένες Πολιτείες Αμερικής
σελ.:	σελίδες
αι.:	αιώνας
ΥπΕΠΘ:	Υπουργείο Εθνικής Παιδείας και Θρησκευμάτων
ΤΕΚ:	Τομέας Επιμόρφωσης και Κατάρτισης
CD-ROM:	Compact Disc Read-Only Memory

Περίληψη

Η παρούσα πτυχιακή εργασία ξεκινάει με την αναφορά σε μια πολύ σημαντική περίοδο της Ιστορίας μας, τον Νεοελληνικό Διαφωτισμό. Αναλύονται τόσο το ιστορικό πλαίσιο του Νεοελληνικού Διαφωτισμού, όσο και τα χαρακτηριστικά του και οι επιδιώξεις του. Στη συνέχεια, γίνεται μια εκτενή ανάλυση στις φάσεις του αλλά και στους φορείς του Νεοελληνικού Διαφωτισμού, καθώς και στις αντιδράσεις που προκλήθηκαν από τη δράση του στον ελληνικό χώρο. Ακολουθεί μια αναφορά στη συμβολή των Νέων Τεχνολογιών στην εκπαιδευτική διαδικασία. Συγκεκριμένα, αφού γίνει μια ανάλυση του πώς μπορούν να συμβάλλουν οι Νέες Τεχνολογίες στη διδασκαλία του μαθήματος της Ιστορίας, αναφέρονται κάποια προτεινόμενα σενάρια διδασκαλίας της ιστορίας με τη χρήση των ΤΠΕ. Στη συνέχεια, γίνεται μια λεπτομερή ανάλυση του wiki, το εργαλείο το οποίο θα χρησιμοποιηθεί σ' αυτήν την εργασία. Αναφέρονται τα βασικά χαρακτηριστικά του, τα οφέλη του, καθώς και τα μειονεκτήματα που προκύπτουν από τη χρήση του στην εκπαίδευση, ενώ στο τέλος προτάσσεται μια μεθοδολογία σχεδιασμού ενός περιβάλλοντος μάθησης της ιστορίας. Τέλος, ακολουθεί η υλοποίηση ενός διδακτικού σεναρίου του μαθήματος της Ιστορίας χρησιμοποιώντας το περιβάλλον μάθησης των wikis, το οποίο προσφέρεται και για διερεύνηση, για την ενότητα του Νεοελληνικού Διαφωτισμού του μαθήματος της Ιστορίας.

Λέξεις-κλειδιά: Νεοελληνικός Διαφωτισμός, wiki, διερευνητικό περιβάλλον μάθησης

Κεφάλαιο 1

Εισαγωγή

1.1 Γενικά

Στα χρόνια που ακολούθησαν το πάρσιμο της Πόλης και στη διάρκεια 2-3 γενεών έφτανε ο προφορικός λόγος, η ανάμνηση εκείνων που έζησαν στην προτερινή κατάσταση και τη διηγούνταν σε εκείνους που γεννήθηκαν στη σκλαβιά, για να κρατάνε αναμμένη τη φλόγα. ύστερα η σκλαβιά έγινε πιο βαριά. Η προφορική παράδοση δεν έφτανε. Γρήγορα εξατμίστηκε η ελπίδα. Τότε το υπόδουλο έθνος εφάρμοσε από ένστικτο την αλήθεια, και αργότερα θα διατύπωνε ο σοφός Κοραής *«Όταν τα φώτα λάμπωσιν, η δουλεία εξ ανάγκης πρέπει να παύσει»*.

Αυτό ακριβώς έκανε το υπόδουλο Γένος: μια μυστική κατεργασία συντελέστηκε κάτω από το δέος της δουλοσύνης. Αυτή η μυστική κατεργασία έχει ένα όνομα: Παιδεία.

Παιδεία σε κάθε γλώσσα σημαίνει μόρφωση. Παιδεία στην Τουρκοκρατία σημαίνει, στη γλώσσα του Ελληνισμού, την ανάβαση προς την εθνική ανάταση. Παιδεία για μας σ' αυτήν την περίοδο είναι η μαγική δύναμη που έπλασε τη βροντερή πίστη των μεγαλόψυχων του 21. Είναι ένας απέραντος και δοξασμένος χώρος. Νιώθουμε την πιο τρανή περηφάνια για το Γένος μας, το δουλωμένο Γένος, όταν αντικρίζουμε το μεγάλο θαύμα της δημιουργίας της Νεοελληνικής εθνότητας, το θαύμα του Νεοελληνικού Διαφωτισμού, που είναι έργο που μας έδωσαν πρόσωπα γεμάτα θυσία και προσφορά. Έργο ζυμωμένο με τον ιδρώτα και το αίμα τους. Από τους πιο μεγάλους και τους πιο γνωστούς έως και τους πιο ταπεινούς και λησμονημένους, γιατί μικροί δεν υπάρχουν σ' αυτόν τον ιερό αγώνα.

Τους ονομάσαμε όλους Δασκάλους του Γένους. Λόγιοι Διδάσκαλοι του Γένους! Δεν υπήρχε μεγαλύτερη τιμή να προσφέρει το έθνος μας σ' αυτούς τους μαχητές από αυτόν τον τίτλο ευγενείας. Λόγιοι Διδάσκαλοι του Γένους. Οι μεγάλοι δάσκαλοι της φυλής μας. «Οι Απόστολοι του Ελληνισμού» γράφει ο Κ. Θ. Δημαράς.

1.2 Διάρθρωση της πτυχιακής εργασίας

Η παρούσα εργασία ξεκινάει στο 2^ο Κεφάλαιο με την αναφορά στον Νεοελληνικό Διαφωτισμό. Αφού αναλυθεί το ιστορικό πλαίσιο του Νεοελληνικού Διαφωτισμού, αναλύονται οι φάσεις του και αναφέρονται τα χαρακτηριστικά του και οι επιδιώξεις του. Στη συνέχεια, γίνεται μια εκτενή αναφορά στους φορείς του Νεοελληνικού Διαφωτισμού και στις αντιδράσεις που προκλήθηκαν από τη δράση του στον ελληνικό χώρο.

Στο 3^ο Κεφάλαιο γίνεται αναφορά στη συμβολή των Νέων Τεχνολογιών στην εκπαιδευτική διαδικασία. Συγκεκριμένα, αφού γίνει μια ανάλυση του πώς μπορούν να συμβάλλουν οι Νέες Τεχνολογίες στη διδασκαλία του μαθήματος της Ιστορίας, αναφέρονται κάποια προτεινόμενα σενάρια διδασκαλίας του μαθήματος της Ιστορίας με τη χρήση των ΤΠΕ. Στη συνέχεια, γίνεται μια λεπτομερή ανάλυση του wiki, το εργαλείο το οποίο θα χρησιμοποιηθεί για την υλοποίηση του διδακτικού σεναρίου στο μάθημα της Ιστορίας. Αναφέρονται τα βασικά χαρακτηριστικά του, τα οφέλη του, καθώς και τα μειονεκτήματα που προκύπτουν από τη χρήση του στην εκπαίδευση, ενώ στο τέλος προτάσσεται μια μεθοδολογία σχεδιασμού ενός περιβάλλοντος μάθησης της Ιστορίας.

Το 4^ο Κεφάλαιο παρουσιάζει την υλοποίηση ενός διδακτικού σεναρίου του μαθήματος της Ιστορίας χρησιμοποιώντας το περιβάλλον μάθησης των wikis, το οποίο προσφέρεται και για διερεύνηση, για την ενότητα του Νεοελληνικού Διαφωτισμού του μαθήματος της Ιστορίας.

Τέλος, στο 5^ο Κεφάλαιο αναφέρονται τα συμπεράσματα στα οποία κατέληξε η συγκεκριμένη πτυχιακή εργασία.

Κεφάλαιο 2

Ο Νεοελληνικός Διαφωτισμός

2.1 Ο όρος «Νεοελληνικός Διαφωτισμός»

Με τον όρο «Διαφωτισμός» νοούνται οι εκκοσμικευμένες ιδέες και αξίες που εκπορεύθηκαν από την παιδεία της βορειοδυτικής Ευρώπης κατά τον αιώνα που προηγήθηκε της Γαλλικής Επανάστασης. Η σταδιακή διείσδυση των ιδεών αυτών στην ορθόδοξη κοινωνία της Ανατολής συνεπαγόταν αναπροσδιορισμούς σε θεμελιώδεις τομείς της πνευματικής, κοινωνικής και εν τέλει και της πολιτικής ζωής, αναπροσδιορισμούς που συνέτειναν στη διαμόρφωση της ιστορικής φυσιογνωμίας του νεότερου ελληνικού έθνους. Με την έννοια αυτή ο Διαφωτισμός, στο ελληνικό και γενικότερα στο βαλκανικό πλαίσιο, αποτελεί κατεξοχήν πολιτικό φαινόμενο. (Κιτρομηλίδη, 1996. σελ. 9)

Στην ιστορία των ευρωπαϊκών πνευματικών κινημάτων, ο Διαφωτισμός αποτέλεσε ένα μεγάλο ανατρεπτικό ρεύμα, το οποίο, με ισχυρές αγγλικές καταβολές και με επίκεντρο τη Γαλλία του 18ου αιώνα, εξακτινώθηκε σε όλη την ευρωπαϊκή ήπειρο και άφησε βαθιά τα ίχνη του και στις περιοχές της Οθωμανικής Αυτοκρατορίας. Είχε, ως κύρια χαρακτηριστικά, την εκκοσμίκευση της γνώσης, την πίστη στον ορθό λόγο και στην ιδέα της προόδου, την υπονόμευση της χριστιανικής θρησκείας, τη λατρεία της επιστήμης, του πειράματος και της παρατήρησης.

Ταυτόχρονα, εξέφρασε μία γενικευμένη αμφισβήτηση των εξουσιών του παλαιού καθεστώτος, με αντίστοιχη προβολή της αξίας των δικαιωμάτων του ανθρώπου και του πολίτη. (Ηλιού, σελ. 9)

Ο όρος ελληνικός Διαφωτισμός πλάστηκε το 1945 από τον Κ. Θ. Δημαρά, ο οποίος ανασύνθεσε τα χαρακτηριστικά του ευρωπαϊκού κινήματος στην ελληνική του εκδοχή και διερεύνησε τα ιδεολογικά και ανθρώπινα συστατικά του. Ο νεολογισμός όμως «Διαφωτισμός» είχε δημιουργηθεί προς το τέλος του 19ου αιώνα, μάλλον από τον Δημήτριο Βερναρδάκη. Έως τότε το σύνολο της πνευματικής ιστορίας της Τουρκοκρατίας είχε την αδιαφόρητη και αχρονική ονομασία «πνευματική αναγέννησις» του γένους. Στο λεξιλόγιο του 18ου και 19ου αιώνα είναι τρέχουσες οι έννοιες «φώτα» και «φωτισμός του γένους», που τις βαθύτερες καταβολές τους εντοπίζουμε στη χριστιανική γραμματεία. Το 1945 αποτελεί γενέθλιο έτος για τη μελέτη του Νεοελληνικού Διαφωτισμού, μολονότι δημοσιεύματα για πρόσωπα και πράγματα που συνδέονται με το φαινόμενο είχαν δημοσιευτεί και νωρίτερα· αναδεικνύεται σε μια διακριτή διεπιστημονική περιοχή, που τροφοδοτεί ακατάπαυστα τους κλάδους της φιλολογίας, της ιστορίας, της βιβλιολογίας, της φιλοσοφίας, της πολιτικής επιστήμης, της συγκριτικής γραμματολογίας και της παιδαγωγικής. (Ηλιού, σελ. 9) (Αθήνη & Ξούριας, 2015, σελ. 22)

Σύμφωνα με τον Κ.Θ. Δημαρά, ο Νεοελληνικός Διαφωτισμός είναι: «...το σύνολο των πνευματικών εκείνων και συνειδησιακών φαινομένων της νέας ελληνικής ιστορίας, όσα συμβαδίζουν με τη γενική προαγωγή του Ελληνισμού, και πριν από τη συνθήκη του Κιουτσούκ Καϊναρτζή, αλλά και ιδίως μετά, κατά των οποίων φυσική απόληξη πρέπει να θεωρήσουμε την Ελληνική Επανάσταση...». Με αυτήν, όμως, την έννοια, διαφωτισμός σημαίνει κάθε πνευματική δράση που αποβλέπει στην προετοιμασία του 1821. (Διζικιρίκης, 1884, σελ. 10)

Ο Νεοελληνικός, λοιπόν, Διαφωτισμός διαμορφώθηκε ως μια πνευματική κίνηση στον Ελληνικό χώρο στα μισά του 18ου αιώνα και στις αρχές του 19ου αιώνα (1750-1821), μέσα στα πλαίσια της ευρωπαϊκής Παιδείας. Οι αρχές του συμπίπτουν με τις αρχές του Ευρωπαϊκού Διαφωτισμού στο μεταίχμιο του 17ου προς 18ο αιώνα, τότε που κυριαρχεί στον Ευρωπαϊκό χώρο η φιλοσοφία του Τζων Λοκ, το πνεύμα του Βολταίρου και των Εγκυκλοπαιδιστών, ενώ το τέλος του συμπίπτει με την Ελληνική Επανάσταση. Σκοπός του Νεοελληνικού Διαφωτισμού ήταν να καλλιεργήσει την

Εθνική συνείδηση, καθώς αυτήν ήταν που θα οδηγούσε στην Εθνική αποκατάσταση. (Καραμπάτσας, 1981, σελ. 10-11)

Εντούτοις, ο όρος «διαφωτισμός» έχει γαλλική προέλευση. Η ιδεολογική του υφή ξεκινάει από τους Γάλλους Διαφωτιστές, που τον χρησιμοποιούν με μια ορισμένη αλλά και ευρύτερη αντίληψη. Γι' αυτό και υπάρχουν κάποιες ομοιότητες, αλλά και αρκετές διαφορές ανάμεσα στο Γαλλικό και Νεοελληνικό Διαφωτισμό. Διαφορές ιστορικές, κοινωνιολογικές, πολιτιστικές, με μια λέξη, ιδεολογικές. Και αυτό είναι φυσικό, καθώς οι κοινωνικοϊστορικές υποδομές, δηλαδή αυτές που υποβαστάζουν τις δύο κατηγορίες του διαφωτισμού, είναι μεταξύ τους αρκετά διαφορετικές. Βέβαια, και οι δύο έννοιες προκύπτουν από την αντίθεσή τους προς τα φεουδαρχικά συστήματα. Αλλά ο γαλλικός φεουδαρχισμός, έχει χαρακτηριστικά πολύ διαφορετικά από τον οθωμανικό φεουδαρχισμό. Γι' αυτό και η κυρίαρχη διαφορά ανάμεσα στο Γαλλικό και Νεοελληνικό Διαφωτισμό. Διζιρίκης, 1884, σελ. 10-11)

Ο Ελληνικός Διαφωτισμός είναι αδιαμφισβήτητο σήμερα ότι συσταίνει κλάδο του μεγάλου κορμού του Ευρωπαϊκού Διαφωτισμού. (Δημαράς, 1985, σελ. 1) Ο Νεοελληνικός Διαφωτισμός ήρθε σαν συνέχεια του Ευρωπαϊκού Διαφωτισμού που διαμόρφωσε τις εθνικές γλώσσες των κρατών και έδωσε ώθηση δυνατή στην καλλιέργεια των επιστημών και της γνώσης γενικότερα. Ένα ρεύμα που ξεκινάει και όλο δυναμώνει, για την κατάκτηση της γνώσης. Οι φυσικές επιστήμες κερδίζουν συνεχώς έδαφος. Φημισμένοι δάσκαλοι οργάνουν κυριολεκτικά την πατρική γη, κηρύσσοντας το Ευαγγέλιο της πίστης στην ιδέα της απολύτρωσης από τον τουρκικό ζυγό. «Ο Νεοελληνικός Διαφωτισμός», σημειώνει ο Γ. Βαλέτας, «είναι ένα κομμάτι α ξεχώριστο των απελευθερωτικών αγώνων του λαού μας και τους οπλίζει με ιδεολογικό περιεχόμενο, με επαναστατική θεωρία και με Εθνική Πατριωτική συνείδηση». (Καραμπάτσας, 1981, σελ. 10-11)

2.2 Το ιστορικό πλαίσιο

Η αγγλική βιομηχανική επανάσταση διαδόθηκε στη Γαλλία και τις Κάτω Χώρες, οδηγώντας την αστική τάξη σε ανοδική πορεία. Ωστόσο, στην κεντρική, τη νότια και την ανατολική Ευρώπη εξουσίαζε στη συγκεκριμένη περίοδο η αριστοκρατία. Οι λαϊκές τάξεις, αγροτικές ως επί το πλείστον, υπέφεραν εξαιτίας της οικονομικής αστάθειας και της επακόλουθης αύξησης των τιμών. Το αποτέλεσμα

ήταν η διαφοροποίηση της βορειοδυτικής Ευρώπης, που άρχισε να εκσυγχρονίζεται και της υπόλοιπης ηπείρου που έμεινε στο περιθώριο. Η αγγλική αστική επανάσταση του 17ου αι., η Γαλλική του 18ου και ο πόλεμος ανεξαρτησίας των Η.Π.Α. στράφηκαν ενάντια σε ένα παρηκμασμένο πλέον φεουδαρχικό σύστημα, που αποτελούσε εμπόδιο στην αστική ανάπτυξη.

Η βιομηχανική επανάσταση άλλαξε ριζικά την παραγωγική ικανότητα σε πολλά πεδία και τομείς της ανθρώπινης δραστηριότητας, αλλάζοντας ριζικά τη μορφή των παραδοσιακών κοινωνιών και των οικονομιών του ευρωπαϊκού κόσμου. Κατόπιν η Γαλλική Επανάσταση προσέφερε το ιδεολογικό υπόβαθρο μιας διαφορετικής πολιτικής και κοινωνικής άποψης και έγινε η έμπνευση για έναν οικουμενικό, σχεδόν, ξεσηκωμό, με στόχο τον εθνικό αυτοπροσδιορισμό. (Hobsbawm, σελ 84) Ο όρος οικουμενικός δικαιολογείται, αν ανατρέξει κανείς σε παγκόσμιους ιστορικούς χάρτες και δει πόσα απελευθερωτικά κινήματα διαδραματίστηκαν ανάμεσα στο 1811 και το 1840, παράλληλα με την παγκόσμια βρετανική οικονομική διεξόδωση –διείσδυση που άντλησε τη δύναμή της από τη βιομηχανική επανάσταση.

Ως ιδεολογία του διαφωτισμού θα μπορούσαν να χαρακτηριστούν οι ιδέες και οι αξίες που διαμορφώθηκαν από την παιδεία της βορειοδυτικής Ευρώπης κατά τον 18ο αιώνα, πριν από τη Γαλλική Επανάσταση. Η αφετηρία αυτής της νέας ιδεολογίας βρίσκεται στον αρχαιοελληνικό στοχασμό, τον οποίο οι εκπρόσωποί της μελέτησαν σε βάθος, αλλά στηρίχθηκε κυρίως στις σύγχρονες επιστημονικές ανακαλύψεις, με χαρακτηριστικούς εκπρόσωπους τον Γαλιλαίο και τον Νεύτωνα. Επιδίωξη των ευρωπαίων Διαφωτιστών ήταν η υπερίσχυση του σύγχρονου πνεύματος εις βάρος των κατεστημένων ιδεών της θρησκευτικής μισαλλοδοξίας, του δογματισμού, της άγνοιας και της προκατάληψης. Η ριζική αμφισβήτηση των καθιερωμένων αυθεντιών, ο προβληματισμός γύρω από τη φύση, τις πηγές και τα όρια της γνώσης, η πίστη στην ανθρώπινη δυνατότητα παραγωγής γνώσης, ο ορθός λόγος και ο ελεύθερος στοχασμός είναι τα κύρια στοιχεία που διαμόρφωσαν το ιδεολογικό πλαίσιο του κινήματος του Διαφωτισμού.

Ορισμένοι θεωρούν τον Νεοελληνικό Διαφωτισμό προϊόν πολιτισμικής διάχυσης και παρακλάδι του ευρωπαϊκού Διαφωτισμού. Ο ίδιος ο όρος προέρχεται από τη μετάφραση των αντίστοιχων όρων της αγγλικής, γερμανικής και ιταλικής γλώσσας. Άλλοι θεωρούν ότι ο Νεοελληνικός Διαφωτισμός έχει τις αφανείς ρίζες του στον 15ο αιώνα και ότι δεν αποτελεί αντιγραφή του ευρωπαϊκού. Οι συγγένειες

του ελληνικού με τον ευρωπαϊκό διαφωτισμό υπήρξαν οριζόντιες και επιλεκτικές. Κοινές αρχές ήταν αυτές της ελευθερίας, ισότητας και αδελφότητας, με την τελευταία να απορρέει από τον κοινό εθνικό αυτοπροσδιορισμό. (Πιζανιάς, 2000)

Έτσι, τώρα, το κίνημα του Νεοελληνικού Διαφωτισμού έρχεται να μορφοποιήσει ροπές, διαθέσεις και επιτεύγματα που απορρέουν από τις κοινωνικές αναταράξεις και διαφοροποιήσεις που συνοδεύουν την άνοδο των φαναριωτών και της εμπορικής τάξης και που τείνουν να μεταφέρουν στην «καθ' ημάς Ανατολή», στις εμπορικές παροικίες και, ως ένα βαθμό, και στις υπόλοιπες βαλκανικές χώρες, ρεύματα παράλληλα με εκείνα της «δυτικότερας» Ευρώπης. Χωρίς, πάντως, να οδηγούνται στις τολμηρότερες λύσεις που είχε τη δυνατότητα να προτείνει και να επιτύχει ο (δυτικο) ευρωπαϊκός Διαφωτισμός. Οι ρυθμοί θα είναι πιο αργοί και, στις πρώτες, ιδίως, περιόδους η μετακένωση εμφανίζεται ετεροχρονισμένη. (Ηλιού, σελ. 9)

2.3 Χαρακτηριστικά του Νεοελληνικού Διαφωτισμού

Το κίνημα του Νεοελληνικού Διαφωτισμού που διαμορφώθηκε γύρω στα μέσα του 18ου αιώνα, αποσκοπούσε στην ιδεολογική προετοιμασία του αγώνα για την ελευθερία, επιδιώκοντας τη διάδοση των διαφωτιστικών ιδεών μεταξύ των Ελλήνων. Οι Έλληνες υποστηρικτές του Διαφωτισμού θαύμαζαν τον αρχαίο ελληνικό πολιτισμό και τον συνέδεαν με την ελευθερία, πίστευαν ότι η εκπαίδευση θα έπρεπε να θεμελιώνεται στην ενασχόληση με τις θετικές επιστήμες, να γίνεται στη λαϊκή γλώσσα και να υπηρετεί την προοπτική του αγώνα για ελευθερία. Βεβαίως, οι θέσεις αυτές δεν ήταν καθολικά αποδεκτές. Ορισμένοι Έλληνες συντηρητικοί λόγιοι, που συνήθως συνδέονταν με την εκκλησία, απέρριπταν τις διαφωτιστικές ιδέες, έκριναν ότι η εκπαίδευση πρέπει να βασίζεται σε εκκλησιαστικά κείμενα, να περιορίζεται στη γνωριμία με τη θρησκευτική, κυρίως, παράδοση και να γίνεται σε αρχαϊζουσα γλώσσα. (Λούβη & Ξιφαράς)

Βασικές ιδέες του Νεοελληνικού Διαφωτισμού πάνω στις οποίες στηρίχθηκε είναι οι ακόλουθες:

- i) Ο άνθρωπος έχει τη δυνατότητα να φτάσει στην κατάκτηση της πραγματικής ευτυχίας και να βελτιωθεί σε ατομικό και συλλογικό επίπεδο.
- ii) Ο άνθρωπος πρέπει να απαλλαγεί από προλήψεις και δεισιδαιμονίες και να μάθει να στηρίζεται στη λογική και στην παιδεία-μόρφωση (φωτισμός).

- iii) Η μάθηση είναι απαραίτητη προϋπόθεση για την κατάκτηση της ευτυχίας και τη λύτρωση από τα στοιχεία που καταδυναστεύουν τη ζωή του ανθρώπου.
 - iv) Ο άνθρωπος πρέπει να ασκεί κριτική σε παραδόσεις και αυθεντίες και να εξασκεί ελεύθερα το κριτικό και ερευνητικό πνεύμα.
 - v) Ο άνθρωπος πρέπει να υπερασπίζεται την αξιοπρέπειά του, να πιστεύει σε όποια θρησκεία θέλει και να είναι ελεύθερος από οποιοδήποτε στοιχείο καταναγκασμού.
- (Γερακίνη, 2012)

Με βάση τις ιδέες αυτές, ο Νεοελληνικός Διαφωτισμός διαμόρφωσε τα χαρακτηριστικά του, τα βασικότερα από τα οποία είναι η πίστη στον ορθό λόγο, την παιδεία και την πρόοδο, η αγάπη για την επιστήμη και το πείραμα, η εκκοσμίκευση της γνώσης και η χειραφέτηση από την Εκκλησία, καθώς και η διεκδίκηση της κοινωνικής και θρησκευτικής ανοχής. (Αθήνη & Ξούριας, 2015, σελ. 22-23)

Τα χαρακτηριστικά, βέβαια, του Νεοελληνικού Διαφωτισμού δείχνουν μια στροφή προς τη νεωτερικότητα, την αποδέσμευση της σκέψης από τη θρησκευτική αυθεντία, την τροπή προς την αρχαιότητα και την απόρριψη του Βυζαντίου που θεωρείται περίοδος απολυταρχικής εξουσίας, την εξιδανίκευση της προόδου και της επιστήμης, την εμπιστοσύνη στη δύναμη του ορθού λόγου, την πίστη στη δυνατότητα βελτίωσης του ανθρώπου, τη διάθεση της σύσφιξης των σχέσεων με τον ευρωπαϊκό κόσμο, τη «φωτισμένη Ευρώπη», ο κριτικός έλεγχος και την άρνηση της παράδοσης και κάθε αυθεντίας που πηγάζει από αυτή. Για τους φιλοσόφους του Διαφωτισμού, ο ορθός λόγος είναι ισχυρότερος από οποιαδήποτε παράδοση και οποιαδήποτε αυθεντία. Κυρίαρχη αίσθηση ήταν ότι η ελληνική παιδεία θα βγει κερδισμένη αν πετύχει να μεταφέρει και να αφομοιώσει τα ευρωπαϊκά επιτεύγματα που συσσώρευσε η πρόοδος. Ειδικότερα:

- Ο Διαφωτισμός άσκησε αμείλικτη κριτική στις επικρατούσες θεωρίες για τη φύση, για τη γνώση, για την κοινωνία, τη θρησκεία, την πολιτική οργάνωση και καλλιέργησε την ελεύθερη κριτική έρευνα, τη γνώση του φυσικού κόσμου μέσω της εμπειρικής παρατήρησης και του πειράματος, κήρυξε την ανεξιθρησκεία και την αξιοπρέπεια του ανθρώπου.
- Η προσδοκία αναμόρφωσης των κοινωνικών θεσμών και κατ' επέκταση της κοινωνίας στο σύνολό της με τη δύναμη της ανθρώπινης λογικής.
- Στη βάση όλων των παραπάνω ο Διαφωτισμός είναι αισιόδοξος: αποδίδει κατά συνέπεια ιδιαίτερη σημασία στα ζητήματα της Αγωγής. Στο πλαίσιο αυτό

προάγει τις ζωντανές γλώσσες και ιδιαίτερα τα εθνικά ιδιώματα σε βάρος των νεκρών γλωσσών (αρχαία ελληνικά, λατινικά). (Παναγιωτόπουλος, 2003) (Σπυρόπουλος, 2014)

2.4 Οι φάσεις του Νεοελληνικού Διαφωτισμού

Σύμφωνα με μια γενικευμένη σήμερα αποδοχή, η οποία διατηρεί ως σημείο εκκίνησης το αρχικό «σχήμα» που εισήγαγε ο Δημαράς (1989), το κίνημα διαιρείται σε δύο περιόδους: την περίοδο της ωρίμασης (1770-1800) και την περίοδο της κορύφωσης (1800-1821). Ωστόσο, από τη συστηματική μελέτη του φαινομένου και την ανάδειξη νέων στοιχείων είναι σήμερα αποδεκτό ότι υπήρξε μια μακρά πορεία προς τον Διαφωτισμό και ότι σημάδια μιας πολιτισμικής κινητικότητας είναι ανιχνεύσιμα αρκετά νωρίτερα. Το πνεύμα, επίσης, του Διαφωτισμού είναι διάχυτο και μέσα στη δεκαετία του 1821-1830, στα χρόνια της Επανάστασης, ενώ ορισμένοι πυρήνες του αντιστέκονται ως το 1850, δηλαδή ως την περίοδο ακμής του ελληνικού Ρομαντισμού.

Χρειάζεται να σημειωθεί ότι στην ιστορία των πνευματικών ρευμάτων δεν υπάρχουν αυστηρά έτη-σταθμοί, και άρα και εδώ τα χρονολογικά όρια είναι συμβατικά. Επίσης, θα πρέπει να επισημανθεί ότι: όσες νέες ιδέες ή λογοτεχνικές τάσεις διεισδύουν στην ελληνική παιδεία δεν εντάσσονται όλες στο ρεύμα του Διαφωτισμού, καθώς κάνουν την εμφάνισή τους ιδέες και τάσεις που κατάγονται από προγενέστερες φάσεις της ευρωπαϊκής σκέψης και γραμματείας· το κίνημα ούτε αγκαλιάζει το σύνολο της ελληνικής πολιτισμικής ζωής, αλλά ούτε και αναστέλλει την επιβίωση ή εμποδίζει την ανάπτυξη άλλων τάσεων και εκδηλώσεων· ο ελληνικός Διαφωτισμός αφορά καλλιεργημένες και εγγράμματες ομάδες της ελληνικής κοινωνίας, που ζουν στα αστικά κέντρα, όπως η Κωνσταντινούπολη, οι πρωτεύουσες των παραδουνάβιων Ηγεμονιών, οι πόλεις της ελληνικής διασποράς της κεντρικής Ευρώπης, και αφήνει αδιάφορους τους αγροτικούς πληθυσμούς, τους αναλφάβητους των πόλεων και της υπαίθρου (Αθήνη & Ξούριας, 2015, σελ. 23)

Σύμφωνα με τα παραπάνω, η εξέλιξη του Διαφωτισμού στον ελληνικό πνευματικό χώρο θα μπορούσε να διακριθεί σε τρεις περιόδους, που αντιστοιχούν με τρεις περιόδους της γαλλικής παιδείας και εκφράζουν, συμβατικά αλλά καλά, και τη σχέση ανάμεσα στα δύο κινήματα και την χρονική απόκλιση που τα χωρίζει.

Πρώτη, προδρομική περίοδος του ελληνικού Διαφωτισμού είναι εκείνη που εκδηλώνεται με την προβολή του ονόματος του Βολταίρου. Ο Γάλλος φιλόσοφος που είχε, κιόλας, πολύ νωρίς σχολιασθεί στην πατρίδα του είχε γίνει αφορμή σκανδάλων ήταν σε ολόκληρο σχεδόν τον 18ο αιώνα, το κατεξοχήν κατάλληλο σύμβολο της ελευθεροφροσύνης. Με τον τρόπο αυτό το όνομά του εξάρθηκε από πολύ νωρίς και έξω από τα σύνορα της Γαλλίας, από προοδευτικούς συγγραφείς, όπως επίσης χρησιμοποιήθηκε από τους αντιπάλους του φιλελευθερισμού. Σε αυτήν την θολή ακόμη και προδρομική περίοδο της πορείας της ελληνικής γραμματείας τρία ονόματα εμφανίζονται επαρκώς ενδεικτικά:

- α. Θωμάς Μανδακάσης
- β. Ιώσηπος Μοισιόδακας
- γ. Ευγένιος Βούλγαρης

Καλύτερα από κάθε άλλο σύγχρονο έργο, το πνεύμα της εποχής το εκφράζει η «Απολογία» του Μοισιόδακα η οποία κυκλοφόρησε το 1780 σε έναν τόμο.

Στην επόμενη περίοδο, ισχυρή επίδραση άσκησε στον ελληνικό χώρο η Γαλλική Εγκυκλοπαίδεια, όπως φαίνεται σε χαρακτηριστικά ελληνικά έργα. Η μεγαλοφάνταστη αυτή απογραφή του πνευματικού δυτικού κόσμου στην πιο αποφασιστική ώρα της ιστορίας του μετά την Αναγέννηση, δεν έμεινε άγνωστη στον ελληνισμό, ούτε τον άφησε ασυγκίνητο: η αφήγηση των σχέσεων του τελευταίου αυτού με τη Γαλλική Εγκυκλοπαίδεια είναι από τις πιο γόνιμες σε συμπεράσματα, προκειμένου να γίνει γνωστή η πορεία του ελληνικού νου. Στην δεύτερη αυτή περίοδο τυπικός εκπρόσωπος στον κόσμο της ελληνικής διανόησης πρέπει να θεωρηθεί ο φαναριώτης Δημήτριος Φωτιάδης ή Καταρτζής, καθώς και οι οπαδοί του, ανάμεσα στους οποίους βρίσκεται και ο Ρήγας Βελεστινλής. Από τα άλλα έργα της εποχής, δίπλα στις συγγραφικές πραγματοποιήσεις του Καταρτζή, οι οποίες όμως δεν τυπώθηκαν στους καιρούς του, η «Γεωγραφία» των Δημητρίων, δηλαδή του Δανιήλ Φιλιππίδη και του Γρηγορίου Κωνσταντά, τυπωμένη στα 1791, είναι τυπική των τότε ελληνικών απασχολήσεων. (Δημαράς, 1985, σελ. 10-12)

Με την ωρίμαση του Διαφωτισμού αρχίζει να πνέει πλέον νέος άνεμος. Ως κίνημα που πιστεύει στη δύναμη της προόδου, δίνει ιδιαίτερη έμφαση στην αγωγή και στην παιδεία. Οι σημαντικότεροι εκπρόσωποί του εμπλέκονται στα εκπαιδευτικά ζητήματα, μέσα από τη θεωρία και/ή την πράξη. Από τα μέσα του αιώνα εισάγεται σταδιακά σε πολλές σχολές η διδασκαλία ξένων γλωσσών (κυρίως της γαλλικής,

αλλά και της ιταλικής). Η γλωσσομάθεια θα σταθεί ο βασικός και άμεσος διάυλος επαφής με τις ευρωπαϊκές γραμματείες και θα αξιοποιηθεί στη μεταφραστική διαδικασία. (Αθήνη & Ξούριας, 2015, σελ. 23)

Τέλος, η τρίτη περίοδος του ελληνικού Διαφωτισμού είχε στενή σχέση με την κίνηση που είναι γνωστή, στην ιστορία της γαλλικής παιδείας, ως κίνηση των Ιδεολόγων: της ομάδας, δηλαδή των διανοούμενων, οι οποίοι σταθερά προσηλωμένοι στις αρχές της ελευθερίας και της ισότητας που λαμπρύνουν τη θεωρία της Γαλλικής Επανάστασης, αποδοκιμάζουν τη βιαιότητα της εφαρμογής των αρχών αυτών και κρατήθηκαν για αυτό μακριά από την πολιτική δράση στα χρόνια της Επανάστασης και του Ναπολέοντα. Χαρακτηριστικός εκπρόσωπος της τρίτης αυτής περιόδου του Νεοελληνικού Διαφωτισμού θεωρείται ο Αδαμάντιος Κοραΐς, του οποίου η μακρά δράση υπερβαίνει τα ειδικά πλαίσια του Ελληνικού Διαφωτισμού. Το ολιγοσέλιδο «Υπόμνημά» του «για την παρούσα κατάσταση των Ελλήνων», που δημοσιεύθηκε πρώτη φορά γαλλικά το 1803, και αργότερα επανειλημμένα, και μεταφράστηκε, επίσης επανειλημμένα, στη γλώσσα μας, αποτελεί το πιο αντιπροσωπευτικό έργο αυτής της περιόδου, ίσως και του όλου ελληνικού Διαφωτισμού. Ένας άγγλος ιστορικός, ο C. A. Fyffe, έγραψε για το υπόμνημα ότι είναι «ένα από τα πλέον φωτεινά και ενδιαφέροντα ιστορικά σκαριφήματα όσα ποτέ εγράφησαν». (Δημαράς, 1985, σελ. 10-12)

Στην περίοδο αυτή του Νεοελληνικού Διαφωτισμού η διάδοση και επεξεργασία των βασικών αξιών του έχει ως έναν βαθμό συντελεστεί. Ιδρύονται νέα σχολεία και επανδρώνονται από λογίους που έχουν ενστερνιστεί τις ιδέες του Διαφωτισμού. Σε αρκετές σχολές εφαρμόζονται σύγχρονες διδακτικές μέθοδοι. Το πνεύμα της ανανέωσης διαχέεται ακόμη και σε συντηρητικές σχολές, όπως η Πατριαρχική Σχολή της Κωνσταντινούπολης. Η δυναμική αυτή φάση συνδέεται με την εθνική αυτοσυνειδησία και την αφύπνιση, και με τις ζυμώσεις που θα κυφορήσουν την Επανάσταση. Η διασύνδεση με τους αρχαίους προγόνους, διαμεσολαβημένη από τη Δύση, είναι πλέον ορατή στις συλλογικές νοοτροπίες. (Αθήνη & Ξούριας, 2015, σελ. 23)

Στην εποχή, όμως, αυτή της ακμής της ελληνικής παιδείας ο διαφορισμός είναι έκδηλος, και παράλληλα προς τις μέσες τάσεις τις οποίες εκπροσωπεί ο Κοραΐς, εκδηλώνονται και άλλες, οι οποίες χαρακτηρίζονται ως ακραίες: από τη μια πλευρά οι τελείως συντηρητικές, οι αντίθετες προς το Διαφωτισμό που βρίσκονται τώρα σε έξαψη και οι τελείως ριζοσπαστικές από την άλλη. Το άκρως συντηρητικό πνεύμα

εκπροσωπείται καλά στην τότε γραμματεία από το ψευδώνυμο έργο του Αθανάσιου Πάριου «Αντιφώνησις». Όσον αφορά τις ριζοσπαστικές τάσεις, σαφείς εικόνες δίνουν τέσσερα κυρίως έργα, και τα τέσσερα κυκλοφορημένα ανώνυμα:

- α. Μία ανεπίγραφη, όπως σώζεται, έντυπη, πεζή σάτιρα, που κυκλοφόρησε πιθανώς γύρω στο 1789. Πρόκειται για ένα κείμενο καταπληκτικά βίαιο εναντίον κάθε μορφής κατεστημένου. Το ονομάζουμε συμβατικά «Ο Ανώνυμος του 1789».
- β. Ο «Ρωσαγγλογάλλος», το οποίο πρόκειται για ένα έργο έμμετρο, του οποίου η σύνταξη περιορίζεται ανάμεσα στα χρόνια 1799 και 1810, ίσως γύρω στα 1805, και που παρέμεινε ανέκδοτο, παρ' όλη την ευρεία, σε χειρόγραφα, κυκλοφορία του. Κατηγορεί τον κλήρο, τους Φαναριώτες, τους προεστούς και τους εμπόρους ότι προτιμούν τον τουρκικό ζυγό από την απελευθέρωση της Ελλάδας.
- γ. Η «Ελληνική Νομαρχία» του 1806, το οποίο πρόκειται για ένα πεζογράφημα που από τότε έχει πολλές φορές σχολιασθεί για την ελευθεροφροσύνη του.
- δ. Οι «Κρίτωνος στοχασμοί» του 1819, το οποίο πρόκειται για έργο πεζό και αυτό, στρεφόμενο ιδίως εναντίον του κλήρου. (Δημαράς, 1985, σελ. 10-12)

2.5 Οι επιδιώξεις του Νεοελληνικού Διαφωτισμού

Κύρια χαρακτηριστικά του Νεοελληνικού Διαφωτισμού ήταν α) η τάση για την αποδέσμευση της σκέψης και της πνευματικής δημιουργίας από τον ασφυκτικό κλοιό της θρησκευτικής αυθεντίας, β) η τροπή προς την αρχαιότητα και το δημοκρατικό της παράδειγμα, με αντίστοιχη απόρριψη του Βυζαντίου, το οποίο θεωρείται φορέας απολυταρχικής και θρησκευτικής εξουσίας, γ) η καταπολέμηση της δεισιδαιμονίας και, μέσω αυτής, ο περιορισμός των κοσμικών εξουσιών του κλήρου και δ) η εξιδανίκευση των εννοιών του ορθού λόγου, της προόδου και της επιστήμης. Επιστέγασμα όλων αυτών: η ανάδειξη της ελευθερίας σε κεντρικό αίτημα και για την πνευματική ζωή και για τα πολιτικά συμφραζόμενα: «να γράφη, κανείς ό,τι θέλει, κατά το δικαίωμα της φυσικής ελευθερίας», «όποιος ελεύθερα συλλογάται, συλλογάται καλά».

Ο Νεοελληνικός Διαφωτισμός αποτέλεσε ένα κίνημα που αφορούσε καλλιεργημένες και εγγράμματες ομάδες της ελληνικής κοινωνίας. Οι αγροτικοί πληθυσμοί, οι αναλφάβητοι της υπαίθρου και της πόλης, δηλαδή η τεράστια πλειονότητα του πληθυσμού, δεν μετείχε σε πολιτισμικές δραστηριότητες που είχαν ως προϋπόθεση την εγγράμματη λογιосύνη. Επίσης, ο Νεοελληνικός Διαφωτισμός θα μπορούσε να χαρακτηριστεί κατά βάση ανατρεπτικός, καθώς συγκρούεται,

προκειμένου να υποκαταστήσει τα παραδοσιακά κοινωνικά και πνευματικά ρεύματα που δέσποζαν στις προγενέστερες περιόδους. (Ηλιού, σελ. 10)

2.6 Οι φορείς του Νεοελληνικού Διαφωτισμού και οι κύριοι αντίπαλοί του

Στην αυγή των νέων ελληνικών διαμορφώσεων, έχει επικρατήσει να μνημονεύεται το όνομα του Ευγένιου Βούλγαρη (1716-1806). Δεν είναι κακή τοποθέτηση, καθώς δεν υπάρχει αμφιβολία ότι, νέος ακόμα είχε λάβει δυτική παιδεία και είχε εμφανίσει ροπή προς τις φυσικές επιστήμες, αλλά και ροπή προς τον πνευματικό φιλελευθερισμό. Όμως η μακρά ζωή του και τα περιστατικά στα οποία

μετέχει (εγκατάσταση και σταδιοδρομία στη Ρωσία) τον έφεραν έντονα προς την συντήρηση. Έτσι, τελικά, η θέση του στην ιστορία της παιδείας δεν είναι ανάλογη με ό,τι υποσχόταν η νεότητά του. Μα αυτό δεν αποτελεί ούτε μοναδική ούτε σπάνια περίπτωση. (Δημαράς, 1985, σελ. 94) Βέβαια, αξίζει να αναφερθεί το έργο του «Λογική», το οποίο κατέχει πρωτεύουσα θέση στα φιλοσοφικά του έργα και μπορεί να θεωρηθεί σαν το θεμελιακό φιλοσοφικό έργο του Νεοελληνικού Διαφωτισμού. (Πάπυρος Λαρούς

Μπριτάννικα, 1981)

Ο Νικηφόρος Θεοτόκης αισθητά νεότερός του (1731-1800), ακολούθησε την ίδια πορεία, σε ρυθμό ταχύτερο: ενώ στα νιάτα του παρουσιάζει ενδιαφέροντα γύρω από τις φυσικές επιστήμες και μια γενναία τάση προς ένα ανανεωμένο θρησκευτικό κήρυγμα, περνάει γρήγορα στον κόσμο της συντήρησης. (Δημαράς, 1985, σελ. 94) Η φήμη του ήταν μεγάλη και απλώθηκε γρήγορα σε όλη την Ελλάδα, καθώς ήταν ένας από τους ελάχιστους τότε

Έλληνες δασκάλους των θετικών επιστημών. (Πάπυρος Λαρούς Μπριτάννικα, 1981)

Παράλληλα, εντελώς μαζί τους, βλέπουμε τον Ιώσηπο Μοισιόδακα συνομήλικο περίπου με τον Θεοτόκη, να ξεκινάει να πολεμήσει για να επιβάλει την ανακαίνιση και στο τέλος να σπάξει χωρίς να λυγίσει. Ο ελληνικός Διαφωτισμός δεν μπορούσε να φτάσει στην ωριμότητα χωρίς ζημίες, χωρίς θυσίες: άλλοι θυσιάσαν τα

ιδανικά τους ή μέρος από αυτά, ο Μοισιόδακας όμως θυσιάστηκε ο ίδιος. Το έργο του μένει μνημείο της πιο ηρωικής προσπάθειας την οποία γνώρισε ο ελληνισμός μέσα στην ορμή του Διαφωτισμού. (Δημαράς, 1985, σελ. 94-95)

Ο Δημητράκης Καταρτζής (1730-1807), Φαναριώτης λόγιος και συγγραφέας, θεωρείται ένας από τους σημαντικότερους εκπροσώπους του Νεοελληνικού Διαφωτισμού. (Πάπυρος Λαρούς Μπριτάνικα, 1981) Πρόκειται για πνεύμα γενναίο και φωτεινό, που ιδεάσθηκε ένα σύστημα, το οποίο θα μπορούσε, όπως πίστευε ο ίδιος, να ανακαινίσει τον ελληνισμό με ένα καινούργιο επίκεντρο στην αγωγή. Καθολικό γλωσσικό όργανο η δημοτική, σύνδεση με τα ζωντανά στοιχεία της αρχαίας και με τη δυτική παιδεία στις πλέον προοδευτικές της εκφάνσεις, εγκυκλοπαιδισμός, σε αντίθεση με την παραδοσιακή γραμματική διδασκαλία. Γι' αυτό και είναι μικρή η βοήθεια την οποία μπορεί να μας προσφέρει προκειμένου να ερμηνεύσουμε τα μεταγενέστερα φαινόμενα των ελληνικών πνευματικών και συνειδησιακών εξελίξεων. Άλλωστε, λίγα χρόνια κράτησε η ωραία εκείνη και συστηματική προσπάθεια: χωρίς να εγκαταλείψει τη θεωρία, ο Φαναριώτης αυλικός συμβιβάστηκε στην πράξη, και πέθανε τιμημένος στην Αυλή του Βουκουρεστίου. (Δημαράς, 1985, σελ. 95)

Στους πιστούς οπαδούς του Καταρτζή μπορεί κανείς να τοποθετήσει τον Δανιήλ Φιλιππίδη (1755-1832) και τον Γρηγόριο Κωνσταντά (1758-1844). Στους δύο αυτούς οφείλουμε ένα από τα πιο σπουδαία βιβλία του Νεοελληνικού Διαφωτισμού, τη «Νεωτερική Γεωγραφία», της οποίας ένας μόνο τόμος δημοσιεύτηκε το 1791. Το έργο εμπνευσμένο άμεσα από τη διδασκαλία του Καταρτζή αποτελεί, στα σημεία όσα αγγίζουν την ελληνική πραγματικότητα, μία φωτεινή έκθεση των προβλημάτων και μία θαρραλέα προβολή και υπόδειξη λύσεων. (Δημαράς, 1985, σελ. 95-96) Θεωρείται ως ένα από τα πιο ενδιαφέροντα βιβλία που έβγαλε ο ελληνισμός του 18ου αιώνα, γιατί τονίζει τους υλικούς όρους της ζωής και τις κοινωνικές συνθήκες. (Πάπυρος Λαρούς Μπριτάνικα, 1981) Ο ιδιόρρυθμος, από την άλλη, Φιλιππίδης ιδεάσθηκε σύμφωνα με ένα πνεύμα που επικρατούσε τότε στη Δύση, να εισηγηθεί τη διαμόρφωση μιας διεθνικής γλώσσας, της οποίας διατύπωσε και τους κανόνες. Ο Κωνσταντάς αφού έλαβε μέρος στον Αγώνα, δοκίμασε πολλές απογοητεύσεις και τελικά μετά την απελευθέρωση επέστρεψε στην στενή του πατρίδα στις τουρκοκρατημένες Μηλιές, όπου πέθανε. Ο Φιλιππίδης δεν έλαβε μέρος στον Αγώνα

και πέθανε στην Τρανσυλβανία όπου ήταν εγκατεστημένος. (Δημαράς, 1985, σελ. 96)

Ο Αθανάσιος Χριστόπουλος (1772-1847) του οποίου το ποιητικό έργο εκφράζει καλά τη φαναριώτικη φιλοκαλία, ακολούθησε τον Καταρτζή ως ένα βαθμό: πάντως ο βαθμός αυτός δεν τον έφερε έξω από τα όρια της εθιμοφροσύνης. Δεν έμεινε αμέτοχος στα σχετικά με τον Αγώνα, αλλά τελικά δεν έλαβε μέρος σε αυτόν. Μετά την σύσταση του ελληνικού βασιλείου παρακινήθηκε σε κάποια στιγμή να έρθει να εγκατασταθεί στην Ελλάδα αλλά οι

όροι ζωής τους οποίους βρήκε, όταν επισκέφτηκε την απελευθερωμένη αυτή γωνία της πατρίδας του, τον έπεισαν να γυρίσει πίσω στη Βλαχία, όπου ήταν εγκατεστημένος. (Δημαράς, 1985, σελ. 96) Άφησε πίσω του, όμως, ένα πολύ μεγάλο έργο, το οποίο εκτείνεται σε πολλούς τόμους. Έγραψε νομικά και πολιτειολογικά μελετήματα, γλωσσικά και μετρικά, κατέγινε σε πραγματείες αρχαιογνωσίας και φιλοσοφίας, ασχολήθηκε με τη δραματουργία, μετέφρασε κείμενα της κλασικής αρχαιότητας και συνέθεσε λυρικά ποιήματα, στα οποία κυρίως οφείλει και την θέση του στη νεώτερη ελληνική λογοτεχνία. (Πάπυρος Λαρούς Μπριτάννικα, 1981)

Παρόμοια αυλικός και παρόμοια προσκολλημένος στη σταδιοδρομία του εμφανίζεται και ο Παναγιώτης Κοδρικάς (1762-1827), ο οποίος από νωρίς προσπάθησε να διαμορφώσει ένα σύστημα συντηρητικής βιοθεωρίας. Χωρίζοντας από τον Καταρτζή αλλά και με κάθε σεβασμό, έρχεται σε οξεία αντίθεση με τον Κοραή. Γνωρίζοντας καλά το σημείο της διαφωνίας, πρόκειται «περί των κυριότερων εθίμων του Γένους μας, και όχι απλώς περί δύο ή τριών γραικοβαρβαρικών λεξειδίων». Ορθή κοινωνική και πολιτική τοποθέτηση. (Δημαράς, 1985, σελ. 96)

Στη διένεξη ανάμεσα στον Κοδρικά και στον Κοραή έλαβε μέρος ο οικουμενικός πατριάρχης Γρηγόριος Ε΄, υποστηρίζοντας τον Κοδρικά. Ο Αθανάσιος Πάριος (1725-1813), δεν απέφυγε μέσα στην αυστηρή ορθόδοξη θέλησή του την αποδοκιμασία της εκκλησίας, ωστόσο, εκεί ήταν τα ζητήματα του Ησυχασμού, τα οποία οπωσδήποτε αποτέλεσαν μία εσωτερική ενδοθησκευτική υπόθεση. Ο Σέργιος Μακραίος (1736-1819) και εκείνος αποδοκιμάζει κάθε απόκλιση από την

παραδοσιακή διδασκαλία: δεν διστάσει να «αναγείρει» το 1797 «Τρόπαιον κατά των οπαδών του Κοπέρνικου». Αυτό όμως δεν τον εμποδίζει, ζώντας μέσα στο κλίμα του πατριαρχείου, να κρίνει με αυστηρότητα ορισμένες κληρικές εκδηλώσεις. (Δημαράς, 1985, σελ. 97)

Με παρόμοιο ελεύθερο φρόνημα απέναντι του κλήρου εμφανίζεται και ο Μιχαήλ Περδικάρης (1766-1828). Είναι γιατρός, λόγιος, η καταγωγή του από την Κεφαλονιά, αλλά ζει και ασκεί στην Κοζάνη. Έγραψε αρκετά έργα σε πρόζα και σε στίχο, μέσα στα οποία διακρίνεται ελεγκτική και σκωπτική διάθεση, η οποία φτάνει ως την απόλυτη άρνηση. Η κριτική του σκοπεύει και προς τη μεριά των προοδευτικών και προς το κατεστημένο. Άξιο λόγου είναι ότι ένα έργο του, που είχε μείνει ανέκδοτο ως τους καιρούς μας, επιγράφεται «Κατά ψευδοφιλελλήνων» και επικρίνει βίαια και υβριστικά τον Ρήγα Βελεστινλή. Ωστόσο, ένα άλλο έμμετρο έργο του, ο «Ερμήλος» διαβάστηκε πολύ στον καιρό του (1817) αγγίζοντας και μη λόγιες τάξεις αναγνωστών, και συνετέλεσε με το ανεξάρτητο και ριζοτόμο πνεύμα του στην αποδέσμευση των ελληνικών συνειδήσεων. (Δημαράς, 1985, σελ. 97-98) Ο Περδικάρης με το έργο του προσπάθησε με αλληγορικό και ιδιαίτερα καυστικό τρόπο να ελέγξει την κοινωνία των χρόνων του, να μαστιγώσει τις τάξεις που την διαμόρφωσαν (εμπόρους, ιατρούς, κληρικούς), να προβάλλει βέβαια επαινετικά τις λίγες εξαιρέσεις και ακόμα να διατυπώσει την αντίθεσή του προς τις νέες ιδέες, που διαδίδονταν στον ελληνικό χώρο με τους εκπροσώπους του δυτικού Διαφωτισμού. (Πάπυρος Λαρούς Μπριτάνικα, 1981)

Εκτός από τον Φιλιππίδη και τον Περδικάρη, αξίζει να σημειωθούν και άλλες προσπάθειες. Τέτοιες είναι οι περιπτώσεις του Βενιαμίν του Λέσβιου, του Στέφανου Δούγκα και του Θεόφιλου Καίρη. Ο Βενιαμίν ο Λέσβιος (1759-1824) που είχε σπουδάσει στη Δύση και ιδίως στη Γαλλία, φυσικές επιστήμες, μετέφερε τη διδασκαλία του στα μέρη μας και θεώρησε ότι για την ασφάλειά του απέναντι στα θρησκευτικά πράγματα θα του αρκούσε να σταθεί ξεκάθαρα έξω από αυτά, να μην «θεολογήσει», δηλαδή αλλά αποκλειστικά να φιλοσοφήσει. Η Εκκλησία αντιμετώπισε με δυσπιστία (1801-1805) τη στάση αυτή. Δεν δεχόταν πια την παραδοσιακή διάκριση ανάμεσα στις δύο γνώσεις και ζητούσε περεταίρω η φιλοσοφική διδασκαλία να έχει απλώς υποθετικό χαρακτήρα, αντίθετα προς την απόλυτη γνώση, την οποία προσφέρει η αποκάλυψη μόνη και η αυθεντική ερμηνεία της. Ο Στέφανος Δούγκας προσπάθησε λίγο αργότερα, να ξεφύγει με άλλον τρόπο τις

δυσκολίες και τους κινδύνους μεταφέροντας από την Γερμανία, όπου είχε μορφωθεί μια άκρα ιδεολογία. Η αποδοκιμασία του όμως στάθηκε έντονη: ομολόγησε επίσημα την πλάνη του αλλά και ύστερα από αυτά αναγκάστηκε να διακόψει τη διδασκαλία του. Αλλά και ο Θεόφιλος Καΐρης (1784-1853), ύστερα από μια κανονική διδασκαλική σταδιοδρομία, έδειξε και αυτός την τάση να αντιμετωπίσει τα μεταφυσικά ζητήματα με τρόπο προσωπικό. Η λύση αυτών των ζητημάτων τοποθετείται γύρω στα μέσα του 19ου αιώνα, αλλά η αρχή των προβλημάτων τοποθετείται μέσα στην πνευματική ανησυχία η οποία προηγήθηκε από τον Αγώνα. (Δημαράς, 1985, 98-99) Ο Καΐρης θεωρητικά ανήκε στην προοδευτική μερίδα του έθνους. Εντούτοις, παρέμεινε αμέτοχος σε όσες κινήσεις καταγράφηκαν, χωρίς να φαίνεται ότι επηρεαζόταν από αυτές. Τουλάχιστον σε βαθμό που να συμμετείχε ενεργά. (Πάπυρος Λαρούς Μπριτάννικα, 1981) Το τέλος του Καΐρη, καταδικασμένου και φυλακισμένου για τη διδασκαλία του στις ελληνικές κρατικές φυλακές, εκφράζει καλά την καμπύλη την οποία έχει διατρέξει στο μεταξύ η ελληνική συνείδηση. (Δημαράς, 1985, σελ. 99)

Η διδακτική σταδιοδρομία, είτε με εξάρσεις είτε χωρίς εξάρσεις είτε μέσα σε κλίμα προοδευτικό είτε μέσα σε κλίμα συντηρητικό εξακολουθεί να είναι από τις καίριες απασχολήσεις των λογίων της εποχής. Ωστόσο, αξίζει να σημειωθούν τα εξής: αρχικά ο εκπαιδευτικός δεν στρατολογείται πλέον με αποκλειστικότητα ανάμεσα στους κληρικούς. Ύστερα μέσα στον κόσμο των εκπαιδευτικών αρχίζουν να διαμορφώνονται ειδικότητες: οι φυσικές επιστήμες έχουν τη δική τους αυθυποστασία, η οποία χωρίζει σε δύο τουλάχιστον ομάδες τους εκπαιδευτικούς, όσοι νεωτερίζουν. Αυτοί είναι οι Φυσικοί και οι Γραμματικοί. Τέλος, το συγγραφικό επάγγελμα φαίνεται να το ασκούν σε αυξημένες αναλογίες πρόσωπα που δεν ανήκουν στην εκπαίδευση. Χαρακτηριστικές όμως είναι και κάποιες άλλες ποσοστώσεις: υπάρχει ένας μεγάλος αριθμός λογίων οι οποίοι ζουν έξω από τα όρια της οθωμανικής αυτοκρατορίας. Δεν έχουν αποξενωθεί από τον τόπο τους, γι' αυτόν δουλεύουν συστηματικά και επίμονα, αλλά δουλεύουν από μακριά. Οι άλλοι ζουν σε λίγα, κατά κανόνα μεγάλα κέντρα της αυτοκρατορίας: δεν είναι πια εδώ ούτε ο εκπατρισμός ούτε η απομόνωση, τα χαρακτηριστικά των παλαιότερων αιώνων. Οπωσδήποτε, είναι φανερό ότι η λογιοσύνη έχει πλησιάσει προς τη ζωή. (Δημαράς, 1985, σελ. 99-100)

Από τη συντηρητική διδασκαλική παράδοση ξεχωρίζουν ο Στέφανος Κομμητάς, ο Αθανάσιος Σταγειρίτης και ο Νεόφυτος Δούκας. Και των τριών το

χαρακτηριστικό είναι ο αρχαϊσμός, καθώς και ακόμη σε ποικίλες διαβαθμίσεις και αποχρώσεις, η δυσπιστία προς τα νεωτερικά, είτε συστήματα είτε πρόσωπα. (Δημαράς, 1985, σελ. 100) Ο Στέφανος Κομμητάς (1770-1837) υπέρμαχος της αρχαϊζουσας γλώσσας, τη χρήση της οποίας θεωρούσε απαραίτητη στην παιδεία, αποδοκίμασε σταθερά κάθε ανακαινιστικά προσπάθεια σ' αυτόν τον ζωτικό, για την υπόθεση του Νέου Ελληνισμού, τομέα. Διακρίθηκε για τις πολλαπλές συγγραφικές και διδακτικές του επιδόσεις: εκτός από τα άλλα έργα, πάντα στο ίδιο κλίμα, άφησε και μια πολύτιμη εγκυκλοπαίδεια, σε 12 τόμους, η οποία αποτέλεσε ένα εξαιρετικό σχολικό εγχειρίδιο επί πολλές δεκαετίες. (Δημαράς, 1985, σελ. 100) (Πάπυρος Λαρούς Μπριτάνικα, 1981) Αυτός είναι, ίσως, η συνεπέστερη συντηρητική διδασκαλική μορφή της εποχής, όσο και αν μένει έξω από τις θρησκευτικές ζητήσεις. Ένας δάσκαλος που με την αποκλειστικότητά του, τη βιαιότητα και την υβριστικότητα μας θυμίζει τον δυτικό ουμανισμό. (Δημαράς, 1985, σελ. 100) Ο Α. Σταγειρίτης (1844), πιο σύνθετη μορφή, έζησε και έδρασε στη Βιέννη, που ήταν καθηγητής σε αυστριακή σχολή ξένων γλωσσών. Υπήρξε ένας από τους πιο ισχυρούς αντιπάλους του Αδαμάντιου Κοραή και υπέρμαχος της αρχαιοπρεπούς γλώσσας. (Πάπυρος Λαρούς Μπριτάνικα, 1981) Η ιστορία τον έλκει κυρίως, αλλά και άλλες του δραστηριότητες είναι άξιες μνείας. Επίσης, δεν είναι λίγα αυτά που προσέφερε στους αγώνες της εποχής, ως εκδότης του περιοδικού «Καλλιόπη» (Βιέννη 1819-1821) που στάθηκε οπωσδήποτε αντικοραϊκό, και πιο κοντά στην πολεμική απόχρωση του Κοδρικά. Ανάμεσα στην αντικοραϊκή παράταξη ξεχωρίζει ο Δούκας (1760-1845). Η ροπή του είναι προς τον αρχαϊσμό, αλλά έναν αρχαϊσμό που δεν έχει τίποτα στατικό και τίποτα συντηρητικό: είναι στο είδος της, και στη συνείδηση του Δούκα, προοδευτική. Στη συνείδηση, βέβαια, άλλων επαναστατική. Η μόρφωσή του, όπως και των περισσότερων από τους γραμματικούς, είναι λίγη και στενά παραδοσιακή. Ξένες γλώσσες δεν ξέρει. Έχει όμως περιέργειες και ανησυχίες: επιδιώκει να προσαρμόσει, ό,τι ξέρει από τη γαλλική αισθησιοκρατία, στην προσπάθεια επιστροφής προς την αρχαιότητα. Ο «Σολωμός» όταν στο «Διάλογό» του μιλά για «τέκνα στραβόκορμα ενός πατέρα ευμορφότατου», έχει στο νου του την περιέργη αυτή σύζευξη ανάμεσα στην αισθησιοκρατία και στον αρχαϊσμό. Αλλά και αλλού αγγίζει επικίνδυνα θέματα. Έτσι εύχεται να συντελέσει στην ανακαίνιση του κλήρου και εκφράζεται μάλιστα με τέτοιο τρόπο, ώστε προκαλεί την ανησυχία της Μεγάλης Εκκλησίας. Το κύριο έργο του είναι συγγραφικό, χωρίς φιλολογική ικανότητα, σε παραφράσεις και λοιπά. Ο Κομμητάς δεν δίστασε να συγκρίνει

ποιοτικά τη βιβλιακή αυτή παραγωγή με τη φιλολογική προσφορά του Κοραή. Μετριοφρονέστερα, ο Δούκας, όταν βρέθηκε σε φιλολογική αντιδικία με τον έμπορο Αλέξανδρο Βασιλείου, φίλο του Κοραή, έγραψε για τον εαυτό του ότι, στα ίδια χρόνια μέσα, είχε στείλει στην Ελλάδα πολύ περισσότερα βιβλία και εκδόσεις δικές του, από όσα είχε στείλει ο Βασιλείου. (Δημαράς, 1985, σελ. 100-101)

Οι εκπρόσωποι των διαφόρων παρατάξεων, και ιδίως όσοι τείνουν προς τις ακραίες θέσεις, δεν δίστασαν να φθάσουν σε όλα τα μέσα, προκειμένου να εξουθενώσουν τους αντιπάλους τους. Μια ημέρα του χειμώνα του 1817-1818, βρέθηκε στους δρόμους του Βουκουρεστίου αναισθητός, χτυπημένος με ένα ραβδί στο κεφάλι, ο Νεόφυτος Δούκας. Θεωρήθηκε ότι ο άνθρωπος που τον είχε χτυπήσει ήταν βαλτός από τον Λέσβιο ή τον Αλέξανδρο Μαυροκορδάτο, τον μετέπειτα πρωθυπουργό, οπαδός και εκείνος του ακραίου προοδευτικού πνεύματος. Από την αντίθετη πλευρά, στη διαμάχη εναντίον του Κοραή, ανασύρθηκαν οι παλιές του εμπορικές επιχειρήσεις στην Ολλανδία, προκειμένου να διαβληθεί η εντιμότητά του. Από τις τοποθετήσεις αυτές, ταιριάζει να μνημονευθούν οι πολεμικές του Αναστάσιου Γεωργιάδη, ο οποίος μετά τη σύσταση του ελληνικού βασιλείου έπειξε ρόλο στη ζωή του τόπου, ως καθηγητής της ιατρικής, με το όνομα Λευκίας (1777-1853). (Δημαράς, 1985, σελ. 101-102)

Από τη πλευρά του Κοραή, τα ονόματα που έχει κανείς να συγκρατήσει είναι πολύ περισσότερα. Κάπως πιο μακριά, πιο μοναχικά, στέκει ο Άνθιμος Γαζής (1764-1828), ο οποίος ασχολήθηκε με εκδοτικές επιχειρήσεις, αλλά συνέδεσε, στα γράμματα, το όνομά του, ιδίως με το ξεκίνημα του περιοδικού «Ο Λόγιος Ερμής» (1811). Ανήσυχος, όπως ήταν, γρήγορα ελκύστηκε προς τις εθνικές δραστηριότητες, Φιλόμουσος Εταιρεία πρώτα, Φιλική Εταιρεία ύστερα, στην οποία υπήρξε και ένας από τους αρχηγούς της. Τόσο γι' αυτόν, όσο και για τον Κωνσταντίνο Νικολόπουλο και για τον Ζαλικογλου, δεν μπορούμε να πούμε ότι είναι η επιθυμία που τους έλειψε για να ευθυγραμμιστούν με τη διδασκαλία του Κοραή: τους απώθησε του ίδιου του Κοραή η καχύποπτη δυσπιστία. Ο Νικολόπουλος (1786-1841) ξεκινάει από τη Σμύρνη, τελικά για το Παρίσι, με την ελπίδα να εξασφαλίσει την εύνοια του Κοραή. Τον ακολουθεί, τον μιμείται αδέξια, μετέχει στην έκδοση

παρισινών ελληνικών περιοδικών, τα οποία υπερασπίζονται με επιθετικότητα τις θέσεις του Κοραή, και αφοσιώνεται με πάθος στα εθνικά ζητήματα. (Δημαράς, 1985, σελ. 102) Τα ίδια θα μπορούσαν να λεχθούν και για τον Γρηγόριο Ζαλίκογλου (1777-1827), φίλαυτο, αλλά και άκομψο ακόλουθο του Κοραή. Συνέταξε ένα χρήσιμο στην εποχή γαλλοελληνικό λεξικό, και στάθηκε ένας από τους μοχλούς σε μια εθνική οργανωτική προσπάθεια και στο διάστημα της παραμονής του στο Παρίσι ο Νικολόπουλος κατήρτισε μία από τις μεγαλύτερες βιβλιοθήκες με σπάνιες εκδόσεις κλασικών συγγραφέων και έργα από όλους τους τομείς της επιστήμης, την οποία κληροδότησε στον τόπο καταγωγής του, την Ανδρίτσεινα Ολυμπία, το 1840. Η βιβλιοθήκη ονομάζεται σήμερα «Νικολοπούλειος Δημόσια Βιβλιοθήκη». (Πάπυρος Λαρούς Μπριτάννικα, 1981)

Πλησιέστερα προς τον Κοραή μπορεί κανείς να σημειώσει τον Θεόκλητο Φαρμακίδη και –πιο αχνή μορφή– τον Κωνσταντίνο Κοκκινάκη, με τους οποίους καλό είναι να συνταιριαστούν τα ονόματα του Κωνσταντίνου Ασώπιου και του Αλέξανδρου Βασιλείου. Του Φαρμακίδη (1784-1860) τα ιστορικά αγγίζουν το μεγάλο θέμα που αναφέρεται στην οργάνωση της Εκκλησίας του Ελληνικού Κράτους, μετά την απελευθέρωση: και σ' αυτό, άλλωστε, η στάση του ήταν φιλελεύθερη, ανεξάρτητη και προοδευτική. Συνεχίζει τη γραμμή του Κοραή. Αλλά νεότερος, κληρικός στη Βιέννη, συνεργάζεται με τον Κοκκινάκη, παίρνουν στα χέρια τους τον «Λόγιο Ερμή» και του δίνουν την καθαρά ευρωπαϊκή και δημιουργική χροιά την οποία έχει το περιοδικό στη δεύτερη περιόδο του. (Δημαράς, 1985, σελ. 93-105) Θεωρείται ένας από τους σημαντικότερους λόγιους κληρικούς των τελευταίων χρόνων της Τουρκοκρατίας και της πρώτης περιόδου του νέου ελληνικού κράτους. (Πάπυρος Λαρούς Μπριτάννικα, 1981) Ο Κοκκινάκης (1781-1831) που είχε ξεκινήσει, πολύ χαρακτηριστικά, μεταφράζοντας τον «Ταρτούφο» του Μολιέρο (1815) και είχε ακολουθήσει την ίδια σταθερά φωτισμένη γραμμή, είναι από εκείνους που χάθηκαν με τον Αγώνα, χωρίς να προφθάσουν να δώσουν στην νέα πολιτεία τα ανάλογα με την αξία τους. (Δημαράς, 1985, σελ. 102-103)

Ο Αλ. Βασιλείου (1817), αν και έμπορος, είχε όμως το μεράκι των γραμμάτων και τον διακατείχε μια απέραντη αγάπη και ένας μεγάλος θαυμασμός στο πρόσωπο του Κοραή, με τον οποίο συνδέθηκε κατά την περίοδο της ζωής του, όταν είχε εγκατασταθεί στο Παρίσι. Αργότερα κατέληξε στη Βιέννη και εκεί ανέπτυξε δραστηριότητα τόσο στα σχετικά με τον «Λόγιο Ερμή», όσο και στους αγώνες των

οπαδών και των αντιπάλων του Κοραή. Μέσα από τη μάχη των φυλλαδίων προβάλλουν καθαρά οι κραδασμοί μιας πνευματικής κοινωνίας, η οποία προσπαθεί να συγκροτήσει τον κόσμο της. (Δημαράς, 1985, σελ. 103) Ο Αλ. Βασιλείου, θερμός οπαδός του διαφωτισμού, συνδέθηκε με εξέχουσες πνευματικές φυσιογνωμίες του Ελληνισμού της Διασποράς και αφοσιώθηκε στην προσπάθεια της πνευματικής αναγέννησης των Ελλήνων. (Πάπυρος Λαρούς Μπριτάννικα, 1981) Ο Κοδρικάς, από την άλλη μεριά, ο Δούκας με τους φίλους του από την άλλη, στο άλλο άκρο οι οπαδοί της δημοτικής ορθοδοξίας, ο Ιάκωβος Ρίζος Νερουλός. Ο Αλέξανδρος Βασιλείου, για τη συμμετοχή του σ' αυτή τη μάχη, έχει να μνημονευθεί για τη θερμή συμπαράστασή του στον Κοραή. Ο πρόωρος θάνατός του μέσα σε οικονομική συμφορά απετέλεσε διπλό πλήγμα για τον Κοραή. Ο Κοραής είχε φίλιο χαρακτήρα, ανάγκη από την ανθρώπινη παρουσία και συμπάθεια. (Δημαράς, 1985, σελ. 93-105)

Όσο για τον Κ. Ασώπιο (1785-1872), παρουσιάζει και αυτός καίρια δράση στο χώρο της παιδείας μετά τον Αγώνα, όπως και ο φίλος του ο Φαρμακίδης. Ο Ασώπιος μεταλαμπάδευσε στην καινούργια πρωτεύουσα του Ελληνικού Κράτους, στην Αθήνα, τις ύστερες μνήμες του ελληνικού Διαφωτισμού. (Δημαράς, 1985, σελ. 93-105) Γρήγορα απέκτησε τη φήμη διακεκριμένου λογίου και πολυμαθούς φιλόλογου. (Πάπυρος Λαρούς Μπριτάννικα, 1981) Στη δεύτερη περίοδο της ζωής του στάθηκε κοντά στη διδασκαλία του Κοραή. Νωρίτερα, ήταν και αυτός από τους συνεργάτες που έδωσαν τον τόνο στον «Λόγιο Ερμή» της τελευταίας περιόδου. (Δημαράς, 1985, 103-104)

Ωστόσο, για μια πιο ανθρώπινη σχέση με τον Κοραή, θα είχε κανείς να μνημονεύσει νεότερου του, οι οποίοι τον συμπαραστάθηκαν στα μεταγενέστερα, ιδίως, χρόνια του. Ο Ιάκωβος Ρώτας, έμπορος και αυτός, διαδέχθηκε στις φροντίδες για τα οικονομικά του Κοραή τον Αλέξανδρο Βασιλείου, μετά τον θάνατο του τελευταίου. Ο Ιάκωβος Ρώτας εμφάνισε και αυτός μια έφεση προς τα γράμματα. Ο Ρώτας μετέχει και αυτός με τον τρόπο του στη μάχη των φυλλαδίων, αλλά κατέχει

ξεχωριστή θέση μέσα στα ιστορικά του ελληνικού Διαφωτισμού, γιατί φρόντισε, περισσότερο από οποιονδήποτε άλλον, για να διαφυλάξει και να διασώσει τις πολυάριθμες επιστολές τις οποίες έστελνε ο Κοραής προς φίλους, οικείους, γνωστούς του. Επίσης, σημαντική θέση κατέχει και ο Νεόφυτος Βάμβας (1766-1855), για τον οποίο θα μπορούσε κανείς να πει ότι στάθηκε στο κατεξοχήν ανάστημα του Κοραή. Ο Κοραής φροντίζει και καθοδηγεί τις σπουδές του νεαρού συμπατριώτη του, του εξασφαλίζει τα μέσα βιοπορισμού και τον παραστέκει στις πρώτες συγγραφικές του επιδόσεις. Ο Δούκας έγραψε για το πρώτο έργο του Βάμβα, τη «Ρητορική» του, ότι γράφτηκε στα γόνατα του Κοραή. Και πραγματική το ξεκίνημα του Βάμβα μπορούσε να υπόσχεται ομαλή τη συνέχιση της πορείας του διαφωτισμού στην Ελλάδα. Όμως τα χρόνια περνούν, έρχεται το Εικοσιένα, ο Αγώνας, η ανεξαρτησία. Όλα αυτά δένουν με προσωπικές επιδιώξεις του Βάμβα, ο οποίος βαθμιαία ξεχωρίζει από τον Κοραή: η τροπή προς την κάθε λογής συντήρηση, το χαρακτηριστικό φαινόμενο της εποχής, γίνεται σύνθημα του Βάμβα, ο οποίος, πλέον, από τον θάνατο του Κοραή και πέρα, παρουσιάζει τέτοιες αλλεπάλληλες μεταβολές, ώστε τελικά να μην έχει κανείς τίποτε κοραϊκό να διακρίνει στη θεωρία του και στην πράξη του. (Δημαράς, 1985, σελ. 104)

Άλλωστε, μεταστάσεις του τύπου αυτού δεν ήταν σε εκείνα τα χρόνια ούτε σπάνιες ούτε ανεξήγητες. Η πιο χαρακτηριστική και σημαντική περίπτωση είναι του Κωνσταντίνου Οικονόμου (1780-1857). Ο Οικονόμος, όπως και ο Αισώπιος και ο Φαρμακίδης, με την πλούσια δράση που ανέπτυξε σε χρόνια μεταγενέστερα, δηλαδή μέσα στο ελεύθερο ελληνικό κράτος. Αξίζει να αναφερθεί, η μετάφραση του «Φιλάργγυρου» του Μολιέρου (1816), η οποία αποτέλεσε με το πνεύμα της, με τη γλώσσα της, με τη διασκευή η οποία μεταφέρει στη Σμύρνη τη σκηνή του έργου, μια ενεργητική συμπαράσταση στον αγώνα του Κοραή. Ένα χρόνο ύστερα, στα «Γραμματικά» που είναι εγχειρίδιο αισθητικής, επιδιώκει να ευθυγραμμίσει την επιστήμη και τη διδασκαλία της γραμματείας με δυτικά πρότυπα. Είκοσι χρόνια αργότερα, θα είναι ο κορυφαίος των αντιπάλων του Διαφωτισμού μέσα στο νεοσύστατο βασίλειο. Ελεγκτής αυστηρός της διδασκαλίας του Κοραή, αντίμαχος του Φαρμακίδη, βρίσκεται συνάμα πολύ μακριά και από τη γλωσσική γραμμή του πρώτου.

Τέλος, ο Κωνσταντίνος Κούμας (1777-1836), συνεργάτης, σε καίριες στιγμές του ελληνισμού, με τον Οικονόμο, βρέθηκε ύστερα εντελώς χωρισμένος από εκείνον.

Με πολύ πιο γαλήνια προσωπικότητα, πιο συναισθηματικός, με αφιλόδοξη συγγραφική και εκπαιδευτική δράση, είχε πια προσανατολίσει τα ενδιαφέροντά του προς τον τομέα των φυσικών επιστημών όταν γνώρισε τη διδασκαλία του Κοραή, την ασπάσθηκε και της έμεινε πιστός όσο του ταίριαζε, ως το τέλος της ζωής του. Κατά τα άλλα ήταν πολυγράφος, επαγγελματίας συγγραφέας, μεταφραστής, διασκευαστής διδακτικών και εκλαϊκευτικών έργων, δεν παρουσιάζει ιδιαίζουσα αίγλη. (Δημαράς, 1985, σελ. 105)

2.7 Οι αντιδράσεις

Απέναντι σε ένα τέτοιο μεγάλο κίνημα, όπως είναι ο Νεοελληνικός Διαφωτισμός, είναι σίγουρο πως δεν θα μπορούσαν να λείψουν και οι αντιδράσεις. Έτσι, η Εκκλησία κράτησε μια δύσπιστη και αποτρεπτική στάση απέναντι σε κινήσεις του κινήματος αυτού τις οποίες θεωρούσε ανατρεπτικές. Αυτό που απέδειξε η Εκκλησία είναι ότι έχει τη δύναμη και τους τρόπους να ελέγχει τις καταστάσεις και μπορεί να χειραγωγεί τα πνεύματα, καθώς στηρίζεται σε ευρύτερες λαϊκές αποδοχές. Όταν, όμως, θεωρήσει πως οι ισορροπίες κινδυνεύουν να ανατραπούν, ότι οι αντίπαλοί της ξεπέρασαν τα όρια ή όταν οι συγκυρίες δημιουργούν ένα ευνοϊκό πλαίσιο για την ικανοποίηση των επιδιώξεών της, τότε η αντίδρασή της παρουσιάζεται εξαιρετικά βίαιη και τα πράγματα οδηγούνται στην κρίση και τη ρήξη. (Ηλιού, σελ. 22)

Έτσι, στα χρόνια του Διαφωτισμού μπορούμε να διαπιστώσουμε δύο τέτοιες μεγάλες κρίσεις:

A. Η κρίση του 1793-1800: Η πρώτη αυτή κρίση που εμφανίστηκε στα τέλη του 18ου αιώνα, αποτελεί συνάρτηση των κινδύνων που θεωρήθηκε ότι αντιπροσωπεύει για την Ορθοδοξία η προώθηση των δημοκρατικών Γάλλων στην Ανατολή και η καταλυτική επίδραση των ιδεών της Γαλλικής Επανάστασης. (Ηλιού, σελ. 23) Ειδικότερα, η διάδοση των ιδεών του Διαφωτισμού και κυρίως τα κηρύγματα της Γαλλικής Επανάστασης προκάλεσαν κατά τη δεκαετία του 1790 σοβαρές ανησυχίες που οδήγησαν το Πατριαρχείο και τους συντηρητικούς λογίους σε εκστρατεία καταστολής. Τα αποτελέσματα αυτής ήταν η επιβολή λογοκρισίας, η απαγόρευση βιβλίων που μπορούσαν να θεωρηθούν ύποπτα και η απειλή με αφορισμό όσων τα διάβαζαν. Επιπλέον, πυροδοτήθηκε και η μάχη των φυλλαδίων τη δεκαετία 1790-

1800. Στα πιο ακραία δείγματα αυτής της μάχης ανήκουν οι λίβελοι που ανταλλάχθηκαν δημοσίως, με αφορμή τις αποδείξεις για την ύπαρξη του Θεού, που χρησιμοποιούσε ο Χριστόδουλος ο εξ Ακαρνανίας (Παμπλέκης), αντλημένες από την παρακαταθήκη του Διαφωτισμού, στο Περί φιλοσόφου. Στα 1793, έτος της βασιλοκτονίας στη Γαλλία, γεγονός που όξυνε τα πνεύματα στους ελληνικούς συντηρητικούς κύκλους, δημοσιεύτηκε, μάλλον στην Τεργέστη, ο ανώνυμος λίβελος «Ακολουθία ετεροφθάλμου και αντιχρίστου Χριστοδούλου του εξ Ακαρνανίας» που αποδίδεται στον επίσκοπο Πλαταμώνος Διονύσιο, παλαιό συμμαθητή του Χριστόδουλου στην Αθωνιάδα, με τον οποίο είχαν έρθει σε σύγκρουση. Με βιαιότητα και ύβρεις τον κατηγορούσε ως οπαδό του πανθεισμού και του Βολταίρου. Ο Χριστόδουλος, ο οποίος φαίνεται ότι είχε ασπαστεί πλέον πιο ριζοσπαστικές ιδέες, υπερασπίστηκε δημόσια τις θέσεις του με ένα οξύτατο, φιλελεύθερο και αθυρόστομο κείμενο, την «Απάντησιν ανωνύμου προς τους αυτού άφρονας κατηγορούς επονομασθείσα Περί Θεοκρατίας» (Λειψία 1793) (Κιτρομηλίδης, 2013) Στηλίτευε τους κατηγορούς του, τη διαφθορά, τη διαστροφή και τον σκοταδισμό του κλήρου, τη δεισιδαιμονία. Το βιβλίο εκδόθηκε ύστερα από τον ξαφνικό του θάνατο (1793), ενώ λίγο αργότερα αναθεματίστηκε από το Οικουμενικό Πατριαρχείο. Με μια συμβολική χειρονομία οι έλληνες φοιτητές της Λειψίας, τιμώντας τον άνθρωπο και τις ιδέες του, καθιστώντας ταυτόχρονα σαφές ότι ο Διαφωτισμός δεν μπορούσε να αναχαιτιστεί με αφορισμούς και λιβέλους, του έστησαν επιτύμβιο μνημείο στη Λειψία (Ηλιού, 1985) (Κιτρομηλίδης, 1999)

B. Η κρίση του 1819-1821: Η δεύτερη κρίση εκδηλώθηκε λίγα χρόνια αργότερα, ως αντίδραση στους κινδύνους που προέρχονταν από την ανάπτυξη του κοραϊσμού. (Ηλιού, σελ. 23) Ειδικότερα, κατά τις παραμονές της Επανάστασης οι αντιδράσεις των συντηρητικών και εκκλησιαστικών κύκλων αποτυπώνονται με χαρακτηριστικό τρόπο στην πατριαρχική εγκύκλιο που εξέδωσε ο πατριάρχης Γρηγόριος Ε΄ τον Μάρτιο του 1819 και η οποία φορούσε θέματα παιδείας. Σ' αυτήν καταδικάζει τη διδασκαλία των επιστημών, τα μαθηματικά, τις νέες γλωσσικές θεωρίες και την επιλογή γονιών και δασκάλων να δίνουν αρχαιοελληνικά ονόματα στα παιδιά. Βέβαια, ο Κοραΐς, οι οπαδοί του και τα νεωτερικά σχολεία δεν κατονομάζονται ρητά· είναι όμως οι βασικοί στόχοι που υπαγόρευσαν την έκδοση της εγκυκλίου. Τα σχολεία της Σμύρνης, των Κυδωνιών και της Χίου άρχισαν να κλείνουν σταδιακά. Πολλά φυλλάδια καίγονταν δημοσίως στην αυλή του Πατριαρχείου και αφορίζονταν

ποιήματα και εκδόσεις. Επιχειρείται, δηλαδή, μια επιβολή γενικευμένης λογοκρισίας και με πατριαρχική εγκύκλιο του 1820 απαγορεύεται στους βιβλιοπώλεις της Κωνσταντινούπολης να διακινούν βιβλία που δεν έχουν υποβληθεί σε εκκλησιαστικό έλεγχο. Τον Μάρτιο του 1821, τον μήνα που είχε εκραγεί η Επανάσταση στην Πελοπόννησο, συγκαλείται Σύνοδος με στόχο την καθαίρεση των φιλοσοφικών μαθημάτων· εκστομίζονται ύβρεις κατά του Κοραή και παύονται προοδευτικοί δάσκαλοι. Ο αναβρασμός που προκλήθηκε στους οπαδούς των Φώτων περνάει μέσα από τις σελίδες των φιλολογικών περιοδικών και από σατιρικά ή επιστολικά κείμενα (Ηλιού, 1988)

2.8 Η προοπτική του Νεοελληνικού Διαφωτισμού

Σαν εποχή και σαν ιστορικό φαινόμενο ο Νεοελληνικός Διαφωτισμός αποτελεί την πιο λαμπρή και την πιο μεγάλη και δημιουργική περίοδο της Νεοελληνικής μας Ιστορίας. Τα ιστορικά του όρια είναι περιορισμένα, αλλά η προσφορά του και γενικότερα οι πνευματικές και ιδεολογικές καταστάσεις που δημιούργησε είναι τεράστιες και έχουν ανυπολόγιστη σημασία. (Καραμπάτσας, 1981, σελ. 11)

Παρά τις αναδιπλώσεις του, ο Νεοελληνικός διαφωτισμός έδωσε τον τόνο στην πνευματική ζωή των βαλκανικών κόσμων και του νέου ελληνισμού. Άνοιξε νέους ορίζοντες και νέες, πρωτοφανέρωτες, προοπτικές στα κινήματα του στοχασμού και της κοινωνικής κριτικής. Και παρ' ό,τι, σε στιγμές κρίσεων, οι συσχετισμοί των δυνάμεων τον εξανάγκασαν σε οδυνηρές υποχωρήσεις, διατήρησε, πάντα, μία υπεροχική στάση και γινόταν το μέτρο σύγκρισης, με το οποίο έπρεπε να αναμετρηθούν ακόμα και οι αντίπαλοι. (Ηλιού, σελ. 26)

Ολόκληρη η ιστορία του Νεοελληνικού Διαφωτισμού είναι ένας συνεχής αγώνας, που έτεινε, με το όπλο της γνώσης, στον ιδεολογικό εξοπλισμό των διαφόρων κινήματων ξεσηκωμού, που φανερώνονται σποραδικά εδώ και εκεί στην Τουρκοκρατούμενη Ελλάδα.

Τα όπλα το Νεοελληνικού Διαφωτισμού ήταν κυρίως πνευματικά και ιδεολογικά. Και τα όπλα αυτά, τα ιδεολογικά και πνευματικά, κινούνται σε δρόμους παράλληλους με τους δρόμους του εμπορίου. Οι Έλληνες εμπορευόμενοι και ταξιδιώτες εισάγουν στη χώρα τους μαζί με τα εμπορεύματα και τις ιδέες, «Βιβλία και Φώτα», όπως γράφει ο Κοραής. Γι' αυτό πολύ δίκαια, γράφει ο Κ. Θ. Δημαράς, ο

Νεοελληνικός Διαφωτισμός «στάθηκε μια γενναία ανάταση προς την κάθε είδους ελευθερία». (Καραμπάτσας, 1981, σελ. 11-12)

Κεφάλαιο 3

Η χρήση των Τεχνολογιών της Πληροφορίας και των Επικοινωνιών στην Εκπαίδευση

3.1 Η συμβολή των Νέων Τεχνολογιών στην εκπαιδευτική διαδικασία

Οι Τεχνολογίες της Πληροφορίας και των Επικοινωνιών έχουν εισβάλει δυναμικά σε όλους τους τομείς των ανθρώπινων δραστηριοτήτων και διεκδικούν πλέον σημαντική θέση στο χώρο της εκπαίδευσης. Η θετική αξιοποίηση και η γόνιμη ένταξή τους στη μαθησιακή διαδικασία ανοίγει νέους δρόμους και δίνει ποικίλες δυνατότητες σε εκπαιδευτικούς και μαθητές, καθώς με τον τρόπο αυτό εμπλουτίζεται μοναδικά η διδασκαλία.

Με την ένταξη του υπολογιστή στη μαθητική ζωή και τη σωστή χρήση του:

- το μάθημα γίνεται πιο ευχάριστο και εποικοδομητικό για τους μαθητές,
- οι μαθητές προοδεύουν και μαθαίνουν περισσότερα,
- οι μαθητές εμπεδώνουν καλύτερα διάφορα αντικείμενα γνώσης μέσω κατάλληλων παρουσιάσεων με τη χρήση του υπολογιστή ή λόγω της τριβής τους με κατάλληλο και επίκαιρο στο μάθημα λογισμικό,
- το μάθημα γίνεται πιο συναρπαστικό, εύκολο και αποτελεσματικό,

•οι μαθητές μαθαίνουν να συνεργάζονται, μέσω της ένταξής τους σε ομάδες εργασίας.

Η χρήση του υπολογιστή είναι δυνατό να βελτιώσει τη διδακτική τεχνική χρησιμοποιώντας:

- δυναμικά εποπτικά μέσα, με κινούμενη εικόνα και ήχο για τα διάφορα διδακτικά αντικείμενα,
- ποικίλα εκφραστικά μέσα για όλες τις σχολικές δραστηριότητες,
- μέσα πειραματισμού και εξερεύνησης, που επιτρέπουν την αναζήτηση και ανακάλυψη της γνώσης,
- την τεχνολογία του Διαδικτύου.

Σήμερα που οι ΤΠΕ εφαρμόζονται σε κάθε πτυχή της καθημερινής μας ζωής παρακολουθούμε όλο και περισσότερα εργαλεία εκπαιδευτικού λογισμικού να εισάγονται στις σχολικές τάξεις. και να συντελούν στη δημιουργία δυναμικών μαθησιακών περιβαλλόντων, προσφέροντας εκπαιδευτικές εμπειρίες που μεταβάλλουν το μαθητή από απλό δέκτη γνώσης σε άτομο με ενεργό συμμετοχή στην εκπαίδευσή του. Οι νέες τεχνολογίες «είναι ένα διαμεσολαβητικό, πολιτισμικό εργαλείο, που οι μαθητές μπορούν να χρησιμοποιήσουν για να αφομοιώσουν τη γνώση». (Crawford, 1996, σελ. 43-62) Η μάθηση γίνεται πιο ενεργητική και επικοινωνιακή. Αναθεωρούνται οι μαθησιακοί στόχοι, διαμορφώνονται νέοι (επίλυση προβλήματος, συνεργατική εργασία σε σύνθετα έργα) για την επίτευξη των οποίων απαιτείται εφαρμογή δημιουργικής και ευέλικτης γνώσης. (Δημητρακοπούλου, 2001)

3.2 Η διδασκαλία του μαθήματος της Ιστορίας με τη χρήση των Τεχνολογιών της Πληροφορίας και των Τηλεπικοινωνιών

Η διδασκαλία της Ιστορίας έχει γίνει πλέον ένα από τα πιο δύσκολα διδακτικά αντικείμενα και απαιτεί τη χρήση όλων των ειδών των διδακτικών εργαλείων για να προκαλέσει το ενδιαφέρον των μαθητών και να τους ενεργοποιήσει δημιουργικά. (Αγραφιώτου)

Η εφαρμογή των Τεχνολογιών της Πληροφορίας και των Επικοινωνιών (ΤΠΕ) στο μάθημα της Ιστορίας δημιουργούν προϋποθέσεις σχεδιασμού διδακτικών προσεγγίσεων που δίνουν έμφαση στην αναζήτηση, επεξεργασία, ανάλυση και

σύνθεση του ιστορικού υλικού. Οι διδακτικές προσεγγίσεις που επιχειρούνται βασίζονται κυρίως στις δυνατότητες που δίνουν οι ΤΠΕ για:

- πρόσβαση σε ιστορικές πηγές (αρχαιακό υλικό, γραπτές, εικαστικές πηγές),
- εμπλοκή σε αυθεντικές διαδικασίες έρευνας,
- αναζήτηση και διερεύνηση αρχείων, βιβλιοθηκών και μουσείων,
- πολλαπλές αναπαραστάσεις ιστορικής πληροφορίας. (Γκίκα)

Ο ηλεκτρονικός υπολογιστής αποτελεί ένα σπουδαίο εργαλείο μάθησης, που επιτρέπει την περιήγηση σε μουσεία και ιστορικούς χώρους, τον εντοπισμό ιστορικών γραπτών και εικαστικών πηγών, τη σύνθεση ιστορικών κειμένων και συνθετικών εργασιών, την επικοινωνία με άλλα σχολεία στην Ελλάδα και το εξωτερικό και την οργάνωση αισθητικά άρτιων παρουσιάσεων των εργασιών των μαθητών στους συμμαθητές τους. Επιπλέον, οι υπολογιστές μπορούν να χρησιμοποιηθούν, ώστε να παρακινήσουν τους μαθητές σε έρευνα ιστορικών εννοιών, εκεί που οι άλλες μέθοδοι δεν προκαλούν το ανάλογο ενδιαφέρον. Έτσι, οι μαθητές, θα έχουν τη δυνατότητα να χρησιμοποιήσουν προγράμματα επεξεργασίας κειμένου, να συγκροτήσουν βάσεις και τράπεζες ιστορικών δεδομένων, να επεξεργαστούν στατιστικά στοιχεία, να εκπονήσουν διαγράμματα, να ασχοληθούν με την ιστορική προσομοίωση, κ.ά. Ακόμη, ο υπολογιστής μπορεί να αξιοποιηθεί για την παρουσίαση έτοιμου εκπαιδευτικού λογισμικού το οποίο επιλέγει ο καθηγητής από τα εγκεκριμένα λογισμικά.

Ο ηλεκτρονικός υπολογιστής, όμως, είναι το πιο απαιτητικό εργαλείο, διότι προϋποθέτει όχι μόνο σχετική υλικοτεχνική υποδομή αλλά και εξοικείωση του καθηγητή με τις Νέες Τεχνολογίες και με την αξιοποίησή τους για τη διδασκαλία των φιλολογικών μαθημάτων, καθώς και συστηματική συνεργασία με τους καθηγητές της.

Οι μαθητές στην εποχή μας - έχοντας υποστεί βομβαρδισμό οπτικών ερεθισμάτων από τα μέσα μαζικής επικοινωνίας είναι πλέον «οπτικά προσανατολισμένοι», με άλλα λόγια προτιμούν και εξοικειώνονται ολοένα και περισσότερο με οπτικούς τρόπους αναπαράστασης. Τα CD-ROM και οι διαδικτυακοί κόμβοι προωθούν ιδιαίτερα την ενσωμάτωση οπτικών μορφών τόσο στη διδασκαλία όσο και στην έρευνα. Επιτρέπουν με αυτόν τον τρόπο στους «οπτικά

προσανατολισμένους» μαθητές να προσεγγίσουν το παρελθόν μέσα από οπτικές αναπαραστάσεις.

Γενικά, η εμφάνιση του διαδικτύου, δημιουργεί νέα δεδομένα για το μάθημα της ιστορίας. Δίνονται δυνατότητες άμεσης πρόσβασης σε ιστορικές πληροφορίες και ιστορικές πηγές, σύνδεσης ιστορικών θεμάτων με την επικαιρότητα, δημιουργίας διάυλου επικοινωνίας μεταξύ των χρηστών. Με τον παγκόσμιο ιστό πληροφοριών, το ηλεκτρονικό ταχυδρομείο και τις λίστες συζητήσεων διαμορφώνεται και μία νέα εκπαιδευτική φιλοσοφία που δίνει έμφαση στην επικοινωνία, στην αυτόνομη μάθηση, στην ατομική καθοδήγηση, και στην αλληλεπιδραστική μάθηση. (Dijkstra, 1999, pp 231-235) (Thao, 1999, pp 747-752) Επίσης, ο τρόπος εργασίας στο διαδίκτυο, ο οποίος βασίζεται στην ερώτηση και στην πλοήγηση, αναθεωρεί και τον παραδοσιακό τρόπο εργασίας τόσο του μαθητή όσο και του δασκάλου. (Zeiliger, 1999, pp 403-408)

Επιπλέον, το Διαδίκτυο θα μπορούσε να αξιοποιηθεί κατά την διδασκαλία του μαθήματος της Ιστορίας κατά τους εξής τρόπους:

- αναζήτηση και άντληση πληροφοριών,
- παρατήρηση και άντληση φωτογραφικού υλικού,
- εικονική επίσκεψη σε μνημεία, μουσεία, αρχαιολογικούς χώρους εντός και εκτός Ελλάδας,
- περιηγήσεις σε διαδικτυακές εκθέσεις που παρουσιάζουν υλικό το οποίο δεν εκτίθεται σε φυσικό χώρο,
- πρόσβαση σε πηγές πολυμέσων,
- χρήση ηλεκτρονικών διαδικτυακών εγκυκλοπαιδειών,
- αξιοποίηση ψηφιακών βιβλιοθηκών,
- πρόσβαση σε αρχειακό υλικό,
- δημοσίευση εργασιών.

Επίσης, για το μάθημα της Ιστορίας σε διαθεματική προσέγγιση με το μάθημα της Γλώσσας θα μπορούσαν να αξιοποιηθούν και τα επικοινωνιακά μέσα του Διαδικτύου, όπως το Ηλεκτρονικό Ταχυδρομείο (E-mail), η Τηλεδιάσκεψη (Netmeeting) και η Λίστα Συζήτησης (Discussion Forum) για την εκπόνηση συνθετικών εργασιών (projects) με σύγχρονη ή ασύγχρονη επικοινωνία (ανάλογα με

το μέσο) μεταξύ σχολείων ίδιων ή διαφορετικών γεωγραφικών περιοχών ή επικοινωνία με ειδικούς, φορείς ή οργανώσεις.

Στο σημείο αυτό πρέπει να τονιστεί ότι η ενσωμάτωση του Διαδικτύου στη διδασκαλία, όπως άλλωστε και των άλλων λογισμικών, δεν συνεπάγεται αυτονομία και την παιδαγωγική του αξιοποίηση. Η παιδαγωγική αξιοποίηση του Διαδικτύου δεν είναι μια απλή περιήγηση σε σχετικές με το θέμα ηλεκτρονικές σελίδες, αλλά προϋποθέτει την ύπαρξη συγκεκριμένων στόχων. Κατά συνέπεια εντάσσεται σε ένα συγκεκριμένο πλαίσιο, μέσα στο οποίο σημαντική θέση κατέχει το εκπαιδευτικό (διδακτικό) σενάριο. Λέγοντας εκπαιδευτικό σενάριο εννοούμε την περιγραφή ενός μαθησιακού πλαισίου με εστιασμένο γνωστικό αντικείμενο, συγκεκριμένους εκπαιδευτικούς στόχους, παιδαγωγικές αρχές και πρακτικές, το οποίο υλοποιείται μέσα από μια σειρά εκπαιδευτικών δραστηριοτήτων. Η δομή και η ροή κάθε δραστηριότητας, ο ρόλος του διδάσκοντα και των μαθητών καθώς και η αλληλεπίδραση αυτών με τα χρησιμοποιούμενα μέσα και υλικά, περιγράφονται σε ένα πλάνο δραστηριότητας. (EAITY- Τομέας Επιμόρφωσης και Κατάρτισης (TEK)) Παράλληλα η χρήση του Διαδικτύου συνδυάζεται με παραδοσιακά μέσα διδασκαλίας όπως το τετράδιο και το σχολικό εγχειρίδιο, το λεξικό και η εγκυκλοπαίδεια, το φύλλο εργασίας και το άρθρο της εφημερίδας, ο πίνακας και ο χάρτης, κ.λπ.

Ειδικότερα για την αξιοποίηση του Διαδικτύου στο μάθημα της Ιστορίας διευκολύνεται η συνεργατική και διερευνητική μάθηση. Η παραδοσιακή προσέγγιση του μαθήματος της Ιστορίας με αφήγηση που καταλήγει στη στείρα απομνημόνευση ιστορικών γνώσεων είναι πια ξεπερασμένη. Ο σύγχρονος προβληματισμός για την διδασκαλία του μαθήματος της Ιστορίας εστιάζεται όχι μόνο στις γνώσεις που θα αποκτήσει ο μαθητής (γνωρίζω ότι) αλλά στις δεξιότητες που θα αναπτύξει και οι οποίες θα του επιτρέψουν να κατανοήσει, να αναλύσει και να ερμηνεύσει τα γεγονότα (γνωρίζω πώς). Η αξιοποίηση του Διαδικτύου στο μάθημα της Ιστορίας συμβάλλει προς την κατεύθυνση αυτή. Οι μαθητές εργάζονται μπροστά στον ηλεκτρονικό υπολογιστή σε ομάδες 2-3 ατόμων. Μέσα από ένα πλούτο ιστορικών πηγών που βρίσκουν στο διαδίκτυο αναζητούν και επιλέγουν πληροφορίες, παρατηρούν εικόνες, ανταλλάσσουν απόψεις, καταγράφουν τα στοιχεία που τους ζητούνται, αλληλοσυμπληρώνουν τις γνώσεις τους, καταλήγουν σε συμπεράσματα, συνεργάζονται για να ολοκληρώσουν την εργασία τους. Παράλληλα διευκολύνεται η διαθεματική προσέγγιση των διδακτικών αντικειμένων, βασικό ζητούμενο κατά την

διδασκαλία σήμερα. Το μάθημα της Ιστορίας συνδέεται με άλλα γνωστικά αντικείμενα όπως η Νεοελληνική Γλώσσα, η Λογοτεχνία, τα Θρησκευτικά, τα Καλλιτεχνικά, κ.ά. Η συνεργασία καθηγητών διαφορετικών ειδικοτήτων επιβάλλεται αλλά και διευκολύνεται κάτω από τις συνθήκες αυτές. Επίσης, με την εισαγωγή του Διαδικτύου στη διδασκαλία της Ιστορίας ο διδάσκων αποκτά νέο αναβαθμισμένο ρόλο. Δεν είναι πια ο μεταδότης των γνώσεων στα πλαίσια της μετωπικής διδασκαλίας. Είναι αυτός που σχεδιάζει διδακτικές δραστηριότητες βασισμένες στην ανάλυση, σύνθεση, σύγκριση και αντιπαραβολή της πληροφορίας, αυτός που θέτει ερωτήσεις και μορφοποιεί υποθέσεις, παρακολουθεί τις ομάδες εργασίας και παρεμβαίνει όπου και όταν χρειάζεται. Είναι κατά συνέπεια ο συνεργάτης, καθοδηγητής και βοηθός του μαθητή στην αναζήτηση της γνώσης, στην επιλογή και αξιοποίηση της σωστής πληροφορίας. Ο καθηγητής μαθαίνει τον μαθητή πώς να μαθαίνει. Έτσι, οι μαθητές δραστηριοποιούνται, οι οποίοι με τον παραδοσιακό τρόπο διδασκαλίας θα έμεναν αδρανείς.

Επιπλέον, όπως προκύπτει από την ανάλυση των σχεδίων διδασκαλίας της Εκπαιδευτικής Πύλης του Υπ.Ε.Π.Θ. σε αρκετές περιπτώσεις έχουν αξιοποιηθεί υπερκείμενα, τα οποία διευκόλυναν τους μαθητές να αναζητήσουν ιστορικές πηγές και να ανακαλύψουν τις σχέσεις μεταξύ των θεμάτων. Η ανάπτυξη των δεξιοτήτων ανάλυσης και ερμηνείας υποστηρίζονται από την ιεραρχική οργάνωση του υπερκειμένου. Το υπερκείμενο διευκολύνει τη συσχέτιση των πηγών λόγω ακριβώς της μη γραμμικής ανάγνωσής του. Ευνοεί μία πολυκατευθυνόμενη ανάγνωση, ενώ σαφώς χρειάζεται να μελετηθεί η επίδρασή του στην ιστορική αφήγηση. Η πολυμεσικότητα του διαδικτύου επιτρέπει την συνένωση στην ίδια πηγή πολλαπλών μορφών αναπαράστασης. Αν πάρουμε για παράδειγμα ένα σχέδιο μαθήματος για την άλωση της Κωνσταντινούπολης διαπιστώνουμε ότι περιλαμβάνει υπερσυνδέσμους προς γραπτά κείμενα, εικόνες, χάρτες και σχεδιαγράμματα. Οι οδηγίες κατευθύνουν τους μαθητές στο άνοιγμα ενός δικού τους ιστορικού μονοπατιού. Ο εκπαιδευτικός εντάσσεται στην ομάδα των μαθητών και τους υποστηρίζει στη διαδικασία της έρευνας. (Γιακουμάτου, 2006, σελ. 69-75)

Ιδιαίτερα σημαντική είναι και η χρήση των βάσεων πληροφοριών, η οποία βοηθά τους μαθητές στην αναζήτηση τάσεων, στη διατύπωση ιστορικών υποθέσεων, καθώς και στη διερεύνηση θεωριών. Η εκπαιδευτική αξία των βάσεων δεδομένων πολλαπλασιάζεται αν οι εκπαιδευτικοί βάλουν τους μαθητές στη θέση των

κατασκευαστών αυτών. Οι δεξιότητες ταξινόμησης και κατηγοριοποίησης καλλιεργούνται κατά την διαδικασία κατασκευής της βάσης.

Επιπλέον, η αξιοποίηση των ηλεκτρονικών περιβαλλόντων επικοινωνίας επιτρέπει στους μαθητές να αναπτύξουν τις ικανότητές τους στη διατύπωση θέσεων και δεξιοτήτων κατανόησης. Επιτρέπει στους διδάσκοντες να εντοπίσουν παρανοήσεις των μαθητών τους αναφορικά με την ιστορική σκέψη, κάτι που δεν είναι πάντα εύκολα σε συζητήσεις στην τάξη. Στα ηλεκτρονικά περιβάλλοντα επικοινωνίας, ενθαρρύνονται και οι πλέον συνεσταλμένοι μαθητές, να καταθέσουν τις απόψεις τους.

Στην περίπτωση της αξιοποίησης ενός ηλεκτρονικού περιβάλλοντος επικοινωνίας οι μαθητές έχοντας ως αφετηρία το υπερκείμενο των δραστηριοτήτων μπορούν να υποστηρίξουν την δημιουργία ενός πλέγματος από παρατηρήσεις, σχόλια, συνεισφορές, κ.λπ. Το πλέγμα-δίκτυο μηνυμάτων, αποτυπώνει την ανταλλαγή εμπειριών και γνώσεων των μελών μιας μαθητικής κοινότητας, συνιστώντας κεφάλαιο γνώσης αυτής της κοινότητας.

Εξίσου σημαντικές είναι και οι προσομοιώσεις αλλά και η χρήση του ψηφιακού βίντεο. Οι προσομοιώσεις επιτρέπουν το δυναμικό χειρισμό ιστορικών εννοιών και υποστηρίζουν την βαθύτερη κατανόηση της κρισιμότητας κάποιων επιλογών ιστορικών προσώπων που επηρεάστηκαν είτε από το περιβάλλον τους είτε από την συγκυρία. Από την άλλη πλευρά, η χρήση του ψηφιακού βίντεο ειδικά σε εργασίες τοπικής ιστορίας διευκολύνει την συλλογή προφορικών μαρτυριών. Αν μάλιστα προηγηθεί η μελέτη τέτοιων συλλογών, τότε οι μαθητές αναπτύσσουν αποτελεσματικότερα τις αναγκαίες δεξιότητες για μια συνέντευξη.

Τέλος, οι ΤΠΕ παρέχουν στους διδάσκοντες τα κατάλληλα εργαλεία να αναπαραστήσουν ιστορικές έννοιες εξατομικεύοντας τις μαθησιακές ανάγκες των εκπαιδευόμενων. Η εποπτικότητα ενισχύεται με την αξιοποίηση των ΤΠΕ καθώς οι δομικές έννοιες της ιστορικής σκέψης μπορούν να αναπαρασταθούν δυναμικά. Οι εννοιολογικοί χάρτες που καθίστανται δυναμικοί, καθώς για παράδειγμα διευκολύνουν την ανάπτυξη της ιστορικής σκέψης όταν κατασκευάζονται με την βοήθεια των μαθητών και επιτρέπουν την εξερεύνηση και κατανόηση σύνθετων ιστορικών όρων, όπως π.χ. κοινωνική διαστρωμάτωση, συνέργεια παραγόντων, κοινωνική τάξη, ανταλλακτικό/εκχρηματισμένο εμπόριο. Αν οι εκπαιδευτικοί κάνουν

ένα βήμα παραπέρα και προσεγγίσουν τους μαθητές ως παραγωγούς και μετασχηματιστές της ιστορικής γνώσης, διαπιστώνουν, ότι οι έννοιες μετατρέπονται σε αναλυτικά εργαλεία ερμηνείας του ιστορικού υλικού. Με αυτόν τον τρόπο οι μαθητές καθοδηγούνται στην καλλιέργεια ενός φάσματος γνωστικών δεξιοτήτων. (Γιακουμάτου, 2006, σελ. 69-75)

3.3 Προτεινόμενα σενάρια διδασκαλίας της Ιστορίας με τη χρήση των ΤΠΕ

Λόγω των πολλών πλεονεκτημάτων που προσφέρει η χρήση των Τεχνολογιών της Πληροφορίας και των Τηλεπικοινωνιών στη διδασκαλία του μαθήματος της Ιστορίας, έχουν ήδη δημιουργηθεί αρκετά λογισμικά που έχουν χρησιμοποιηθεί στην εκπαιδευτική διαδικασία, καθώς και μια πληθώρα διδακτικών σεναρίων που αξιοποιούν τα οφέλη των ΤΠΕ. Παρακάτω αναφέρονται κάποια προτεινόμενα σενάρια διδασκαλίας του μαθήματος της Ιστορίας, τα οποία αξιοποιούν τη χρήση των ΤΠΕ.

3.3.1 Εκπαιδευτικό Λογισμικό «Η υστεροβυζαντινή Πόλη: το παράδειγμα του Μυστρά»

Το λογισμικό αυτό είναι ένας μικρόκοσμος, ο οποίος αναπτύχθηκε στο αρχιτεκτονικό περιβάλλον του Αβακίου και στόχο έχει να ενθαρρύνει τους μαθητές να διατυπώνουν ιστορικά ερωτήματα και υποθέσεις, όταν χρειάζεται να επεξεργαστούν ένα πρωτογενές ιστορικό υλικό, να καταλήγουν σε κάποια συμπεράσματα και να προβαίνουν σε ερμηνείες των δεδομένων. Απώτερος σκοπός της διδασκαλίας της Ιστορίας με το συγκεκριμένο λογισμικό είναι να υποβοηθήσει την ανάπτυξη της ιστορικής σκέψης των παιδιών και να απομακρύνει τη διδασκαλία της ιστορίας από την απομνημόνευση. Ακολουθεί μια σύντομη περιγραφή του μικρόκοσμου «Η υστεροβυζαντινή Πόλη: το παράδειγμα του Μυστρά»:

- Το θέμα: Ως θέμα διερεύνησης του παρόντος λογισμικού επιλέχθηκε η μελέτη μιας καλά σωζόμενης υστεροβυζαντινής πόλης, αυτής του Μυστρά. Η μελέτη της βυζαντινής πόλης έχει από παλιά κινήσει το ενδιαφέρον των βυζαντινολόγων, οι οποίοι διερευνούν το αστικό φαινόμενο καθεαυτό, αλλά το χρησιμοποιούν επίσης και ως εργαλείο για την κατανόηση της βυζαντινής κοινωνίας συνολικά. Με το λογισμικό αυτό οι μαθητές και οι μαθήτριες προσπαθούν να κατανοήσουν τις βασικές δομές και τα χαρακτηριστικά της υστεροβυζαντινής κοινωνίας στις ποικίλες εκφάνσεις της (πολιτικές, οικονομικές, θρησκευτικές, πολιτιστικές) μέσα

από τη διερεύνηση των σωζόμενων μνημείων της πόλης του Μυστρά και την ανασύνθεση της μορφής και της λειτουργίας της πόλης με τελικό στόχο να διατυπώσουν με βάση τη γνώση αυτή ερμηνείες σχετικά με τα αίτια της κατάρρευσης της Βυζαντινής αυτοκρατορίας.

- Το Υλικό του Λογισμικού και η Δομή του: Το λογισμικό αυτό δημιουργεί ένα περιβάλλον μάθησης το οποίο αποτελείται από τα εξής στοιχεία:

- ◆ Πέντε χάρτες, που δείχνουν τα μεταβαλλόμενα σύνορα της Βυζαντινής αυτοκρατορίας από:

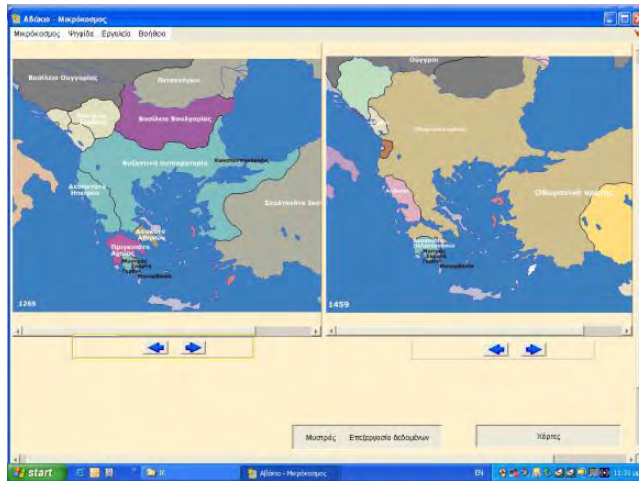
- το 1204 (κατάληψη της Κωνσταντινούπολης από τους σταυροφόρους) μέχρι
- το 1453/60 (κατάληψη της Κωνσταντινούπολης (1453) και της Πελοποννήσου (1460) από τους Τούρκους), με ενδιάμεσους «σταθμούς»
- το 1265, όταν έχει ήδη ανακαταληφθεί η Κωνσταντινούπολη από τους Βυζαντινούς (1261) και έχουν περάσει στη δικαιοδοσία της βυζαντινής αυτοκρατορίας τα φραγκικά κάστρα της Πελοποννήσου Μονεμβασιά, Μυστράς, Γεράκι και Μάϊνα,
- το 1356, όπου έχουμε μια νέα επέκταση των συνόρων της Βυζαντινής αυτοκρατορίας και
- το 1419 με την εκ νέου σταδιακή συρρίκνωση των συνόρων.

Ο χρήστης έχει τη δυνατότητα να βλέπει παράλληλα δύο χάρτες διαφορετικής περιόδου και να κάνει έτσι τις συγκρίσεις του.

- ◆ Ένα τοπογραφικό χάρτη του αρχαιολογικού χώρου του Μυστρά, πάνω στον οποίο είναι σημειωμένα όλα σχεδόν τα ευρισκόμενα σε καλή κατάσταση κτίρια/μνημεία του Μυστρά.
- ◆ Φωτογραφικό υλικό για όλα τα σημειωμένα στον τοπογραφικό χάρτη μνημεία. Ο χρήστης έχει τη δυνατότητα να βλέπει παράλληλα την τοπογραφική θέση του μνημείου και την εικόνα του.
- ◆ Πίνακα (επεξεργαστής εγγραφών) με τα κύρια στοιχεία/ πληροφορίες, που συνιστούν την ταυτότητα του κάθε μνημείου. Τα στοιχεία που αναφέρονται στον πίνακα είναι:

- το είδος του μνημείου (π.χ. οχυρωματικό, μονή κ.λπ.)
 - ο χρόνος κτίσης
 - η τοπογραφική θέση (π.χ. Άνω Χώρα)
 - η δυναστεία (π.χ. Παλαιολόγοι)
 - η αρχιτεκτονική μορφή
 - η χρήση/λειτουργία του μνημείου (π.χ. οικονομία, διοίκηση, θρησκεία, κ.λπ.)
- ◆ Πληροφορίες δευτερογενούς χαρακτήρα με μορφή υπερκειμένου. Οι πληροφορίες αυτές δίνουν συνήθως πρόσθετα στοιχεία για την ερμηνεία του μνημείου αλλά κάποιες αναφέρονται και στις γενικότερες πολιτικές, οικονομικές και κοινωνικές εξελίξεις της εποχής, ώστε ο χρήστης να έχει τη δυνατότητα να εντάξει τις όποιες ερμηνείες του και προσεγγίσεις στο ευρύτερο ιστορικό πλαίσιο.
 - ◆ Μια Βάση Δεδομένων, στην οποία είναι ενταγμένα όλα τα παραπάνω στοιχεία.
- Η Λειτουργία του Λογισμικού: Το περιβάλλον του παρόντος λογισμικού αποτελείται από τρεις επιφάνειες εργασίας, οι οποίες δημιουργούνται από εννέα διαφορετικού τύπου ψηφίδες.

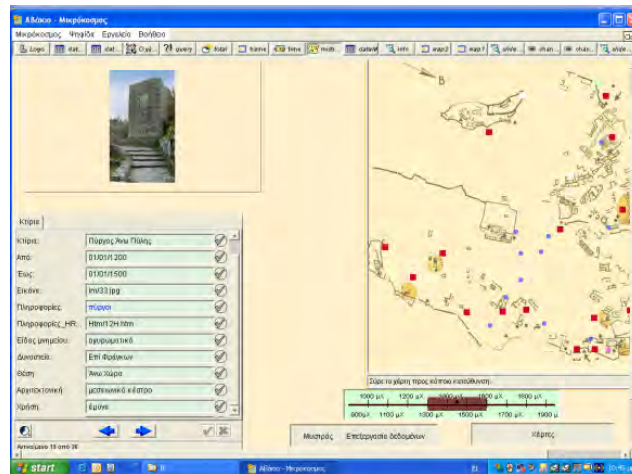
Η πρώτη επιφάνεια (Εικόνα 3.1) συντίθεται από δύο Ψηφίδες Χαρτών. Στη επιφάνεια αυτή ο χρήστης μπορεί να μελετήσει συγκριτικά τα μεταβαλλόμενα σύνορα της βυζαντινής αυτοκρατορίας για πέντε διαφορετικά χρονικά διαστήματα (1205, 1265, 1356, 1419, 1459), επιλέγοντας ο ίδιος τις περιόδους που επιθυμεί να συγκρίνει. Για τη διερεύνηση αυτή ο χρήστης υποβοηθείται από κάποια εργαλεία που είναι και αυτά ψηφίδες. Έτσι, για τη μετάβαση από τη μια χρονική περίοδο στην άλλη (προηγούμενος χάρτης ή επόμενος) υπάρχουν τα πλήκτρα μετακίνησης (τα μπλε βελάκια). Η μετάβαση στην επιφάνεια εργασίας με τον τοπογραφικό χάρτη του Μυστρά, τις εικόνες και τον πίνακα με την ταυτότητα των μνημείων γίνεται με το πλήκτρο «Μυστράς» και η μετάβαση στην επιφάνεια εργασίας με τις ψηφίδες «ερώτηση» και «σύνολο» γίνεται με το πλήκτρο «Επεξεργασία δεδομένων». Η επιστροφή στην αρχική επιφάνεια εργασίας με τους χάρτες γίνεται με το πλήκτρο «Χάρτες».

***Εικόνα 3.1:** Η εμφάνιση της οθόνης του λογισμικού που αφορά τη διερεύνηση με βάση τους παράλληλους και συγκρίσιμους μεταξύ τους χάρτες και τα βοηθητικά εργαλεία*

Η δεύτερη επιφάνεια εργασίας αποτελείται από τις εξής ψηφίδες (Εικόνα 3.2): Από την ψηφίδα του τοπογραφικού χάρτη της πόλης του Μυστρά. Η ψηφίδα αυτή είναι ένας προβολέας χαρτών. Σ' αυτήν είναι σημειωμένα (με μπλε ή κόκκινο χρώμα) όλα τα σημαντικότερα μνημεία της πόλης του Μυστρά, τα οποία υπάρχουν ως εγγραφές και στη Βάση Δεδομένων. Οι δύο δηλαδή ψηφίδες είναι διασυνδεδεμένες μεταξύ τους και αλληλοσυνεργαζόμενες. Ο χρήστης έχει τη δυνατότητα να χρησιμοποιήσει ένα από τα εργαλεία που του παρέχει η ράβδος εργαλείων της ψηφίδας, αυτό με το βελάκι, και αφού το τοποθετήσει σε ένα από τα σημειωμένα μνημεία στο χάρτη εμφανίζεται το όνομα του μνημείου. Στη συνέχεια, κάνοντας κλικ στο επιλεγμένο μνημείο, μπορεί να δει στο αριστερό πάνω μέρος της οθόνης την εικόνα του (κορνίζα) και στο αριστερό κάτω μέρος τον πίνακα με τα χαρακτηριστικά του μνημείου (επεξεργαστής εγγραφών). Ο πίνακας αυτός διαθέτει επίσης τα μπλε πλήκτρα μετακίνησης σε άλλο μνημείο (προηγούμενο, επόμενο). Στον πίνακα με τα χαρακτηριστικά του μνημείου υπάρχει μία εγγραφή που εμφανίζεται με μπλε γράμματα. Είναι οι πληροφορίες. Η εγγραφή αυτή έχει τη μορφή υπερκειμένου. Κάνοντας διπλό κλικ πάνω σ' αυτήν εμφανίζεται ένα πιο εκτεταμένο κείμενο (που έχει τον τίτλο Βιβλίο), το οποίο δίνει στο χρήστη περισσότερες πληροφορίες και για το μνημείο και για τα ιστορικά στοιχεία της εποχής. Στο κάτω δεξί μέρος της οθόνης (κάτω από την ψηφίδα του τοπογραφικού χάρτη) υπάρχει και η ψηφίδα της χρονομηχανής. Η χρονική περίοδος που εντοπίζει είναι από το 1200 μέχρι το 1500, όση και η χρονική περίοδος που αφορά το θέμα αυτού του λογισμικού. Μετακινώντας τον

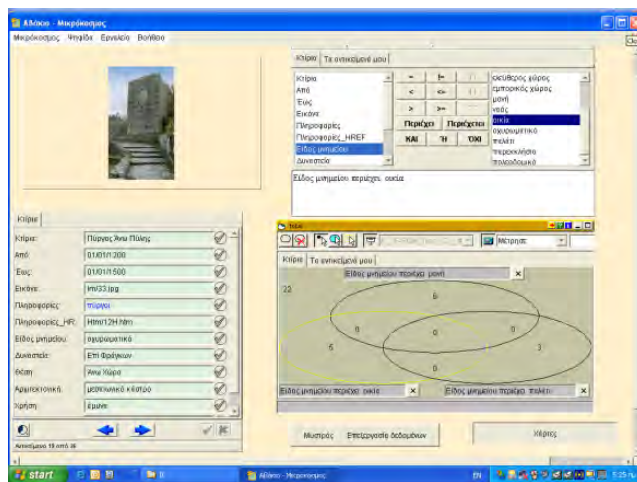
καφέ «δρομέα» της ψηφίδας πάνω στον άξονα του χρόνου μπορεί ο χρήστης να επιλέξει μια χρονική περίοδο. Αλλάζουν τότε και τα δεδομένα του χάρτη. Εμφανίζονται μόνο τα μνημεία που έχουν χτιστεί κατ' αυτήν την περίοδο. Μπορεί έτσι ο χρήστης να παρακολουθήσει την οικιστική εξέλιξη της πόλης του Μυστρά με διαδραστικό και παραστατικό τρόπο και να τη συσχετίσει με τις πολιτικές εξελίξεις από τις πληροφορίες που του παρέχουν οι χάρτες.

Εικόνα 3.2: Η οθόνη με την επιφάνεια εργασίας που περιλαμβάνει τον τοπογραφικό χάρτη του Μυστρά με τα σημειωμένα μνημεία, τη εικόνα του επιλεγμένου μνημείου, τον πίνακα με τα χαρακτηριστικά του μνημείου, τη χρονομηχανή και τα πλήκτρα μετακίνησης.

Η τρίτη επιφάνεια εργασίας (Εικόνα 3.3) περιλαμβάνει τις ψηφίδες της ερώτησης και του συνόλου. Οι δύο αυτές ψηφίδες επιτρέπουν την επεξεργασία των δεδομένων που είναι καταχωρισμένα στη βάση δεδομένων. Η αντίστοιχη κάθε φορά επιλογή στοιχείων εμφανίζεται και στα δεδομένα του χάρτη του Μυστρά. Η ψηφίδα της ερώτησης είναι πολύ σημαντικό εργαλείο, γιατί επιτρέπει στο χρήστη να κάνει δομημένες ερωτήσεις στη βάση δεδομένων με προκαθορισμένες επιλογές που του παρέχει (π.χ. Α περιέχει Β, $A = B$, κ.λπ.). Με τις ερωτήσεις αυτές ο χρήστης έχει τη δυνατότητα να ομαδοποιεί/ταξινομεί τα δεδομένα της βάσης. Προϋπόθεση γι' αυτήν την εργασία είναι να μπορεί ο χρήστης να απομακρύνεται από τα συγκεκριμένα και μεμονωμένα στοιχεία (εδώ τα κτίρια και ο δομημένος χώρος), να έχει προχωρήσει σε κάποιο βαθμό εννοιολόγησης, όπως προκύπτει από την παρατήρηση των δεδομένων (π.χ. οικονομία, διοίκηση κ.λπ.) και να έχει να αρχίσει να διακρίνει τις σχέσεις που μπορεί να υπάρχουν αναμεταξύ τους. Έχει δηλαδή ήδη αρχίσει σιωπηρά να διαμορφώνει κάποιες υποθέσεις και αυτές προσπαθεί να διερευνήσει και να τεκμηριώσει με τα εργαλεία

διερεύνησης που του παρέχει η ψηφίδα της ερώτησης. Η ψηφίδα του συνόλου παρέχει στο χρήστη τη δυνατότητα να οπτικοποιεί ως σύνολα και με διαγράμματα του Venn τα αποτελέσματα που προκύπτουν από την κάθε ερώτηση που κάνει στη βάση δεδομένων με τη βοήθεια της ψηφίδας της ερώτησης. Η ψηφίδα αυτή μπορεί να οπτικοποιήσει μέχρι και τρεις συνδυαστικές ερωτήσεις. Μπορεί επίσης να ποσοτικοποιεί τα επιλεγμένα στοιχεία της βάσης, αν επιλέξει τη λειτουργία «μέτρηση» που υπάρχει στη ράβδο εργαλείων της ψηφίδας. Οι ψηφίδες δηλαδή της ερώτησης και του συνόλου είναι αλληλοσυνεργαζόμενες. (Κουραμπέα)

Εικόνα 3.3: Η επιφάνεια εργασίας με τις ψηφίδες της ερώτησης και του συνόλου

3.3.2 Μικρόκοσμοι με τη χρήση του λογισμικού **MicroWorlds Pro**

Στο διδακτικό σενάριο παρουσιάζονται τέσσερις μικρόκοσμοι, οι οποίοι σχεδιάστηκαν στο περιβάλλον του προγράμματος MicroWorlds Pro και οι οποίοι στοχεύουν στο να ενισχύσουν τους μαθητές στην παραγωγή ιστορικού νοήματος εστιάζοντας την προσοχή τους στην αλλαγή και τη συνέχεια, στις διαφορές και τις ομοιότητες μέσα από πρωτογενείς και δευτερογενείς πηγές. Στον πρώτο μικρόκοσμο οι μαθητές συγκολλούν τα όστρακα τριών αγγείων και εντοπίζουν τύπους και χρήσεις των αγγείων. Στον δεύτερο, ανασυνθέτουν δύο μυκηναϊκές τοιχογραφίες και διερευνούν τη θεματολογία τους για να την συνδέσουν με την καθημερινή ζωή κατά τη μυκηναϊκή εποχή. Στον τρίτο, αποκαθιστούν μία μινωική τοιχογραφία και αντλούν πληροφορίες για την τεχνική της νωπογραφίας. Στον τέταρτο, ταξινομούν αγγεία της περιόδου 700 – 400 π.Χ. με βάση τον τύπο και το ρυθμό τους και ανιχνεύουν την εξέλιξη της κεραμικής και της αγγειογραφίας. Στους τέσσερις μικρόκοσμους που θα περιγραφούν κατωτέρω προγραμματίστηκαν αντικείμενα: χελώνες οι οποίες φέρουν σχήματα εικόνων, σελίδες, κουμπιά, λίστες, πλαίσια κειμένου. Τα διάφορα

αντικείμενα διασυνδέθηκαν μέσω διαδικασιών της γλώσσας Logo για να επιτελέσουν συγκεκριμένες λειτουργικότητες.

- Μικρόκοσμος 1 – Συγκόλληση οστράκων διάφορων αγγείων: Ο μικρόκοσμος επιτρέπει στους μαθητές να ανασυγκολλήσουν τρία αγγεία: ένα μυκηναϊκό, ένα μελανόμορφο και ένα ερυθρόμορφο. Το πρόγραμμα παρέχει ως βοηθητικό υλικό εικόνες σχημάτων διαφόρων αγγείων της αρχαιότητας με τις ονομασίες τους, καθώς και ένα λεξικό, το οποίο προσφέρει περισσότερες πληροφορίες για τους τύπους και τις χρήσεις των αγγείων. Η πρόσβαση στις άλλες σελίδες του μικρόκοσμου, γίνεται εύκολα με τη χρήση κουμπιών. Ο μικρόκοσμος δίνει την ευχέρεια στους μαθητές να εκπαιδευτούν στη λεπτομερή παρατήρηση «ανασυνθέτοντας» αντικείμενα και εντοπίζοντας παράλληλα την ιστορική σημασία διαφόρων στοιχείων. Οι δραστηριότητες που αναπτύσσονται με τη χρήση του μικρόκοσμου, εστιάζουν την προσοχή των μαθητών στην αλλαγή και τη συνέχεια, στις διαφορές και τις ομοιότητες, καθώς επίσης και στη χρήση των πηγών. Ο μικρόκοσμος είναι δυνατό να χρησιμοποιηθεί στη διδακτική πράξη ως ακολούθως:
 - Οι μαθητές διαβάζουν τις οδηγίες χρήσης του μικρόκοσμου και παρατηρούν προσεκτικά το αγγείο που εικονίζεται στην πρώτη σελίδα. Εναλλάσσουν τις εικόνες με τα σχήματα των αγγείων και προσπαθούν να αναγνωρίσουν το σχήμα του αγγείου που βλέπουν. Αφού ταυτίζουν το σχήμα του αγγείου που θα ανασυγκολλήσουν, κρατούν την εικόνα του. Πατούν πάνω στη φράση «συγκόλληση αγγείου» και «σπάζουν» το αγγείο σε δεκαέξι όστρακα.
 - Οι μαθητές ανασυγκολλούν τα όστρακα του αγγείου. Εκπαιδεύονται στη λεπτομερή παρατήρηση ανακαλύπτοντας έτσι σε ποιο σημείο πρέπει να τοποθετήσουν το σημείο που «αναγιγνώσκουν» κάθε φορά, ώστε να συμπληρωθεί ολόκληρο το αγγείο.
 - Οι μαθητές καλούνται να ανασυγκολλήσουν με τον ίδιο τρόπο και τα άλλα δύο αγγεία που περιλαμβάνονται στις σελίδες του μικρόκοσμου.
 - Οι μαθητές καλούνται να συμπληρώσουν ένα φύλλο εργασίας. Αντλούν τα απαιτούμενα στοιχεία για τη συμπλήρωση ενός πίνακα ταξινόμησης από το μικρόκοσμο. Συγκεκριμένα χρησιμοποιούν το λεξικό και τις εικόνες των αγγείων, παρατηρούν, σκέπτονται, αποφασίζουν και καταγράφουν στο φύλλο

εργασίας την ονομασία του τύπου δέκα εικονιζόμενων αγγείων και πληροφορίες για τη χρήση τους.

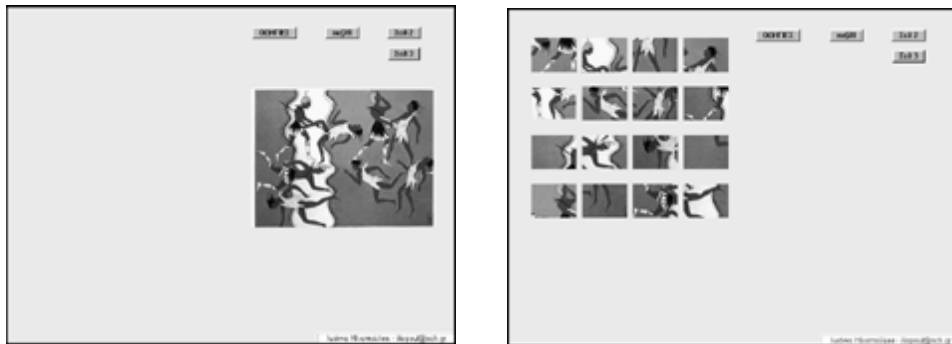

Εικόνα 3.4: Μικρόκοσμος 1 - συγκόλληση οστράκων διαφόρων αγγείων

Αν διατεθεί και δεύτερη διδακτική ώρα, οι μαθητές μπορούν να χρησιμοποιήσουν και τις υπόλοιπες σελίδες του μικρόκοσμου. Στην τέταρτη σελίδα θα κληθούν να συμπληρώσουν ένα παζλ βάζοντας στη σειρά τα στάδια κατασκευής ενός αγγείου και στην πέμπτη σελίδα να αναγνωρίσουν μέσα από αγγειογραφίες τους τύπους και τη χρήση διαφόρων αγγείων της αρχαιότητας. Θα συμπληρώνουν στο φύλλο εργασίας έναν επιπλέον πίνακα ταξινόμησης, όπου θα καταγράψουν τους ανθρώπους που εργάζονται, τα υλικά και τα εργαλεία που απαιτούνται για την κατασκευή ενός αγγείου. Οι δραστηριότητες που αναπτύσσονται με τη χρήση του μικρόκοσμου είναι δυνατό να επεκταθούν. Στο συγκεκριμένο μικρόκοσμο, η τέταρτη και η πέμπτη σελίδα του προστέθηκαν για να εξυπηρετήσουν διδακτικούς στόχους που έθεσε εκπαιδευτικός, ο οποίος χρησιμοποίησε το περιβάλλον αυτό στη διδακτική του πράξη. Τέτοιου είδους περιβάλλοντα παρέχουν ευχρηστία σε πιθανές επεκτάσεις τους όχι μόνο από τους εκπαιδευτικούς, αλλά και από τα ίδια τα παιδιά. Για παράδειγμα, οι μαθητές είναι δυνατό να κληθούν να δημιουργήσουν και άλλες σελίδες στο μικρόκοσμο. Θα αναζητήσουν σε επιλεγμένους δικτυακούς τόπους εικόνες αγγειογραφιών με βάση συγκεκριμένα κριτήρια, λ.χ. αναπαραστάσεις αθλητικών αγώνων, θρησκευτικών τελετών, επαγγελμάτων κ.λπ. Με βάση τη λειτουργικότητα του μικρόκοσμου θα δημιουργήσουν νέες σελίδες με αγγειογραφίες, οι οποίες αναπαριστούν θέματα της καθημερινής ζωής κατά την αρχαιότητα.

- Μικρόκοσμος 2 – Ανασύνθεση δύο μυκηναϊκών τοιχογραφιών: Οι μαθητές στο περιβάλλον του μικρόκοσμου καλούνται αρχικά να ανασυνθέσουν δύο

μυκηναϊκές τοιχογραφίες. Στη συνέχεια, καλούνται να εντοπίσουν στοιχεία της θεματολογίας των τοιχογραφιών που έφτιαξαν οι Μυκηναίοι και μέσα από αυτά να ανιχνεύσουν τις κύριες ασχολίες τους. Το πρόγραμμα παρέχει ως βοηθητικό υλικό και άλλες εικόνες τοιχογραφιών από τα ανάκτορα της Τίρυνθας και της Πύλου. Η πρόσβαση στις άλλες σελίδες του μικρόκοσμου, οι οποίες έχουν την ίδια δομή, γίνεται εύκολα με τη χρήση κουμπιών.

Εικόνα 3.5: Μικρόκοσμος 2 - ανασύνθεση μυκηναϊκών τοιχογραφιών

Ο μικρόκοσμος είναι δυνατό να χρησιμοποιηθεί στη διδακτική πράξη ως ακολούθως:

- Οι μαθητές διαβάζουν τις οδηγίες χρήσης του μικρόκοσμου. Παρατηρούν προσεκτικά την τοιχογραφία που εικονίζεται στην πρώτη σελίδα και συζητούν σχετικά με την αναπαράσταση που βλέπουν. Πατούν πάνω στο κουμπί «παζλ» και «αποδομούν» την τοιχογραφία σε δεκαέξι κομμάτια.
- Οι μαθητές ανασυνθέτουν την τοιχογραφία ενώνοντας τα τμήματά της.
- Οι μαθητές καλούνται να ανασυνθέσουν με τον ίδιο τρόπο και άλλη μία τοιχογραφία, η οποία περιλαμβάνεται στις σελίδες του μικρόκοσμου.
- Οι μαθητές καλούνται να συμπληρώσουν ένα φύλλο εργασίας. Αντλούν τα απαιτούμενα στοιχεία για τη συμπλήρωσή του από το μικρόκοσμο.

Οι μαθητές είναι δυνατό να επεκτείνουν τις δραστηριότητες που αναπτύσσονται με τη χρήση του μικρόκοσμου. Μπορούν να αναζητήσουν και να αντλήσουν από το διαδίκτυο εικόνες αιγυπτιακών και μινωικών τοιχογραφιών. Στη συνέχεια, να εισαγάγουν τις εικόνες που βρήκαν σε νέες σελίδες και να ανιχνεύσουν τις ομοιότητες και τις διαφορές στη θεματολογία και την τεχνοτροπία τους.

- Μικρόκοσμος 3 - Αποκατάσταση μιας Μινωικής τοιχογραφίας: Ο μικρόκοσμος αυτός θέτει ως κύριο στόχο μέσα από την αφορμή που θα δώσει η ανασύνθεση μιας μινωικής τοιχογραφίας, να αναζητηθούν πληροφορίες για την τεχνική της νωπογραφίας. Στις προτεινόμενες δραστηριότητες του φύλλου εργασίας, δεν επιδιώκεται η απλή καταγραφή – αναπαραγωγή των παρεχόμενων πληροφοριών. Δίνεται σημασία στην καλλιέργεια της κατανόησης, διασκευής, ανάλυσης και σύνθεσής τους.

Εικόνα 3.6: Μικρόκοσμος 3 - αποκατάσταση μιας μινωικής τοιχογραφίας

Ο μικρόκοσμος επιτρέπει στους μαθητές να ανασυνθέσουν μία τοιχογραφία από το ανάκτορο της Κνωσού. Το πρόγραμμα παρέχει ως βοηθητικό υλικό πληροφορίες για την τεχνική της νωπογραφίας. Η πρόσβαση στις πληροφορίες, καθώς και στις οδηγίες χρήσης του μικρόκοσμου γίνεται εύκολα με τη χρήση κουμπιών.

Ο μικρόκοσμος είναι δυνατό να χρησιμοποιηθεί στη διδακτική πράξη ως ακολούθως:

- Οι μαθητές παρατηρούν προσεκτικά την τοιχογραφία που εμφανίζεται μόλις ανοίξουν το μικρόκοσμο. Πατούν πάνω στο κουμπί «παζλ» και «αποδομούν» την τοιχογραφία σε δεκαέξι τμήματα. Στη θέση της αρχικής εικόνας εμφανίζεται το σχέδιό της.
- Οι μαθητές ανασυνθέτουν την τοιχογραφία ενώνοντας τα τμήματά της πάνω στο αρχικό σχέδιό της.
- Οι μαθητές καλούνται να συμπληρώσουν ένα φύλλο εργασίας. Αντλούν τα απαιτούμενα στοιχεία για τη συμπλήρωσή του από το μικρόκοσμο. Συγκεκριμένα χρησιμοποιούν τις πληροφορίες που τους παρέχονται για την τεχνική της νωπογραφίας. Αποδομούν το κείμενο για την τεχνική της

νωπογραφίας και συνθέτουν ένα δικό τους κείμενο για την τεχνική αυτή με βάση τους εξής άξονες: α) Χρόνος και τόπος χρήσης της τεχνικής της νωπογραφίας β) Τα χαρακτηριστικά της γ) Οι δυσκολίες χρήσης της δ) Τα πλεονεκτήματά της.

Οι δραστηριότητες που αναπτύσσονται με τη χρήση του μικρόκοσμου είναι δυνατό να επεκταθούν. Οι μαθητές μπορούν να δημιουργήσουν και άλλες σελίδες στο μικρόκοσμο. Αναζητούν εικόνες και άλλων μινωικών τοιχογραφιών από το διαδίκτυο. Χρησιμοποιούν την καρτέλα των γραφικών του προγράμματος για να «κόψουν» τις τοιχογραφίες σε διάφορα τμήματα. Ενσωματώνουν τις εικόνες που έφτιαξαν στα σχήματα της καρτέλας των γραφικών του μικρόκοσμου και με βάση τη λειτουργικότητά του δημιουργούν νέες σελίδες με άλλες τοιχογραφίες.

- Μικρόκοσμος 4: Ταξινόμηση αγγείων: Ο μικρόκοσμος αυτός δίνει τη δυνατότητα στους μαθητές να εκπαιδευτούν στη λεπτομερή παρατήρηση και να ταξινομήσουν με βάση τον τύπο και το ρυθμό τους πενήντα αγγεία που φτιάχτηκαν στον ελλαδικό χώρο κατά την περίοδο 700 – 400 π.Χ. Η ταξινόμηση των αγγείων θα τους βοηθήσει να διερευνήσουν παράλληλα την εξέλιξη της κεραμικής τέχνης και της αγγειογραφίας στην αρχαία Ελλάδα. Οι αγγειογραφίες τους δίνουν επίσης τη δυνατότητα να μελετήσουν διάφορες πτυχές της καθημερινής ζωής κατά την αρχαιότητα. Η ταξινόμηση των αγγείων γίνεται μέσα στο περιβάλλον του μικρόκοσμου. Το πρόγραμμα παρέχει ως βοηθητικό υλικό εικόνες σχημάτων διαφόρων αγγείων της αρχαιότητας με τις ονομασίες τους, ένα λεξικό, το οποίο προσφέρει περισσότερες πληροφορίες για τους τύπους και τις χρήσεις των αγγείων, καθώς και πληροφορίες για τους ρυθμούς των αγγείων τα οποία έχουν καταχωριστεί στο μικρόκοσμο. Η πρόσβαση στο υποστηρικτικό υλικό του μικρόκοσμου γίνεται εύκολα με τη χρήση κουμπιών. Οι δραστηριότητες που αναπτύσσονται με τη χρήση του μικρόκοσμου, εστιάζουν την προσοχή των μαθητών/τριών στην αλλαγή και τη συνέχεια, στις διαφορές και τις ομοιότητες, καθώς επίσης και στη χρήση των πηγών.

Ο μικρόκοσμος μπορεί να λειτουργήσει στη διδακτική πράξη ως ακολούθως:

- Τα πενήντα αγγεία, που έχουν καταχωριστεί στο μικρόκοσμο, έχουν χωριστεί σε πέντε ομάδες. Κάθε ομάδα περιλαμβάνει δέκα αγγεία. Ο/Η εκπαιδευτικός μπορεί να ζητήσει από τους/τις μαθητές να ταξινομήσουν όλα τα αγγεία του

μικρόκοσμου ή μπορεί να αναθέσει σε ομάδες μαθητών/τριών να ταξινομήσουν διαφορετικές ομάδες αγγείων.

- Αν, για παράδειγμα, οι μαθητές επιλέξουν να ταξινομήσουν τα πρώτα δέκα αγγεία, πατούν στο αντίστοιχο κουμπί (1-10). Τότε εμφανίζονται οι εικόνες των πρώτων πέντε αγγείων. Οι μαθητές πατώντας πάνω σε μία εικόνα, τοποθετούν το αγγείο που πρόκειται να μελετήσουν σε ένα ειδικό χώρο της πρώτης σελίδας του μικρόκοσμου, από όπου με τη χρήση κουμπιών θα το ταξινομήσουν. Παράλληλα το αγγείο, το οποίο πρόκειται να μελετηθεί, εμφανίζεται σε μεγέθυνση. Όταν ολοκληρωθεί η ταξινόμηση των πρώτων πέντε αγγείων, εμφανίζονται οι εικόνες των υπόλοιπων πέντε. Τα αγγεία ταξινομούνται σε επόμενες σελίδες του μικρόκοσμου ανά δέκα. Οι σελίδες αυτές είναι δυνατό να εκτυπωθούν για να κοινοποιηθούν στην τάξη τα αποτελέσματα της εργασίας των μαθητών/τριών.
- Οι μαθητές ταξινομούν κάθε αγγείο που επιλέγουν να μελετήσουν μέσα από τις ακόλουθες διαδικασίες: παρατηρούν προσεκτικά το αγγείο, συγκρίνουν τον τύπο του με τους τύπους που αναπαρίστανται στο κάτω μέρος της επιφάνειας εργασίας και αναζητούν όσες πληροφορίες χρειάζονται στο υποστηρικτικό υλικό του μικρόκοσμου. Στη συνέχεια, συζητούν και αποφασίζουν για τον τύπο και το ρυθμό του αγγείου. Πατούν τα κουμπιά δίπλα στις εικόνες του αγγείου για να το ταξινομήσουν. Αν η επιλογή τους είναι ορθή, το αγγείο καταχωρείται σε άλλη σελίδα του μικρόκοσμου. Συγκεκριμένα, στην πρώτη στήλη της σελίδας καταχωρείται η εικόνα του αγγείου, στη δεύτερη ο ρυθμός του και στην τρίτη ο τύπος του. Αν η επιλογή των μαθητών/τριών είναι λανθασμένη, τότε καταχωρείται μόνο η εικόνα του αγγείου. Οι διπλανές στήλες παραμένουν κενές.
- Οι μαθητές, αφού ταξινομήσουν όσα αγγεία ανέλαβαν να επεξεργαστούν, μπορούν να ελέγξουν τις καταχωρίσεις που έκαναν, ανοίγοντας με τη χρήση κουμπιών τις σελίδες όπου εμφανίζονται οι καταχωρίσεις τους. Έχουν τη δυνατότητα να επιστρέψουν στο περιβάλλον της ταξινόμησης των αγγείων και να διορθώσουν τις λανθασμένες επιλογές τους. (Ηλιοπούλου)

μνημείου του παρελθόντος όπως το βλέπουμε σήμερα, β) στάδιο προβληματισμού, με το συσχετισμό μνημείου και συγκεκριμένων ιστορικών γεγονότων, καταστάσεων ή φαινομένων, γ) στάδιο διερεύνησης ενός προς επίλυση προβλήματος και δ) στάδιο ελέγχου της διερευνητικής διαδικασίας.

Στην αρχή, εμφανίζεται στην οθόνη μια σημερινή άποψη της εξεταζόμενης περιοχής, στην οποία ο μαθητής μπορεί να πλοηγηθεί και να οδηγηθεί σε σημαντικές τοποθεσίες. Η συνεχής πλοήγηση τον οδηγεί στην επόμενη εικόνα, όπου έρχεται στην ατμόσφαιρα της σχολικής τάξης και συναντά (διατυπωμένο με απλό και κατανοητό τρόπο) το ιστορικό πρόβλημα, μαζί με τις υποθέσεις εργασίας που δίνουν απάντηση σ' αυτό.

Με την επιλογή κάποιας από τις υποθέσεις εργασίας, αρχίζει η ερευνητική διαδικασία. Στο πρώτο στάδιο της έρευνας ο μαθητής οδηγείται σε ένα χώρο που θα μπορούσε να ονομαστεί «το εργαστήριο του ιστορικού». Πρόκειται για ένα συνηθισμένο γραφείο μελέτης, όπου μπορεί κανείς να δει ένα χάρτη, μια κλεψύδρα και μια υποτυπώδη βιβλιοθήκη με βιβλία που στη ράχη τους αναγράφεται μια θεματική περιοχή (π.χ. Οικονομία, Κοινωνία, Πολιτική εξουσία, Διοίκηση, Πολιτισμός κτλ.).

Εικόνα 3.8: Το λογισμικό «Από το Παρόν στο Παρελθόν. Θέματα Βυζαντινής Ιστορίας»

Όλα τα αντικείμενα που βρίσκονται σ' αυτόν το χώρο αντιστοιχούν σε μια λειτουργία. Συγκεκριμένα:

α. Η επιτραπέζια βιβλιοθήκη επιτρέπει στο μαθητή να περιορίσει την έρευνά του σε συγκεκριμένα θέματα, δηλαδή κάνοντας κλικ στο βιβλίο που θέλει, αυτό αποσπάται από τη βιβλιοθήκη και τοποθετείται στο γραφείο.

β. Η κλεψύδρα είναι ένας μηχανισμός που δίνει τη δυνατότητα στο μαθητή να κάνοντας κλικ στο επάνω ή στο κάτω μέρος της κλεψύδρας, αλλάζοντας έτσι τη χρονική περίοδο.

γ. Ο χάρτης αλλάζει ανάλογα με την χρονική περίοδο αναζήτησης που θα επιλέξει ο μαθητής στην κλεψύδρα. Κάνοντας κλικ στο χάρτη, αυτός εμφανίζεται λεπτομερέστερος σε μεγέθυνση. Από εκεί ο μαθητής μπορεί αν θέλει να επιλέξει μια γεωγραφική περιοχή και να περιορίσει έτσι ακόμη περισσότερο την έρευνά του, προσθέτοντας το κριτήριο του χώρου.

δ. Η απεικόνιση του προβλήματος. Με κλικ, ο μαθητής μπορεί να μεταβεί από το ένα πρόβλημα σε άλλο.

ε. Τα συρτάρια του γραφείου. Ανοίγοντάς τα, ο μαθητής μπορεί να κάνει ρυθμίσεις, να βρει βοήθεια, να έχει πρόσβαση σε όλο το οπτικο-ακουστικό υλικό κ.ά. Εκεί υπάρχουν:

α) τετράδια, όπου μπορεί να φορτώσει προηγούμενη δουλειά του, να αλλάξει ή και να σβήσει τα στοιχεία του,

β) φωτογραφίες, μέσα από τις οποίες έχει πρόσβαση σε όλο το οπτικοακουστικό υλικό,

γ) ένας κύβος, ο οποίος ορίζει το επίπεδο δυσκολίας βάσει του οποίου γίνεται η αναζήτηση,

δ) ένας μεγεθυντικός φακός, απ' όπου μπορεί να περάσει στην προχωρημένη αναζήτηση,

ε) ένα ζευγάρι γυαλιά που προσφέρει βοήθεια και

στ) ένα κείμενο με τους συντελεστές του προγράμματος και την προέλευση του υλικού των πηγών. Από εκεί, με την επιλογή του σχετικού εικονιδίου, μπορεί να συνδεθεί και με τον κόμβο του Παιδαγωγικού Ινστιτούτου.

▪ Το βιβλίο και το τετράδιο των πηγών. Μετά την επιλογή μιας θεματικής κατηγορίας από την επιτραπέζια βιβλιοθήκη, το ανάλογο βιβλίο εμφανίζεται

κλειστό επάνω στο γραφείο. Κάνοντας κλικ επάνω του, ανοίγει, πίσω του εμφανίζονται ένα ανοιχτό τετράδιο και στο κάτω μέρος της οθόνης μια σειρά λειτουργικών εργαλείων. Στην αριστερή σελίδα του βιβλίου ο μαθητής βλέπει συνοπτικά τους τίτλους των πηγών που αντιστοιχούν στα κριτήρια που έχει δώσει. Κάνοντας διπλό κλικ σε έναν τίτλο, εμφανίζεται δεξιά το πλήρες κείμενο της πηγής. Εάν θεωρήσει ότι μια πηγή είναι σημαντική για τη διερεύνηση της υπόθεσής του, μπορεί να τη μεταφέρει στο ηλεκτρονικό τετράδιό του, κάνοντας κλικ στο αντίστοιχο εικονίδιο. Εάν πάλι θέλει να τη φυλάξει για να τη χρησιμοποιήσει αργότερα, μπορεί να βάλει ένα σελιδοδείκτη στο βιβλίο, κάνοντας κλικ στο εικονίδιο με τους συνδετήρες. Όταν μπαίνει σελιδοδείκτης σε μια πηγή, σημειώνεται επάνω στο βιβλίο. Κάνοντας κλικ επάνω του, ο μαθητής μπορεί να πάει άμεσα στην πηγή που έχει φυλάξει. Από εδώ μπορεί να τη μεταφέρει στο τετράδιό του ή να αφαιρέσει το συνδετήρα, τραβώντας τον έξω από το βιβλίο.

Εικόνα 3.9: Το λογισμικό «Από το Παρόν στο Παρελθόν. Θέματα Βυζαντινής Ιστορίας»

Τα λειτουργικά εργαλεία που εμφανίζονται στο κάτω μέρος της οθόνης, τέλος, είναι τα εξής: i. Ο Παντοκράτορας (=επιστροφή στην αρχική οθόνη) ii. Η βιβλιοθήκη

(=επιστροφή στη βιβλιοθήκη αναζήτησης) iii. Το βιβλίο των πηγών (=μετάβαση στην οθόνη του βιβλίου των πηγών) iv. Λέξεις κλειδιά (=αναζήτηση που συνδυάζει τα κριτήρια που έχουν προεπιλεγεί με χαρακτηριστικές λέξεις, περιορίζοντας έτσι το εύρος της αναζήτησης) v. Οπτικό υλικό (=προβολή του αντίστοιχου υλικού που περιλαμβάνεται στη βάση δεδομένων) vi. Ο μεγεθυντικός φακός (=μεταφορά στην οθόνη της προχωρημένης αναζήτησης) vii. Οι συνδετήρες (=φύλαξη πηγών) viii. Μεταφορά πηγής στο τετράδιο (μεταφορά επιλεγμένης πηγής στο τετράδιο του μαθητή) ix. Το ζευγάρι γυαλιών (=οθόνη βοήθειας) x. Χαρτί εκτυπωτή (=εκτύπωση προεπιλεγμένων πηγών ή μόνο των τίτλων τους από το γραφείο αναζήτησης).

Μετά την εμφάνιση του προς επίλυση προβλήματος και των υποθέσεων εργασίας, ο μαθητής καλείται να επιλέξει ένα βιβλίο κάποιας θεματικής κατηγορίας. Αφού το επιλεγμένο βιβλίο ανοίξει, έχει την ευκαιρία να εξετάσει τα περιεχόμενά του, δηλαδή τις πρωτογενείς ή δευτερογενείς ιστορικές πηγές που είναι κατάλληλες για την επιβεβαίωση ή απόρριψη των υποθέσεων, και οι οποίες εμπεριέχονται σε μια ενιαία βάση δεδομένων.

Στη συνέχεια, ο μαθητής καλείται να μελετήσει τις πηγές και να τις αξιολογήσει, ώστε να διατυπώσει τα συμπεράσματά του. Εάν θέλει πάλι, έχει τη δυνατότητα να μεταφέρει στο τετράδιό του εκείνες τις πηγές που θεωρεί ότι περιέχουν τις απαντήσεις στο προς επίλυση πρόβλημα. Αν οι επιλογές του δεν είναι ικανοποιητικές, συνεχίζει την αναζήτηση σε άλλες θεματικές περιοχές, επαναλαμβάνοντας την ίδια διαδικασία.

Η διαδικασία συμπληρώνεται απαραίτητα από τη συζήτηση των ευρημάτων των μαθητών με το διδάσκοντα, ο οποίος βοηθά τους μαθητές να διατυπώσουν και άλλα, δικά τους προβλήματα και να αναζητήσουν απαντήσεις μέσα από τις υπάρχουσες πηγές.

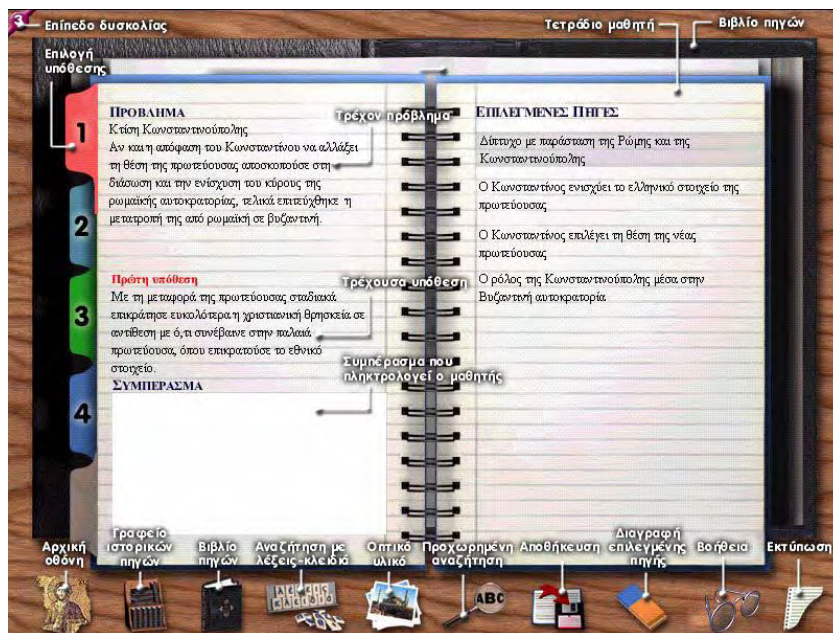
Στο λογισμικό έχει ενταχθεί και μια γενικευμένη δομή που υλοποιείται και αυτή ως βάση δεδομένων, η οποία περικλείει τα παρακάτω στοιχεία:

1.	Πρόβλημα	μπορεί να ορίζεται και από το χρήστη
2.	Υπόθεση	παραπάνω από μια υποθέσεις για κάθε πρόβλημα, μπορεί να ορίζεται και από το χρήστη
3.	Συμπέρασμα	ένα συμπέρασμα για κάθε μια υπόθεση, το οποίο διατυπώνεται από το χρήστη)
4.	Ιστορικές Πηγές	παραπάνω από μια πηγή για κάθε υπόθεση ή/και πρόβλημα
5.	Θέμα	αντιστοίχιση υπόθεσης σε ένα θεματικό άξονα
6.	Χρονική περίοδος	αντιστοίχιση υπόθεσης σε μια χρονική περίοδο
7.	Γεωγραφική Περιοχή	αντιστοίχιση υπόθεσης σε μια γεωγραφική περιοχή

Πρόκειται για μια βάση μέσω της οποίας επιτυγχάνεται η προχωρημένη αναζήτηση. Σε αυτήν την περίπτωση, ο μαθητής (ή ο δάσκαλος) μπορεί να παρακάμψει το γραφείο αναζήτησης και να δώσει πιο εξειδικευμένα κριτήρια αναζήτησης, τα οποία καλύπτουν τα παρακάτω πεδία:

- Θέμα =κάνοντας κλικ σ' έναν πάπυρο που βρίσκεται δεξιά του πεδίου, ξετυλίγεται η λίστα με τα προκαθορισμένα θέματα, βάσει των οποίων είναι κατηγοριοποιημένες οι πηγές. Κάνοντας κλικ είτε στο επιθυμητό θέμα ή στη λέξη «(ο,τιδήποτε)» κάνει την επιλογή του. Αν θέλει, μπορεί να πληκτρολογήσει όλο το θέμα ή μέρος του.
- Συγγραφέας =μπορεί να επιλέξει τις πηγές του βάσει συγγραφέα.
- Γεωγραφική περιοχή =περιορίζει τις πηγές σε μια συγκεκριμένη γεωγραφική περιοχή.
- Χρονική περίοδος =εδώ υπάρχουν δυο πεδία προς συμπλήρωση, τα οποία ορίζουν μια χρονική περίοδο. Κάνοντας κλικ στον πάπυρο εμφανίζεται η λίστα με τις χρονικές περιόδους υπό τη μορφή αιώνων. Από εκεί ο μαθητής επιλέγει με κλικ τον αιώνα που θέλει. Επιλέγοντας μόνο το πεδίο «από» περιορίζει την αναζήτηση από έναν αιώνα και μετά, ενώ επιλέγοντας μόνο το πεδίο «έως» η αναζήτηση γίνεται μέχρι τον αιώνα αυτό. Τέλος, συμπληρώνοντας και τα δύο πεδία η αναζήτηση γίνεται μέσα σε αυτό το χρονικό πλαίσιο.
- Ημερομηνία =ο μαθητής μπορεί να πληκτρολογήσει μια συγκεκριμένη ημερομηνία. Πρέπει να σημειωθεί ότι η αναζήτηση θα γίνεται είτε βάσει της χρονικής περιόδου είτε της αναζήτησης, όχι όμως και των δύο. Πρέπει επομένως να επιλέξει τον τρόπο που επιθυμεί, κάνοντας κλικ αριστερά από το πεδίο.
- Φράση στο κείμενο =το πρόγραμμα έχει τη δυνατότητα να ψάχνει για λέξεις, φράσεις, ονόματα κ.λπ. μέσα στα κείμενα και τους τίτλους των πηγών. Ο μαθητής μπορεί να δώσει τη λέξη ή μέρος της λέξης για την οποία ενδιαφέρεται να βρει στοιχεία.
- Πηγές με κείμενο/εικόνες =μπορεί να επιλέξει να δει τις πηγές που έχουν μόνο κείμενο, τις πηγές που έχουν μόνο εικόνες ή όλες.

- Λέξεις κλειδιά = κάθε πηγή περιέχει 1 έως 4 λέξεις που τη χαρακτηρίζουν. Χρησιμοποιώντας αυτές τις λέξεις κλειδιά, η έρευνα περιορίζεται. Οι πηγές που θα εμφανιστούν θα είναι αυτές που θα περιέχουν μια από τις λέξεις κλειδιά που έχει επιλέξει ο μαθητής. Κάνοντας κλικ στο «ή» αριστερά από τις λέξεις κλειδιά, αυτό μετατρέπεται σε «&», οπότε και θα εμφανιστούν οι πηγές που περιέχουν όλες τις επιλεγμένες λέξεις κλειδιά.
- Το τετράδιο του μαθητή. Εμφανίζει στην οθόνη μας το πρόβλημα και τις υποθέσεις (αριστερή σελίδα), καθώς και τις πηγές που βρήκε ο μαθητής (δεξιά σελίδα). Οι πηγές που έχει μεταφέρει ο μαθητής στο τετράδιο εμφανίζονται ονομαστικά. Κάνοντας διπλό κλικ σε αυτές, εμφανίζονται στην οθόνη όλες τους οι λεπτομέρειες.

Εικόνα 3.10: Το λογισμικό «Από το Παρόν στο Παρελθόν. Θέματα Βυζαντινής Ιστορίας»

Στο κάτω μέρος της οθόνης επίσης, εμφανίζεται μια σειρά από εργαλεία. Κάποια είναι κοινά με αυτά του βιβλίου των πηγών. Αυτά που διαφέρουν είναι τα εξής: i. Τετράδιο με δισκέτα (=αποθήκευση της εργασίας στο σκληρό δίσκο) ii. Γομολάστιχα (=διαγραφή πηγής από το τετράδιο) iii. Εκτύπωση (βλ. βιβλίο των πηγών).

Όταν ο μαθητής έχει επιλέξει αρκετές πηγές, μπορεί να πληκτρολογήσει το συμπέρασμα. Ακριβώς πίσω από το τετράδιο του μαθητή φαίνεται το βιβλίο των πηγών. Κάνοντας κλικ σε αυτό μπορεί να συνεχίσει την αναζήτησή του στις πηγές.

Για να επιστρέψει στην οθόνη του γραφείου πρέπει να κάνει κλικ στο εικονίδιο της βιβλιοθήκης, ενώ για να επιστρέψει στο κεντρικό μενού πρέπει να κάνει κλικ στο εικονίδιο του Παντοκράτορα.

- *Η οργάνωση της διδασκαλίας:* Η διαδικασία που ακολουθείται, είναι κοινή για όλες τις ενότητες του προγράμματος. Ο διδάσκων συμμετέχει παρατηρώντας τις ενέργειες των μαθητών, επισημαίνοντας τα τυχόν σφάλματά τους, ενθαρρύνοντας και βοηθώντας τους να ολοκληρώσουν την προσπάθεια. Στη διαδικασία ελέγχου επίσης, κατευθύνει το διάλογο και διευκολύνει τη διεξαγωγή του, έτσι ώστε να αποφεύγονται οι παρεκκλίσεις από το πρόγραμμα και τους διδακτικούς στόχους.

Ενότητα πρώτη: Η ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥΠΟΛΗ - Η κτίση της νέας πρωτεύουσας

ΔΙΔΑΚΤΙΚΟΙ ΣΤΟΧΟΙ

Με τη διδασκαλία της ενότητας, οι μαθητές επιδιώκεται:

- Να ερευνήσουν τους λόγους που οδήγησαν τον Μ. Κωνσταντίνο να μεταφέρει την Πρωτεύουσα του κράτους στην Ανατολή.
- Να κατανοήσουν τη σημασία του γεωγραφικού παράγοντα στη διαμόρφωση των πολιτικών αποφάσεων και ην εξέλιξη των ιστορικών γεγονότων.
- Να εμβαθύνουν σε ζητήματα που είναι σχετικά με την ίδρυση και την οργάνωση της Βυζαντινής αυτοκρατορίας.
- Να προσεγγίσουν βασικές έννοιες και ιστορικούς όρους που βοηθούν στην κατανόηση και ερμηνεία των ιστορικών γεγονότων της πρώτης περιόδου του Βυζαντίου.
- Να εθιστούν στη διαδικασία έρευνας, μελέτης, αξιολόγησης και αξιοποίησης των πρωτογενών και δευτερογενών ιστορικών πηγών.

ΠΡΟΒΛΗΜΑ ΓΙΑ ΔΙΕΡΕΥΝΗΣΗ

Γιατί η απόφαση του Μεγάλου Κωνσταντίνου να μεταφέρει την πρωτεύουσα της Ρωμαϊκής αυτοκρατορίας στις όχθες του Βοσπόρου υπήρξε η βασική προϋπόθεση για τη βαθμιαία μετατροπή της (ανατολικής) Ρωμαϊκής αυτοκρατορίας σε βυζαντινή;

ΥΠΟΘΕΣΕΙΣ ΕΡΓΑΣΙΑΣ

- α) Με τη μεταφορά της πρωτεύουσας σταδιακά επικράτησε ευκολότερα η χριστιανική θρησκεία σε αντίθεση με ό,τι συνέβαινε στην παλαιά πρωτεύουσα, όπου επικρατούσε το εθνικό στοιχείο.
- β) Οι πολιτικές και κοινωνικές πεποιθήσεις καθώς και το πολιτιστικό υπόβαθρο των κατοίκων της Ανατολής διέφεραν από τα αντίστοιχα των κατοίκων της Δύσης.
- γ) Οι πληθυσμοί της ανατολής ήταν σε μεγάλο βαθμό ελληνόφωνοι, με αποτέλεσμα η επίσημη γλώσσα του κράτους από λατινική να γίνει ελληνική.
- δ) Το διοικητικό σύστημα της αυτοκρατορίας υπέστη ουσιαστικές αλλαγές προκειμένου να αντιμετωπιστούν οι καινούργιες κοινωνικο-οικονομικές ανάγκες της αυτοκρατορίας.

ΕΡΕΥΝΗΤΙΚΗ ΔΙΑΔΙΚΑΣΙΑ

Αναζήτησε και μελέτησε τις πρωτογενείς και δευτερογενείς πηγές τις σχετικές με την Οικονομία, την Κοινωνία, την Ιδεολογία, την Πολιτική, τη Διοίκηση, τον Πολιτισμό, τη Γεωγραφία κτλ. της συγκεκριμένης περιόδου που υπάρχουν στο λογισμικό. Μέσα από το υλικό που θα συγκεντρώσεις, προσπάθησε να εντοπίσεις τις απαραίτητες πληροφορίες που θα σε οδηγήσουν στην επαλήθευση ή την απόρριψη καθεμιάς από τις παραπάνω υποθέσεις εργασίας.

ΔΙΑΔΙΚΑΣΙΑ ΕΛΕΓΧΟΥ

Συζήτησε με τον καθηγητή και τους συμμαθητές σου τις απαντήσεις που έδωσες στο πρόβλημα με βάση τις πληροφορίες που συγκέντρωσες.

ΔΙΑΔΙΚΑΣΙΑ ΕΠΙΝΟΗΣΗΣ

Διατύπωσε ένα δικό σου σχετικό ερώτημα και προσπάθησε να το απαντήσεις χρησιμοποιώντας τις υπάρχουσες πηγές. (Γελαδάκη, Δάλκος & Κωτσάνης)

3.3.4 Εκπαιδευτικό Λογισμικό «Μυκηναϊκός Πολιτισμός»

Η Κασταλία είναι ένα εκπαιδευτικό λογισμικό υπερμέσων και αποτελεί εφαρμογή χαλαρά δομημένων πεδίων γνώσης. Σε αντίθεση με την παραδοσιακή διδασκαλία προτείνει ένα μαθησιακό περιβάλλον με μαθητοκεντρική αντίληψη και έναν εναλλακτικό τρόπο προσέγγισης της ιστορικής γνώσης με τη χρήση ιστορικών πηγών. Ως εκπαιδευτικό λογισμικό είναι δομημένο με μη γραμμική λογική και

προσφέρει πολλές δυνατότητες εξοικείωσης με την ιστορική σκέψη. Ωστόσο, κατάλληλη αξιοποίηση των περιεχομένων της Κασταλίας, με βάση μοντέλα που στηρίζονται στη Θεωρία της Γνωστικής Ευελιξίας, μπορεί να οδηγήσει σε μια διδακτική προσέγγιση σύνθετων ιστορικών θεμάτων.

Η Κασταλία, ως περιβάλλον μάθησης, αποτελεί για το μαθητή το δικό του χώρο προσέγγισης ιστορικών θεμάτων και τον οδηγεί στην αναζήτηση και αξιοποίηση πληροφοριών, τη διατύπωση επιχειρημάτων και αιτιακών συναφειών, την οργάνωση ιστορικών εννοιών και τη σύνθεση μιας αφήγησης. Διαθέτει για το σκοπό αυτό ιστορικές πηγές, ως ιστορικό υλικό και μια σειρά εργαλείων (βιβλιοθήκη έρευνας οργανωμένη σε βάση δεδομένων, εικονικό μουσείο, χάρτες, ευρετήρια) για την επεξεργασία των πηγών. Διαθέτει επίσης χώρο εργασίας μέσα στον οποίο μπορούν να μελετηθούν επιλεγμένες θεματικές ενότητες του γνωστικού αντικειμένου.

Η Κασταλία είναι δομημένη με βάση το μοντέλο: Θεματική ενότητα - Σενάριο - Δραστηριότητα - Εργασίες:

- ◆ Η θεματική ενότητα αποτελεί μία ιστορική πρόταση-πρόβλημα η οποία προτείνεται για επίλυση. Η θεματική ενότητα επιμερίζεται σε σενάρια.
- ◆ Το σενάριο αποτελεί ένα πλαίσιο με το οποίο επιχειρείται η προσέγγιση της ιστορικής πρότασης φωτίζοντας διάφορες όψεις του θέματος. Το σενάριο περιλαμβάνει δραστηριότητες.
- ◆ Η δραστηριότητα ορίζει την ιστορικότητα του πλαισίου μέσα στο οποίο τοποθετούνται οι ιστορικές πηγές που συνοδεύονται από σχόλια, ευρετήριο εννοιών και λέξεις-κλειδιά. Κάθε δραστηριότητα περιλαμβάνει εργασίες.
- ◆ Οι εργασίες είναι ένα σύνολο οδηγιών που προσανατολίζουν στην υλοποίηση της δραστηριότητας και την οικοδόμηση της ιστορικής γνώσης.

Παρέχονται ακόμη δυνατότητες εμπλουτισμού του λογισμικού με νέες θεματικές ενότητες- σενάρια- δραστηριότητες και αντίστοιχο υλικό ιστορικών πηγών, όπως επίσης και δυνατότητα χρήσης δικτύου για επικοινωνία με μαθητές και καθηγητές του ίδιου ή άλλων σχολείων για συλλογική αντιμετώπιση και πραγματοποίηση εργασιών.

Μετά τη βελτίωση του αρχικού περιβάλλοντος της Κασταλίας, το νέο πλέον διδακτικό περιβάλλον αφορά μία άλλου τύπου διδακτική αξιοποίηση του λογισμικού

Κασταλία με δομή βασισμένη σε περιπτώσεις και με στόχο την αποτελεσματικότερη προσέγγιση του γνωστικού αντικείμενου σε πιο σύνθετες μορφές και σε ένα συγχρονικό πλαίσιο περιπτώσεων. Το περιβάλλον αυτό αξιοποιεί το ιστορικό και διδακτικό υλικό της Κασταλίας το οποίο είναι, ωστόσο, διαφορετικά οργανωμένο. Η νέα οργάνωση, που έχει τα χαρακτηριστικά ενός συγχρονικού πλαισίου, στηρίζεται σε περιπτώσεις (cases) και διαθέτει θεματικούς άξονες που επιτρέπουν την διάσχιση των περιπτώσεων (thematic criss-crossing). Επιχειρείται η προσέγγιση του Αρχαϊκού κόσμου, που αποτελεί το γενικό αντικείμενο μελέτης.

Η νέα δομή έχει το σχήμα: Γενικό θέμα (general theme), περίπτωση (case), θεματικοί άξονες (thematic ways), και πλαίσιο εργασίας (learning framework).

- Το Γενικό θέμα, «ο Αρχαϊκός κόσμος», προσεγγίζεται με βάση δύο περιπτώσεις πόλεων- κρατών: την «Αρχαϊκή Κόρινθο» και την «Αρχαϊκή Αθήνα» σε συγχρονική διάταξη.

- Κάθε περίπτωση μελετάται με βάση τους θεματικούς άξονες οι οποίοι φωτίζουν όψεις του Γενικού θέματος. Για παράδειγμα, ο θεματικός άξονας: «πόλη-κράτος» προσδιορίζει τη διαδρομή με βάση την οποία μελετώνται οι περιπτώσεις των δύο πόλεων.

- Το πλαίσιο εργασίας αποτελεί σύνολο οδηγιών που προσανατολίζουν στην επίλυση του προβλήματος. Η οθόνη του πλαισίου εργασίας περιλαμβάνει δύο περιοχές: τη γενική περιοχή και την ειδική περιοχή. Στη γενική περιοχή εμφανίζονται το γενικό θέμα και οι θεματικοί άξονες. Στη ειδική περιοχή μπορεί να εμφανίσει ο μαθητής τις περιπτώσεις μετά την επιλογή του θεματικού άξονα. Ακολουθώντας τις οδηγίες του πλαισίου εργασίας (χρήση πηγών κειμένου εικόνας, χάρτη, βίντεο) επιχειρεί να δώσει απάντηση στα ιστορικά ερωτήματα. Χρησιμοποιεί σχόλια, ευρετήριο εννοιών, λέξεις-κλειδιά. Έτσι επιτυγχάνεται η διασταυρούμενη μαθησιακή διαδικασία που επιτρέπει πολλαπλές επισκέψεις στο υλικό από διαφορετικές διαδρομές.

ΔΕΙΓΜΑ ΤΟΥ ΦΥΛΛΟΥ ΕΡΓΑΣΙΑΣ

Τα Σχήματα 1 και 2 απεικονίζουν οθόνες με τα σύνθετα δομικά χαρακτηριστικά του περιβάλλοντος και τις διαφορετικές θεματικές διαδρομές για την οικοδόμηση της ιστορικής γνώσης. Η πρώτη παρουσιάζει την περίπτωση της Κόρινθου και η δεύτερη την περίπτωση της Αθήνας.

Το πλαίσιο εργασίας για την υλοποίηση της διασταυρούμενης μαθησιακής διαδικασίας περιλαμβάνει τα παράθυρα επιλογών και υποστήριξης:

◆ Παράθυρα επιλογών:

- Θεματικοί άξονες όπου ο μαθητής επιλέγει την αφετηρία της διαδρομής του.
- Περιπτώσεις όπου παρέχεται η δυνατότητα να επιλέξει ο μαθητής τη συνέχεια της διαδρομής του μέσα από μία περίπτωση κάθε φορά, καθώς η δομή του λογισμικού ευνοεί τη σύνδεση αφηρημένων ιστορικών εννοιών με τις περιπτώσεις. Ο θεματικός άξονας «αγροτική κρίση», για παράδειγμα, μπορεί να συνδεθεί με κάθε μία από τις συγκεκριμένες περιπτώσεις με στόχο την οικοδόμησή της έννοιας.

Εικόνα 3.11: Οθόνη που απεικονίζει τα σύνθετα δομικά χαρακτηριστικά του περιβάλλοντος για την περίπτωση της Κορίνθου.

◆ Παράθυρα υποστήριξης:

- Εργασίες στο οποίο εμφανίζονται τα εικονίδια των συνδεδεμένων πηγών και δίνονται οδηγίες για τη διασύνδεση της εργασίας με τις βιβλιοθήκες πηγών και λέξεων-κλειδιών. Η δυναμική εμφάνιση μέσα στα παράθυρα των πηγών των θεμών λέξεων, που παραπέμπουν σε ιστορικές έννοιες και ειδικά θεματικά σχόλια, διασυνδέει το ιστορικό υλικό με τις περιπτώσεις και έτσι αποφεύγεται η τμηματοποίησή του. Έτσι ο μαθητής αναπτύσσει την αίσθηση ότι υπάρχουν πολλαπλές διαδρομές για τη διάσχιση του υλικού και τη συγκρότηση της ιστορικής

γνώσης. Ο μαθητής μπορεί να συνθέσει τις απαντήσεις του συμπληρώνοντας το φύλλο εργασίας που περιλαμβάνεται στο παράθυρο Εργασίες.

- Ευρετήριο ιστορικών εννοιών
- Αναζήτηση στη βάση ιστορικών πηγών
- Σημειωματάριο
- Σχεδιαστήριο. (Κάββουρα, Γρηγοριάδου & Τσαγκάνου)

Εικόνα 3.12: Οθόνη που απεικονίζει τα σύνθετα δομικά χαρακτηριστικά του περιβάλλοντος για την περίπτωση της Αθήνας.

3.3.5 Η υπερμεσική εφαρμογή «Εάλω η Πόλις»

Η υπερμεσική εφαρμογή «Εάλω η Πόλις» αποσκοπεί στην καλλιέργεια της αυτενέργειας των μαθητών, οι οποίοι, προκειμένου να απαντήσουν σε συγκεκριμένα ιστορικά ζητήματα, καλούνται να επεξεργαστούν κριτικά πληροφορίες σχετικές με την άλωση της Κωνσταντινούπολης το 1453 από τους Οθωμανούς, τις οποίες αντλούν από πρωτογενείς ή δευτερογενείς πηγές. Για τη διδασκαλία της θεματικής ενότητας δημιουργείται ένα σενάριο, οργανώνεται μια βάση αναφοράς με ποικίλες και αντιφατικές ιστορικές πηγές και η πορεία της διδασκαλίας ακολουθεί τα στάδια της μεθόδου «επίλυσης προβλήματος» (problem solving).

Το λογισμικό αυτό προσβλέπει στην αξιοποίηση του διαδικτύου και της σχετικής βιβλιογραφίας, στην προώθηση της διερεύνησης σε ομαδοσυνεργατικό πλαίσιο ως μεθόδου προσέγγισης των ιστορικών γεγονότων, στην ανάπτυξη της κριτικής σκέψης, καθώς και στη δημιουργία εναλλακτικών προτάσεων διδασκαλίας της Ιστορίας με αξιοποίηση ποικίλου εποπτικού μαθησιακού υλικού και γνωστικών εργαλείων, που χειρίζονται οι μαθητές για την επίτευξη ανώτερων μαθησιακών στόχων. Οι μαθητές ως «ερευνητές-ιστορικοί», μπορούν να εξετάσουν έναν προσεκτικά επιλεγμένο αριθμό πηγών, τις οποίες αξιολογούν και αξιοποιούν, ώστε να οδηγούνται σε ιστορικές ιδέες και να παράγουν δικό τους ιστορικό λόγο. Παράλληλα, δίνεται η δυνατότητα στο διδάσκοντα να προσεγγίσει με διαφορετικό τρόπο έννοιες της Ιστορίας, που δύσκολα κατανοούν οι μαθητές, να επινοήσει διδακτικές ιδέες με περισσότερη φαντασία και να δοκιμάσει διδακτικούς ρόλους που ανταποκρίνονται στην ανάγκη μετασχηματισμού της εκπαίδευσης και συνάδουν με τις παιδαγωγικές αρχές της σύγχρονης μεταμοντέρνας εποχής.

▪ Αρχές Σχεδιασμού:

Ο στόχοι που θέτει το αναλυτικό πρόγραμμα για τη διδασκαλία της θεματικής ενότητας «Η άλωση της Κωνσταντινούπολης», είναι κατεξοχήν «γνωστικοί», π.χ. «να γνωρίσουν τα παιδιά το γεγονός της άλωσης» κλπ. Ο μοναδικός δε στόχος κατανόησης, π.χ., «να συνειδητοποιήσουν τη σημασία του γεγονότος της άλωσης για το λαό της Πόλης και το έθνος ολόκληρο», αφενός δεν είναι εύκολο να προσεγγιστεί μέσα από τα κείμενα του σχολικού εγχειριδίου, αφετέρου δε δεν εμπεριέχεται στο γενικό σκοπό του μαθήματος της Ιστορίας. Απουσιάζουν επίσης παντελώς στόχοι επεξεργασίας και διαχείρισης ιστορικού υλικού, στόχοι αξιολογικής και κοινωνικής συμπεριφοράς (ικανότητα κριτικής τοποθέτησης απέναντι σε καταστάσεις και γεγονότα, καθώς και ετοιμότητα για συνεργασία και διάλογο). Οι πολυδιάστατες και σύνθετες αιτιακές σχέσεις που αναπτύχθηκαν τη συγκεκριμένη περίοδο, δε γίνονται αντικείμενο διαπραγμάτευσης από τις προτεινόμενες δραστηριότητες. Κατά την παραδοσιακή διδασκαλία, η αναζήτηση πληροφορίας περιορίζεται στο κείμενο του σχολικού βιβλίου, με αποσπασματική χρήση πηγών και θεώρηση γεγονότων, πράγμα που οδηγεί σε αδυναμία οικοδόμησης σύνθετης γνώσης και δεξιοτήτων μεταφοράς της.

Γενικός σκοπός της εφαρμογής είναι να αναπτύξουν οι μαθητές κριτική σκέψη και ιστορική συνείδηση ώστε: α) να κατανοήσουν τα γεγονότα τα σχετικά με την

άλωση και τις αιτιώδεις σχέσεις που τα συνδέουν β) να συνειδητοποιήσουν ότι ο σύγχρονος κόσμος είναι δυναμική συνέχεια του παρελθόντος, να φιλοσοφήσουν πάνω σε ανάλογα ιστορικά γεγονότα και σε φαινόμενα ιστορικής εξέλιξης λαών και πολιτισμών (παράγοντες συγκρότησης, ανάπτυξης φθοράς και μετασχηματισμού ενός πολιτισμού, αίτια και δυναμικές των ιστορικών και διϊστορικών συγκρούσεων κ.ά.) εμπλεκόμενοι σε διαδικασίες σύγκρισης, αναζήτησης ιστορικών συσχετίσεων και μοντελοποίησης προβλημάτων ιστορικού περιεχομένου και γ) να παραγάγουν γραπτό ιστορικό λόγο, προϊόν υποστηριζόμενης διερεύνησης, βιωματικής μάθησης, συνδυασμού συμβολικών, εικονικών, και πραξιακών αναπαραστάσεων και συλλογικής διαπραγμάτευσης.

Επί μέρους στόχοι είναι: α) η ανάδειξη πτυχών της Ιστορίας που δεν αναπτύσσονται επαρκώς στο σχολικό εγχειρίδιο και η εφαρμογή πολλαπλών διδακτικών μεθοδολογιών β) η αντίληψη της έννοιας της ιστορικής εξέλιξης, η επιλογή γεγονότων και η ένταξή τους σε ιστορικές περιόδους γ) η κριτική μελέτη πρωτογενών και δευτερογενών πηγών, η αποφυγή προσέγγισης των γεγονότων με άκριτη αποδοχή ερμηνειών, η ανάπτυξη δεξιοτήτων ιστορικής διερεύνησης και δ) η κατανόηση και ενσωμάτωση των γενικών ιστορικών εννοιών, του χρόνου, της δυναμικής των ομάδων μέσα και έξω από ένα κοινωνικό σχηματισμό, (ιστορικά ορόσημα, συγκρούσεις, μεταβολές κλπ), αλλά και ειδικών (άλωση, Οθωμανοί, ενωτικοί, ανθενωτικοί κ.λπ.)

▪ Παιδαγωγικό και διδακτικό πλαίσιο:

Η μεθοδολογία ανάπτυξης και διδακτικής αξιοποίησης της εφαρμογής, στηρίζεται στη μέθοδο «επίλυσης προβλήματος» (problem solving). Ακολουθήθηκε η πορεία και τα στάδια της μεθόδου: διατύπωση του προβλήματος προς διερεύνηση, συγκέντρωση πληροφοριών, σύνθεση πληροφοριών, εξαγωγή συμπερασμάτων. Οι εικόνες που έχουν χρησιμοποιηθεί στην εφαρμογή έχουν επιλεγεί βάσει κριτηρίων που έχουν διαμορφωθεί για τη διδακτική αξιοποίηση των εικόνων. Η διδακτική προσέγγιση τέλος, βασίζεται σε γενικές παιδαγωγικές αρχές που αφορούν στην εποπτικότητα, στη διερευνητική μέθοδο και την ομαδοσυνεργατική διδασκαλία, στη διαθεματική προσέγγιση, στην ανάδειξη των γνωστικών συγκρούσεων ως προϋποθέσεων για την οικοδόμηση της γνώσης, καθώς και στην αυτενέργεια ως παράγοντα εμπέδωσης του γνωστικού αντικειμένου και μεταφοράς της γνώσης σε άλλες περιοχές.

Ιδιαίτερη βαρύτητα δόθηκε στη διδακτική αξιοποίηση του διαδικτύου, που, όπως υποστηρίζει ο Owston (1997), πρέπει να χρησιμοποιείται ως περιβάλλον ενεργού και προωθημένης ποιοτικά μάθησης. Ένα από τα νεωτεριστικά στοιχεία που εισάγεται στη διδακτική της Ιστορίας με τη χρήση του διαδικτύου, πέραν όσων αναφέρθηκαν παραπάνω, είναι και η επικοινωνία με ειδικούς ή η ανταλλαγή απόψεων με άλλες ομάδες μέσω του ηλεκτρονικού ταχυδρομείου. Διαμορφώνεται έτσι μια νέα εκπαιδευτική φιλοσοφία που δίνει έμφαση στην επικοινωνία, στην αυτόνομη μάθηση, στην ατομική καθοδήγηση και στην αλληλεπιδραστική μάθηση. Συγκεκριμένα, στην εφαρμογή, εκτός από την αλληλεπίδραση ατόμου–κειμένων μέσα από την πλοήγηση σε ηλεκτρονικά κείμενα και υπερκείμενα, δίνεται η δυνατότητα αλληλεπίδρασης των μαθητών με μαθητές του Ζωγράφειου σχολείου Κωνσταντινούπολης, για ανταλλαγή απόψεων, καθώς και η δυνατότητα επικοινωνίας με ειδικούς, προκειμένου να συζητήσουν τη γνώμη τους για ζητήματα που μπορεί να προκύψουν, αλλά και να ασκηθούν στο να διαμορφώνουν οι ίδιοι σημαντικά ερωτήματα. (Αλεξανδράτος & Κακαβάς, 2004)

3.4 Το Wiki

3.4.1 Τι είναι το Wiki

Ένα Wiki είναι συνήθως μία ιστοσελίδα που επιτρέπει στους χρήστες της να προσθέσουν, να αφαιρέσουν ή να επεξεργαστούν το περιεχόμενό της, πολύ γρήγορα και εύκολα, χωρίς να έχουν κάνει υποχρεωτικά εγγραφή. Έτσι, διευκολύνεται η συνεργασία πολλών ατόμων για τη συγγραφή ενός έργου. Ο όρος Wiki, όμως, μπορεί να αναφέρεται και στο λογισμικό που χρησιμοποιείται για να κατασκευαστούν Wiki σελίδες.

Αυτό που στην ουσία κάνει ένα σύστημα wiki είναι να απλοποιεί τη διαδικασία δημιουργίας σελίδων HTML και να καταγράφει κάθε μεμονωμένη αλλαγή που εμφανίζεται κατά τη διάρκεια του χρόνου, έτσι ώστε σε οποιαδήποτε στιγμή μια σελίδα να μπορεί να επανέλθει σε κάποια από τις προηγούμενες καταστάσεις της. Πολλές φορές το wiki περιλαμβάνει εργαλεία που επιτρέπουν στους χρήστες να παρακολουθούν την κατάστασή του. Μπορεί ακόμη να παρέχει στους χρήστες κάποιο χώρο για να συζητούν διάφορα θέματα, όπως για παράδειγμα το περιεχόμενο που προστίθεται στο site.

Τα περισσότερα wikis επιτρέπουν την πρόσβαση των χρηστών χωρίς κανέναν απολύτως περιορισμό. Έτσι, όλοι έχουν το δικαίωμα να συμβάλουν στη συγγραφή του περιεχομένου της ιστοσελίδας χωρίς να υποβληθούν σε διαδικασία "εγγραφής" όπως συνήθως επιβάλλεται σε σελίδες συζητήσεων π.χ. στα περισσότερα forum. Αυτό σημαίνει ότι σε πολλές περιπτώσεις δεν είναι δυνατό να ελεγχθεί η εγκυρότητα των πληροφοριών των wiki σελίδων.

Η λέξη Wiki ερμηνεύεται μερικές φορές ως ακρώνυμο για το "What I know is" δηλαδή "Αυτό που εγώ ξέρω είναι". Είναι μια χαρακτηριστική φράση για τον τρόπο λειτουργίας του Wiki: ο κάθε χρήστης που συμμετέχει στη συγγραφή κάποιου έργου προσθέτει την προσωπική του γνώση, έτσι ώστε όλοι να μπορούν να τη μοιράζονται. (<http://dreamteam.wikidot.com>)

3.4.2 Σύντομη ιστορία του wiki

Όλα ξεκίνησαν το 1994, όταν ο Ward Cunningham δημιούργησε το πρώτο wiki που δημοσιεύτηκε στον παγκόσμιο ιστό στις 25 Μαρτίου 1995.

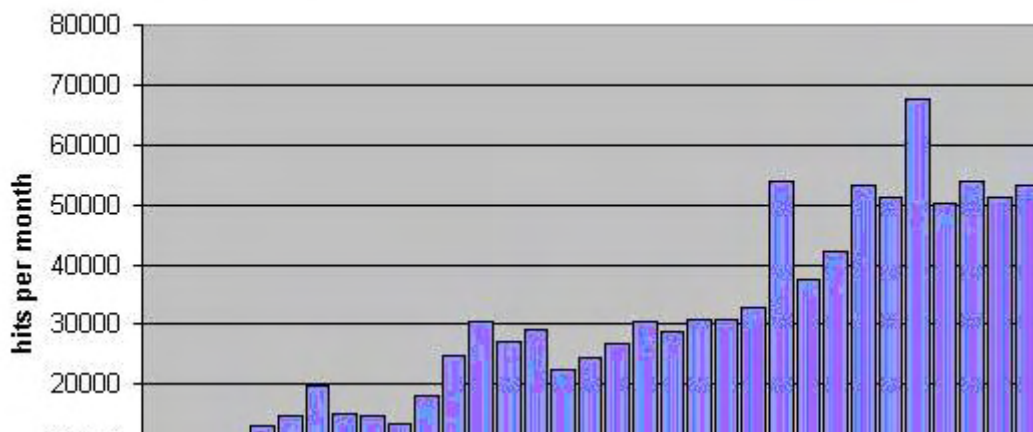
Ο Cunningham σκέφτηκε να χρησιμοποιήσει το όνομα αυτό από τα "wiki wiki", δηλαδή τα "γρήγορα" λεωφορεία στον αερολιμένα της Χονολουλού. Αυτός εφηύρε το όνομα και την έννοια του wiki για ένα γρήγορο ιστό και κατασκεύασε την πρώτη μηχανή wiki (WikiWikiWeb).

Το πρώτο wiki χρησιμοποιήθηκε ήταν και παραμένει αφιερωμένο στο PeopleProjectsAndPatterns (<http://c2.com/cgi/wiki?WelcomeVisitors>).

Ουσιαστικά η συνεργατική χρήση του wiki άρχισε την 1η Μαΐου 1995, όταν έγινε ανοιχτή πρόσκληση για συμμετοχή στη νέα αυτή ιδέα, που εκτόξευσε στα ύψη τη συμμετοχή, που άρχισε να αριθμεί από 5 έως 12 σελίδες ημερησίως. Τα πρώτα 10 χρόνια λειτουργίας των wikis, και συγκεκριμένα την 25η Μαρτίου 2005, τα wikis έφτασαν στον αριθμό των 30.690.

Τα αποτελέσματα από τις νέες σελίδες που προστίθεντο ήταν εντυπωσιακά και, όπως γράφει ο ίδιος ο Cunningham, σταμάτησε να τα παρακολουθεί από ένα σημείο και μετά...

Οι Jimmy Wales και Larry Sanger σκέφτηκαν να χρησιμοποιήσουν την τεχνολογία wiki σαν βάση για μια ηλεκτρονική εγκυκλοπαίδεια. Η γνωστή σε όλους Wikipedia ξεκίνησε τον Ιανουάριο του 2001 και είναι το πιο γνωστό σε όλους wiki.

Τον Δεκέμβριο του 2002, η Socialtext προώθησε τα Wikis ανοικτού κώδικα που ξεπέρασαν το 1εκ downloads στα repos του Sourceforge μέχρι και το 2004.

Σήμερα ορισμένες επιχειρήσεις χρησιμοποιούν τα wikis σαν το μοναδικό συλλογικό λογισμικό και σαν υποκατάστατο των στατικών intranets. Κατά μια άποψη, γίνεται μεγαλύτερη χρήση των wikis πίσω από τα firewalls παρά στο δημόσιο διαδίκτυο. (http://users.sch.gr/ikomninou/wiki%20final/___wikis1.html)

3.4.3 Εφαρμογές που βασίζονται στο wiki

Κάποιες εφαρμογές που βασίζονται στο wiki και έχουν χρησιμοποιηθεί και χρησιμοποιούνται μέχρι σήμερα είναι οι ακόλουθες:

- WikiWikiWeb:

Το WikiWikiWeb είναι η πρώτη εφαρμογή wiki που έχει πραγματοποιηθεί και περιελάμβανε διάφορα θέματα σχετικά με την τεχνολογία λογισμικού. Ο όρος wiki που αναφέρεται σε sites με ιστοσελίδες στις οποίες μπορούν να γράψουν οι χρήστες, π.χ. Wikipedia, προήλθε από το αρχικό wiki. Αναπτύχθηκε από τον Ward Cunningham το 1994 και η ονομασία του προήλθε από την χαβανέζικη λέξη “wiki” που σημαίνει γρήγορα.

Η ως τώρα δημοτικότητα των wikis ,οφείλεται στην ιδέα των editors και των επισκεπτών του WikiWikiWeb, να δημιουργήσουν δικές τους ιστοσελίδες, που να μπορούν να διαμορφωθούν από τους χρήστες . Κατά αυτόν τον τρόπο προέκυψαν νέες μηχανές wiki και νέα wikis. Οι νέες κοινότητες wikis σχετιζόταν με θέματα διαφορετικά από τον προγραμματισμό.

- Wikimedia Foundation:

Η Wikimedia Foundation είναι ένας μη κερδοσκοπικός οργανισμός που ιδρύθηκε στις 20 Ιουνίου του 2003 από τον Jimmy Wales, και έχει ως έδρα την Florida των ΗΠΑ.

Στόχος αυτού του οργανισμού είναι η ανάπτυξη wiki-based projects και η δωρεάν παροχή τους στο κοινό. Η ανάπτυξη αυτών των projects οφείλεται κυρίως σε δωρεές.

Όσον αφορά το προσωπικό της Wikimedia απαρτίζεται κυρίως από εθελοντές: προγραμματιστές, server administrators, τεχνικούς και communications managers. Επιπλέον, το Advisory Board (ένα παγκόσμιο δίκτυο ειδικών) προσφέρει αφιλοκερδώς τη βοήθειά του σε νομικού, τεχνολογικού και αναπτυξιακού προσανατολισμού θέματα.

Κάποια από τα πιο σημαντικά wiki – projects που έχει αναλάβει η Wikimedia και έχει υλοποιήσει είναι τα εξής:

Wikipedia	15-1-2001	Εγκυκλοπαίδεια που περιλαμβάνει περισσότερα από 7 εκατομμύρια άρθρα σε 250 γλώσσες
Wictionary	12-12-2002	Λεξικό , συνώνυμα ,ετυμολογίες , μεταφράσεις
Wikibooks	7-10-2003	Συλλογή εκπαιδευτικού υλικού και βιβλίων
Wikiquote	7-10-2003	Συλλογή quotations
Wikisource	24-11-2003	Project που παρέχει και μεταφράζει έγγραφα όπως δημόσια έγγραφα
Wikimedia Commons	7-9-2004	Αποθήκη εικόνων, ήχου και video με πάνω από 1,000,000 αρχεία
Wikimedia Incubator		Ελέγχει νέα Wikimedia projects και εκδόσεις παλαιών projects σε νέες γλώσσες
Wikispecies	13-9-	Κατάλογος ειδών : ζώα βακτήρια πλαγκτόν και άλλα είδη ζωής

	2004	
Wikinews	3-12-2004	Νέα από διάφορες χώρες του κόσμου
Wikiversity	15-8-2006	Μαθήματα, υλικό και tests

- Wikipedia:

Είναι η μεγαλύτερη αυτή τη στιγμή εγκυκλοπαίδεια στο internet, με έναν αριθμό λημμάτων που συναγωνίζονται επάξια αυτόν πολλών «παραδοσιακών» εγκυκλοπαιδειών, όπως της Britannica. Στα πέντε χρόνια λειτουργίας της, η Wikipedia (ή Βικιπαίδεια, κατά την ελληνική μετάφρασή του ονόματος) κατάφερε να ξεπεράσει τα 1.000.000 άρθρα στην αγγλική γλώσσα.

Ο μεγάλος αριθμός λημμάτων οφείλεται, κατά κύριο λόγο, στον αριθμό των «συγγραφέων» της εγκυκλοπαίδειας, που είναι, εν δυνάμει, όλοι οι χρήστες της. Αυτό σημαίνει ότι οποιοσδήποτε το επιθυμεί, μπορεί να διορθώσει ένα άρθρο, να προσθέσει πληροφορίες ή να δημιουργήσει εξ αρχής ένα λήμμα που δεν υπάρχει στην εγκυκλοπαίδεια.

Η δυνατότητα αυτή πολλές φορές δημιουργεί προβλήματα αξιοπιστίας των πληροφοριών και παραποίησης ορισμένων άρθρων, προκειμένου να αντανakλούν τις όχι και τόσο αντικειμενικές απόψεις του εκάστοτε συγγραφέα. Ένα τέτοιο πρόβλημα είχε προκύψει το 2005, όταν κάποιος παραποίησε τη βιογραφία αμερικανού δημοσιογράφου, εμφανίζοντάς τον να σχετίζεται με τη δολοφονία του Kennedy.

Η παραποιημένη σελίδα διορθώθηκε γρήγορα, από τους ειδικούς διορθωτές της Wikipedia, η είδηση όμως έκανε το γύρο του κόσμου. Λίγο καιρό αργότερα, ο «δράστης» ομολόγησε πως απλά έκανε πλάκα σε ένα συνάδελφό του, και πως δε γνώριζε ότι η Wikipedia χρησιμοποιείται ως εργαλείο αναζήτησης πληροφοριών.

Για τον λόγο αυτό υπάρχουν οι λεγόμενοι «διαχειριστές». Πρόκειται για ενεργότατους χρήστες-συγγραφείς της εγκυκλοπαίδειας που πλέον βασική τους αρμοδιότητα είναι η κατά το δυνατόν πιστοποίηση της αλήθειας των γραφομένων και το «καθάρισμα» των κειμένων από δυσφημιστικές ή διαφημιστικές παρεμβάσεις.

Γεγονός είναι ότι τέτοιου είδους προβλήματα μπορούν να εμφανιστούν σε μια ελεύθερη πηγή πληροφόρησης, την οποία ο καθένας μπορεί να τροποποιήσει. Στις περισσότερες, πάντως, περιπτώσεις, οι διαστρεβλωμένες πληροφορίες εντοπίζονται και διορθώνονται σχετικά γρήγορα.

Η ιδιόμορφη αυτή φύση του μέσου, πέρα από τα προφανή προβλήματα, προσδίδει στη Wikipedia και αρκετά πλεονεκτήματα, όπως η παντελής έλλειψη λογοκρισίας, η ολοκληρωμένη κάλυψη των θεμάτων που προκύπτει από τη συμβολή πολλών χρηστών που προέρχονται από διαφορετικά πολιτιστικά backgrounds στη συγγραφή των θεμάτων, η ανανέωση των θεμάτων σε πραγματικό χρόνο ανάλογα με τις παγκόσμιες εξελίξεις και η έλλειψη copyright –πράγμα που σημαίνει ότι οι χρήστες της εγκυκλοπαίδειας μπορούν να χρησιμοποιήσουν και να αναδημοσιεύσουν το περιεχόμενό της.

Σε αρκετά άρθρα θα βρείτε τη σημείωση «αυτό το άρθρο χρειάζεται συμπλήρωση». Είναι η ευκαιρία σας! Είτε γίνετε πρώτα μέλος της wikipedia είτε και χωρίς αυτή τη δέσμευση μπορείτε να καταθέσετε τις γνώσεις σας στο λήμμα και να πλουτίσετε το διασημότερο ηλεκτρονικό κανάλι ελεύθερης διακίνησης πληροφοριών. Η επιμέλεια και η διασταύρωση των στοιχείων που ο κάθε χρήστης θα προσθέσει είναι θέμα... φιλότιμου.

Όλα τα λήμματα της Wikipedia συνδέονται μεταξύ τους, γεγονός που μπορεί να σας «κολλήσει» για ώρες στην οθόνη του υπολογιστή σας, χωρίς να το καταλάβετε. Τα πολυάριθμα links μεταξύ των άρθρων είναι, επίσης, και ο λόγος για τον οποίο οι περισσότερες λέξεις του κειμένου ενός λήμματος είναι μπλε –χρώμα που αντιπροσωπεύει το σύνδεσμο της συγκεκριμένης λέξης με κάποιο άλλο λήμμα της εγκυκλοπαίδειας ή με τον ορισμό της στο λεξικό.

Η Wikipedia είναι μεταφρασμένη σε 229 συνολικά γλώσσες, συμπεριλαμβανομένων κάποιων που δύσκολα θα φανταζόσασταν, όπως τα Λατινικά, ορισμένες διάλεκτοι των αμερικανών ιθαγενών (Cherokee, Navajo) ή η γλώσσα των Κλίγκον του Star Trek(!). Υπάρχει, επίσης, η «simple English» εκδοχή, για όσους δεν

κατέχουν επαρκώς την αγγλική γλώσσα. Η ελληνική έκδοση της εγκυκλοπαίδειας πρόσφατα ξεπέρασε τα 10.000 λήμματα.

Η φιλοσοφία της Wikipedia είναι στην πραγματικότητα αυτή του Internet. Η διαφορά τους είναι ότι η Wikipedia προήλθε από συνειδητή προσπάθεια να κατασκευαστεί μια παγκόσμια και πολυγλωσσική εγκυκλοπαίδεια, ενώ ο παγκόσμιος ιστός είναι περισσότερο αποτέλεσμα της ανάγκης των καιρών.

Ο ιδρυτής της Τζίμι Γουέλς την περιέγραψε ως «προσπάθεια να δημιουργηθεί και να διανεμηθεί μια ελεύθερη εγκυκλοπαίδεια της υψηλότερης πιθανής ποιότητας σε κάθε μεμονωμένο πρόσωπο στον πλανήτη, στη γλώσσα του».

Από το 2001, αναπτύσσεται στον ιστοχώρο wikipedia.org, που χρησιμοποιεί έναν τύπο λογισμικού που ονομάζεται «wiki»-ένας όρος που χρησιμοποιήθηκε αρχικά για το WikiWikiWeb και που προέρχεται από το Χαβάνεζικο Wiki Wiki, το όνομα της γραμμής λεωφορείων που κάνουν το δρομολόγιο προς το διεθνή αερολιμένα της Χονολουλού. Αυτό με τη σειρά του προήλθε από ένα αναδιπλασιασμό της λέξης wiki, που στην τοπική διάλεκτο σημαίνει «γρήγορα».

Ο Γουέλς πιστεύει ότι η wikipedia πρέπει να επιτύχει μία «ίση ή καλύτερη» ποιότητα σε σχέση με τη Brittanica και να εκτυπωθεί.

- Wikinfo:

Το Wikinfo είναι μία άλλη online εγκυκλοπαίδεια που δημιουργήθηκε τον Ιούλιο του 2003 από τον Fred Bauder και βρίσκεται υπό τους κανόνες του το GNU Free Documentation License.

Σε αντίθεση με την Wikipedia το Wikinfo επιτρέπει στους χρήστες να εισάγουν την υποκειμενική τους άποψη για ένα θέμα. Ενθαρρύνει την δημιουργικότητα και την ποικιλομορφία στα άρθρα της. Σκοπός της είναι ο πλουραλισμός και όχι η ανάπτυξη μίας στερεότυπης εγκυκλοπαίδειας.

Μία άλλη διαφορά με την Wikipedia είναι ότι δεν επιτρέπει στους χρήστες να εισάγουν άρθρα ανώνυμα. Κατ' αυτόν τον τρόπο προσπαθεί να καταπολεμήσει τον βανδαλισμό (καταστροφή άλλων άρθρων).

Το site τώρα αριθμεί περίπου 30 ενεργούς editors και 26 administrators. Από τον Δεκέμβριο του 2006 το Wikinfo έχει περισσότερα από 35.700 άρθρα. Για εισαγωγή των άρθρων χρησιμοποιεί το GetWiki ένα wiki- software, που υποστηρίζει ταχύτερη μεταφορά των σελίδων και κάποια extra χαρακτηριστικά (πράσινα αντί για κόκκινα links για άρθρα που δεν υπάρχουν τοπικά στην βάση δεδομένων).

▪ Wiktionary:

Το Wiktionary είναι ένα online δωρεάν λεξικό και είναι διαθέσιμο σε πάνω από 150 γλώσσες. Δημιουργήθηκε στις 12 Δεκεμβρίου του 2002 από τον Daniel Alston . Είναι διαφορετικό από τα υπόλοιπα λεξικά, καθώς ακολουθεί τη φιλοσοφία wiki. Μία άλλη διαφορά με τα απλά λεξικά είναι ότι - καθώς δεν υπάρχει κάποιος χωρικός περιορισμός - έχει ορισμούς και μεταφράσεις λέξεων από άλλες γλώσσες.

Το μεγαλύτερο Wiktionary είναι αυτό της αγγλικής γλώσσας καθώς έχει πάνω από 300.000 όρους, ενώ πάνω από οκτώ εκδόσεις άλλων γλωσσών έχουν πάνω από 100.000 όρους.

Οι λειτουργίες του Wiktionary είναι οι ακόλουθες:

- Εξηγεί την σημασία λέξεων, πολυσήμαντων όρων και ιδιοματισμών.
- Για κάθε λέξη δείχνει συνώνυμα και παρεμφερείς όρους.
- Εξηγεί τις ετυμολογίες των λέξεων.
- Μεταφράζει λέξεις από μία γλώσσα σε κάποια άλλη.

Οι δέκα μεγαλύτερες εκδόσεις Wiktionary παρουσιάζονται στον πίνακα που ακολουθεί:

Έκδοση	Τοπική Γλώσσα	Wi ki	Άρθρα	Σύνολο	Edits	Admins	Χρήστες	Εικόνες
Αγγλική	English	en	3573 84	482392	22079 71	48	35701	124
Γαλλική	Français	fr	3167 86	349355	21071 79	15	3551	11

Βιετναμέζικη	Tiếng Việt	vi	2091 22	214206	48814 8	3	793	12
Κινέζικη	中文	zh	1129 76	130370	45100 0	6	2293	92
Ρώσικη	Русский	ru	1128 82	130390	36669 8	2	677	131
Ελληνική	Ελληνικά	el	1098 86	121090	31087 9	5	285	19
Πολωνική	Polski	pl	7015 1	111135	41772 4	13	1488	112
Φιλανδική	Suomi	fi	5552 1	96585	30790 7	8	1158	19

▪ Wikibooks:

Το Wikibooks είναι ένα wiki για την δημιουργία δωρεάν βιβλίων. Δημιουργήθηκε στις 10 Ιουλίου του 2003 και είναι project της Wikimedia Foundation. Οποιοσδήποτε μπορεί να «ανεβάσει» βιβλία χωρίς να έχει προηγηθεί κάποιος έλεγχος.

Think free. Learn free.

Ενώ ορισμένα βιβλία είναι γνήσια άλλα έχουν ξεκινήσει ως αντίγραφα βιβλίων που διατίθεντο δωρεάν στο internet. Όλα τα περιεχόμενα του site καλύπτονται από την GNU Free Documentation License. Επιπλέον φιλοξενούνται κάποια χειρόγραφα έγγραφα, όπως τα έργα του Shakespeare.

Κάποια μειονεκτήματα – κριτικές που έχουν γραφτεί για τα wikibooks είναι τα εξής:

- Το Wikibooks έχει πολλά ατελή έγγραφα, ενώ έχουν ισχυρισθεί πως ακόμα και τα βιβλία με την υψηλότερη βαθμολογία ,είναι χαμηλής ποιότητας.
- Το HTML format πολλών βιβλίων δεν βοηθά στην εκτύπωσή τους.

- Τα βιβλία της Wikibooks και τα βιβλία των εκδοτικών οίκων δεν ακολουθούν το ύφος.

Παρόλα αυτά τα επιστημονικά βιβλία που σχετίζονται κυρίως με τους Η/Υ και το Internet όπως και τα βιβλία γλωσσολογίας είναι πολύ υψηλής ποιότητας

- **Wikijunior:**

Το Wikijunior είναι παρακλάδι του Wikibooks και ειδικεύεται σε βιβλία για παιδιά 8-11 χρονών. Το website δημιουργήθηκε στα αγγλικά, φιλανδικά, γαλλικά, γιαπωνέζικα ενώ πρόσφατα προστέθηκαν και πολλές άλλες γλώσσες.

Το project τώρα αναπτύσσει τρεις σειρές εκτυπώσιμων βιβλίων: Φυσικής ιστορίας. Βιολογία / Γεωγραφία. «Big Cats» και «Dinosaurs». Άνθρωποι. Πολιτισμός, ιστορία, ζωή, κοινωνία. «South America», «Languages», «Kings and Queens of England», «Ancient Civilizations». Κόσμος της ανακάλυψης και της καινοτομίας. Μαθηματικά, φυσική και τεχνολογία. «Solar System», «How things Work», «The Elements».

- **Wikinews:**

Το Wikinews είναι ένα wiki ειδήσεων που προσπαθεί να καλύψει νέα διαφόρων θεμάτων, αντικειμενικά και λεπτομερώς. Περισσότερα από 5.000 άρθρα «ανεβαίνουν» ημερησίως. Επιπλέον έχουν αναπτυχθεί τα Audio Wikinews που μεταφέρουν αρχεία ήχου, το Wikinews Video 2.0 και το Wikinews Print Edition που είναι μία καθημερινή έκδοση του Wikinews σε εκτυπώσιμη μορφή.

- **Wikiversity:**

Το Wikiversity είναι ένας οργανισμός για τη δημιουργία και χρήση δωρεάν λογισμικού και την προώθηση εκπαιδευτικών δραστηριοτήτων.

Στόχοι του είναι:

- Να δημιουργήσει και να φιλοξενήσει δωρεάν πολυγλωσσικό εκπαιδευτικό υλικό και πηγές για όλες τις ηλικίες.
- Να φιλοξενήσει εκπαιδευτικά Projects.

Η φιλοσοφία του είναι πολύ απλή: τα μέλη του μαθαίνουν ενώ ασχολούνται με τη συγγραφή ιστοσελίδων πάνω σε ένα επιστημονικό θέμα. Οι συμμετέχοντες μπορούν να εκφράσουν τη γνώμη και τους στόχους τους και το Wikiversity προσπαθεί να αναπτύξει δραστηριότητες για να ικανοποιήσει αυτούς τους στόχους. (<http://dreamteam.wikidot.com>)

3.4.4 Λογισμικό Wiki και Wiki Engines

3.4.4.1 Λογισμικό Wiki

Το λογισμικό Wiki είναι ένας τύπος λογισμικού συνεργασίας που χρησιμοποιείται για την εκτέλεση ενός συστήματος Wiki. Επιτρέπει στις ιστοσελίδες να δημιουργηθούν και να εκδοθούν μέσα από ένα κοινό web browser. Εφαρμόζεται συνήθως ως server-side script που τρέχει σε έναν ή περισσότερους web servers, με το περιεχόμενο να αποθηκεύεται γενικά σε κάποιο σύστημα διαχείρισης βάσεων δεδομένων, αν και μερικές εφαρμογές χρησιμοποιείται αντί για αυτό το σύστημα αρχείων (file system) του server. Υπάρχουν οι ακόλουθες κατηγορίες:

- Web-based Wiki:

Το πρώτο τέτοιο σύστημα δημιουργήθηκε από τον Ward Cunningham το 1995. Δεδομένης της απλότητας του wiki, ένας μεγάλος αριθμός εφαρμογών που

υπάρχουν σήμερα, κυμαίνεται από την πολύ απλή εφαρμογή λειτουργιών πυρήνα (core functionality) μέχρι και τα πιο σύνθετα «συστήματα διαχείρισης περιεχομένου». Η αρχική διαφορά μεταξύ των wikis και των πιο σύνθετων συστημάτων διαχείρισης περιεχομένου (content management systems) είναι ότι το λογισμικό wiki τείνει να επικεντρωθεί στο περιεχόμενο, εις βάρος του ισχυρότερου ελέγχου στο layout που έχουν λογισμικά CMS όπως Drupal, WebGUI, ή εις βάρος των μη-wiki χαρακτηριστικών (άρθρα, blogs.) όπως σε Tikiwiki.

Το λογισμικό Wiki θα μπορούσαμε να πούμε ότι περικλείει όλο το λογισμικό που απαιτείται για να τρέξει ένα wiki, το οποίο περιλαμβάνει έναν web server όπως Apache, σε αντίθεση με τη «μηχανή Wiki» (Wiki machine), η οποία εφαρμόζει την τεχνολογία wiki (wiki technology). Σε μερικές περιπτώσεις, όπως το ProjectForum, ή κάποιους WikiServers, ο web server και η μηχανή wiki συσσωρεύονται μαζί ως ένα self-contained σύστημα, το οποίο μπορεί συχνά να τους καταστήσει ευκολότερους να εγκαταστήθουν.

Η πλειοψηφία των μηχανών είναι open source, συχνά διαθέσιμη με GNU General Public License (GPL). Τα μεγάλα προγράμματα όπως το TWiki, η Wikipedia μηχανή, το MediaWiki, αναπτύσσονται σε συνεργασία (collaboratively). Πολλά wikis είναι ιδιαιτέρως μορφοματικά (modular), παρέχοντας APIs που επιτρέπουν στους προγραμματιστές να αναπτύξουν νέα χαρακτηριστικά χωρίς να απαιτείται αυτά να είναι συγγενικά (familiar) με ολόκληρη τη βάση κώδικα (codebase).

Είναι δύσκολο να καθοριστεί ποιες μηχανές wiki είναι οι δημοφιλέστερες, αν και ένας κατάλογος υποψηφίων περιλαμβάνει τα: TWiki, MoinMoin, PmWiki, DokuWiki και MediaWiki (Google trend history comparison).

- Personal Wiki:

Κάποιο λογισμικό wiki δεν προορίζεται για τη συλλογική εργασία (collaborative work), αλλά είτε για διαχείριση περιεχομένου είτε για την προσωπική οργάνωση πληροφοριών (Personal information organizing). Αυτό καλείται μερικές φορές Desktop Wiki ή Personal (προσωπικό) Wiki. Ένα παράδειγμα αυτού είναι το Tiddlywiki.

- Peer-to-Peer Wiki

Μία ιστοσελίδα wiki (wikisite) μπορεί επίσης να μοιραστεί μεταξύ των peers χρησιμοποιώντας ένα P2P λογισμικό. Ένα τέτοιο P2P wiki σύστημα είναι ενσωματωμένο στο Code Co-op.

3.4.4.2 Wiki Engines

Οι μηχανές Wiki είναι ένα μεγάλο κομμάτι του λογισμικού - επιτρέπουν στο χρήστη να χτίσει ένα διαδραστικό (interactive) ιστοχώρο ή μια βάση γνώσεων (knowledge base) όπου κάθε μέλος μπορεί να προσθέσει και να εκδώσει το περιεχόμενο. Τα εργαλεία Wiki μπορούν να χρησιμοποιηθούν για τα προσωπικά ή συλλογικά web συστήματα. Η δύναμη του λογισμικού wiki είναι στην απλότητά της χρήσης του. Η ταχυδρόμηση ενός εγγράφου με Wiki είναι μία εύκολη δουλειά, που ο καθένας μπορεί να κάνει.

Η δημιουργία και η διατήρηση ενός wiki site δεν είναι ιδιαίτερες δύσκολες και απαιτούν μόνο βασικές ικανότητες προγραμματισμού. Πιθανώς το καλύτερο μέρος ενός wiki project είναι ότι μπορείτε να κατεβάσετε ένα έτοιμο εργαλείο και να το χρησιμοποιήσετε για να δημιουργήσετε έναν ιστοχώρο εντελώς δωρεάν!

Μερικά από τα βασικά πλεονεκτήματα των Wiki είναι:

- Υπάρχουν πολλές μηχανές wiki που είναι δωρεάν για κατέβασμα και χρήση
- Το λογισμικό Wiki μπορεί να χρησιμοποιηθεί από τις εταιρίες ή και από μεμονωμένα άτομα.
- Η εγκατάσταση ενός λογισμικού wiki είναι πολύ εύκολη.
- Το Wiki δημιουργεί έναν συνεργάσιμο ιστοχώρο όπου κάθε μέλος μπορεί να προσθέσει και να εκδώσει το περιεχόμενο.
- Το Wikis είναι όπως τα φόρουμ όπου τα posts μπορούν να εκδοθούν.
- Η έκδοση ενός άρθρου σε ένα wiki site είναι εύκολη ακόμη και για τους μη έμπειρους χρήστες του διαδικτύου.

Μόλις αποφασίσετε να χρησιμοποιήσετε ένα από τα wikis, έρχεται το δίλημμα: Ποιο εργαλείο wiki να επιλέξετε για τον ιστοχώρο σας; Κάποια από τα βασικά κριτήρια επιλογής μιας μηχανής wiki παρουσιάζονται παρακάτω:

- Όταν πρόκειται να επιλέξεις μία μηχανή wiki, εξέτασε τα εξής:
- Ποιος είναι ο δημιουργός του εργαλείου wiki, Είναι ένα μεμονωμένο πρόσωπο ή μια ομάδα;
- Είναι το wiki ένα δωρεάν λογισμικό και open source ή πρέπει να αγοράσετε μια άδεια για αυτό;
- Ποιος χρησιμοποιεί αυτό το εργαλείο; Μια καλή μηχανή wiki είναι πιθανό να έχει μια μεγάλη ομάδα υπάρχοντων χρηστών. Αυτό είναι χρήσιμο στην περίπτωση όπου χρειασθείτε υποστήριξη ή έχετε ερωτήσεις για τη λειτουργία του.

Σήμερα τρία από τα καλύτερα δωρεάν εργαλεία wiki είναι το MediaWiki, το TikiWiki και το DokuWiki:

⇒ MediaWiki - το λογισμικό πίσω από Wikipedia:

Το MediaWiki είναι το δημοφιλέστερο λογισμικό wiki στο internet. Χρησιμοποιείται για να τρέξει Wikipedia (τη μεγαλύτερη on line εγκυκλοπαίδεια του κόσμου) και άλλα projects του μη κερδοσκοπικού ιδρύματος Wikimedia, καθώς επίσης και πολλά άλλα wikis. Το MediaWiki είναι ένα ελεύθερο πακέτο λογισμικού που χορηγούν άδεια με το GNU General Public License.

Το MediaWiki περιλαμβάνει τα χαρακτηριστικά γνωρίσματα όπως:

- Εύκολο ανέβασμα (upload) αρχείων
- Υποστηρίζει πολλές γλώσσες
- Επιλογές αναζήτησης
- Δείκτης των στοιχείων περιεχομένων (content items)
- Συζητήσεις

⇒ TikiWiki

Το TikiWiki είναι ένα ισχυρό, open source Groupware και σύστημα διαχείρισης περιεχομένου, γραμμένο σε PHP. Το TikiWiki μπορεί να χρησιμοποιηθεί για να δημιουργήσει web sites και intranets. Το TikiWiki προσφέρει μεγάλους πόρους εάν χρησιμοποιηθεί ως εργαλείο συνεργασίας. Το TikiWiki παρέχει όλα τα χαρακτηριστικά γνωρίσματα που αναμένετε από τα παρόντα συστήματα wiki. Μπορείτε να χρησιμοποιήσετε το TikiWiki για φόρουμ, chatrooms, τη λήψη ψηφοφορίας (poll taking), blog, gallery αρχείων και εικόνας, FAQ, ημερολόγιο και ακόμη περισσότερα.

⇒ DokuWiki

Το DokuWiki είναι ένα εύχρηστο σύστημα wiki. Το Doku-Wiki θα ήταν η καλύτερη επιλογή σας εάν πρέπει να γράψετε μια τεκμηρίωση (documentation) για ένα λογισμικό, επειδή διευκολύνει τη δημιουργία του δομημένου περιεχομένου (structured content). Έχει μια ισχυρή σύνταξη και τα αρχεία δεδομένων του μπορούν να διαβαστούν και έξω από το Wiki. Αυτό βοηθάει τις ομάδες των developers που δουλεύουν ένα project να αλληλεπιδράσουν πολύ ευκολότερα. Όλο τα δεδομένα αποθηκεύονται στα plain text αρχεία και έτσι δεν απαιτείται καμία βάση δεδομένων. Το DokuWiki (καθώς επίσης και το MediaWiki και το TikiWiki) γράφονται σε PHP. Μερικά από τα χαρακτηριστικά γνωρίσματα του DokuWiki είναι:

- Ανέβασμα και ενσωμάτωση εικόνων
- Πολυγλωσσική υποστήριξη
- Συνδέσεις Interwiki

(<http://dreamteam.wikidot.com>)

3.4.5 Βασικά χαρακτηριστικά του Wiki

Ένα wiki επιτρέπει τη συλλογική συγγραφή κειμένων σε μια πολύ απλή γλώσσα σήμανσης χρησιμοποιώντας έναν φυλλομετρητή Ιστού. Μια σελίδα μόνη της σε ένα wiki αναφέρεται ως "σελίδα wiki", ενώ ολόκληρο το σώμα των σελίδων, οι οποίες είναι συνήθως ιδιαίτερα πυκνά διασυνδεδεμένες με υπερσυνδέσμους λέγεται «το wiki». Στην πραγματικότητα, ένα wiki είναι μια πολύ απλή, εύχρηστη διατηρούμενη από το χρήστη βάση δεδομένων για αναζήτηση πληροφορίας.

Ένα καθοριστικό χαρακτηριστικό της τεχνολογίας wiki είναι η ευκολία με την οποία οι σελίδες μπορούν να δημιουργηθούν και να ενημερωθούν. Γενικά, οι τροποποιήσεις γίνονται αποδεκτές χωρίς κανένα προηγούμενο έλεγχο. Τα περισσότερα wikis είναι ανοικτά στο ευρύ κοινό χωρίς την ανάγκη να καταχωρηθεί οποιοσδήποτε λογαριασμός χρήστη. Μερικές φορές χρειάζεται μια διαδικασία εισαγωγής προκειμένου για να ενεργοποιηθεί ένα cookie «wiki υπογραφής» έτσι ώστε να είναι ενυπόγραφες οι τροποποιήσεις. Οι ιδιωτικοί εξυπηρετητές wiki απαιτούν την ταυτοποίηση των χρηστών. Βέβαια, πολλές επεξεργασίες του κειμένου μπορούν να γίνουν σε πραγματικό χρόνο, και να εμφανιστούν σχεδόν στιγμιαία σε απευθείας σύνδεση. Αυτό μπορεί συχνά να οδηγήσει στην κατάχρηση του συστήματος.

3.4.6 Πλεονεκτήματα και μειονεκτήματα της χρήσης των Wikis

Η χρήση των Wikis παρουσιάζει αρκετά πλεονεκτήματα, κάποια από τα οποία είναι τα ακόλουθα:

- ✓ Καθένας μπορεί να συμμετέχει στη σύνταξη-διόρθωση του περιεχομένου.
- ✓ Ευκολία στην εκμάθηση και στη χρήση.
- ✓ Εξοικονόμηση χρόνου στην έκδοση και την ανανέωση του περιεχομένου.
- ✓ Δυνατότητα συνεργασίας στο ίδιο έργο ανθρώπων που βρίσκονται σε διαφορετικά μέρη του πλανήτη.
- ✓ Είναι ένα περιβάλλον σχεδιασμένο να υποστηρίζει διερευνητική μάθηση, προσφέροντας στην ευρύτερη εκπαιδευτική κοινότητα (ερευνητές, εκπαιδευτικούς, μαθητές, συγγραφείς εκπαιδευτικών δραστηριοτήτων, εκδότες) εργαλεία υψηλού επιπέδου για πειραματισμό και διερεύνηση φαινομένων, εννοιών, υποθέσεων και συσχετισμών.

- ✓ Το λογισμικό κρατάει στοιχεία για κάθε τροποποίηση που γίνεται και η επαναφορά μιας προηγούμενης έκδοσης κάποιου άρθρου αποτελεί μια απλή διαδικασία.
- ✓ Ευρύνει την πρόσβαση στις διαδικτυακές εκδόσεις και για χρήστες με περιορισμένες τεχνολογικές γνώσεις.
- ✓ Το wiki δεν έχει προκαθορισμένη δομή – συνεπώς είναι ένα ευέλικτο εργαλείο που μπορεί να χρησιμοποιηθεί για μεγάλο εύρος εφαρμογών.
- ✓ Υπάρχει μεγάλη ποικιλία από ανοικτού κώδικα λογισμικό wiki, συνεπώς το κόστος του δικαιώματος χρήσης δεν πρέπει να αποτελεί εμπόδιο στην εγκατάσταση ενός wiki από ένα ίδρυμα.

Τα χαρακτηριστικά, βέβαια, των wikis, που υπό κάποιες συνθήκες θεωρούνται πλεονεκτήματα, υπό άλλες συνθήκες μπορούν να αποτελέσουν μειονεκτήματα. Έτσι:

- ✓ Ο καθένας μπορεί να τροποποιήσει το περιεχόμενο και μπορεί αυτό να αποτελεί υπερβολική ελευθερία για κάποιες εφαρμογές, για παράδειγμα όταν πρόκειται για εμπιστευτικά έγγραφα. Ωστόσο υπάρχει η δυνατότητα ρύθμισης της πρόσβασης που έχουν οι χρήστες στο περιεχόμενο.
- ✓ Το wiki είναι ευάλωτο στο spam και τον βανδαλισμό αν δεν γίνουν οι απαραίτητες ρυθμίσεις και χειρισμοί προστασίας. Όμως υπάρχουν εύκολοι τρόποι επαναφοράς μιας σελίδας. Επίσης, ο περιορισμός της πρόσβασης μόνο σε εγγεγραμμένους στη σελίδα χρήστες ελαχιστοποιεί τον βανδαλισμό που προκύπτει από προγράμματα που παράγουν αυτόματα spam (spam-bots).
- ✓ Είναι απαραίτητη η σύνδεση στο internet για την προαγωγή της συνεργασίας, αλλά σημειώνονται εξελίξεις στις τεχνολογίες παραγωγής εκτυπώσιμων εκδόσεων των άρθρων.
- ✓ Η ευελιξία της δομής ενός wiki μπορεί να σημαίνει ότι η πληροφορία γίνεται ανοργάνωτη. Όσο μεγαλώνει το μέγεθος ενός wiki, η κοινότητα σχεδιάζει και διαχειρίζεται τη δομή του συλλογικά.

Τέλος, όσον αφορά την ποιότητα του περιεχομένου, υπάρχουν αντικρουόμενες απόψεις και μία υγιής διαμάχη μεταξύ των εκπαιδευτικών που αφορά την ποιότητα του περιεχομένου που αναπτύσσεται σε ένα wiki περιβάλλον.

Δεδομένης της πρόσφατης εμφάνισης του φαινομένου του wiki, η έρευνα σχετικά με αυτό το θέμα είναι περιορισμένη.

Για παράδειγμα, εφόσον ο καθένας μπορεί να τροποποιήσει τις εγγραφές της wikipedia, πώς μπορούν οι χρήστες να ξέρουν ότι η wikipedia είναι εξίσου ακριβής με άλλες καθιερωμένες πηγές όπως π.χ. η εγκυκλοπαίδεια Britannica; Αν ένας πυρηνικός φυσικός γράψει ένα άρθρο σχετικό με το αντικείμενο του στην wikipedia θα έχει το ίδιο κύρος με κάποιο συνεργάτη του χωρίς ακαδημαϊκό υπόβαθρο. Οι διαφωνίες σχετικά με το περιεχόμενο συνήθως λύνονται με συζήτηση μεταξύ των χρηστών. (<http://dreamteam.wikidot.com>)

3.4.7 Οφέλη από τη χρήση των Wikis στην εκπαιδευτική διαδικασία

Τα wikis είναι δημοφιλή στην εκπαιδευτική κοινότητα, που έχει ανακαλύψει αρκετούς τρόπους για την αξιοποίησή τους. Κυρίως, χρησιμοποιούνται όπου απαιτείται συνεργασία και αλληλεπίδραση. Πολλά wikis έχουν χρησιμοποιηθεί από τους εκπαιδευτικούς για την ανταλλαγή και την, από κοινού, επεξεργασία εκπαιδευτικού υλικού, αλλά κυρίως έχουν χρησιμοποιηθεί σε συνεργατικά προγράμματα. Στο εξωτερικό τα wikis χρησιμοποιούνται στην καθημερινή διδασκαλία γιατί προάγουν τη συνεργασία και την ενεργό μάθηση. (http://users.sch.gr/ikomninou/wiki%20final/___wikis1.html)

Τα wikis, όμως, προσφέρονται και ως ένα περιβάλλον διερεύνησης, καθώς δίνει τη δυνατότητα στα παιδιά να πειραματιστούν και να διερευνήσουν φαινόμενα, υποθέσεις, έννοιες και συσχετισμούς.

Ένα πραγματικά καινοτομικό διερευνητικό περιβάλλον μάθησης θα πρέπει να προσφέρει κάτι επιπλέον από τα συνήθη μέσα που χρησιμοποιούνται μέχρι σήμερα στην εκπαιδευτική πράξη (βιβλίο, πίνακας, χαρτί, μολύβι, εποπτικά μέσα κ.ά.), να έχει δηλαδή μια πρόσθετη αξία, να δίνει δυνατότητες για ανάπτυξη μαθησιακών δραστηριοτήτων που να υποστηρίζουν την ενεργητική δόμηση της γνώσης από τους μαθητές (κονστρακτιβισμός), να επιτρέπει την καλλιέργεια νοητικών και μεταγνωστικών δεξιοτήτων και να προωθεί νέους τρόπους έκφρασης. Για να επιτευχθεί αυτό, πρέπει να είναι προσεκτικά σχεδιασμένο, τόσο από τεχνολογική, όσο και από παιδαγωγική άποψη. (Κουραμπέα)

Η Α. Δημητρακοπούλου χαρακτηρίζει την ανάπτυξη διερευνητικών περιβαλλόντων μάθησης ως ένα "σύνθετο πεδίο" (Δημητρακοπούλου, 1998, σελ.

114-123 & 95-103) Ο σχεδιασμός και η ανάπτυξη διερευνητικών περιβαλλόντων μάθησης προκύπτει μετά από μια δυναμική συσχέτιση αναλύσεων που αφορούν τους τέσσερις κύρια εμπλεκόμενους πόλους:

- i. το μαθητή και τον τρόπο που μαθαίνει,
- ii. το γνωστικό αντικείμενο, με την επιστημολογική ανάλυση των περιεχομένων και των γνωστικών λειτουργιών που εμπλέκονται,
- iii. τα διαλογικά τεχνολογικά περιβάλλοντα μάθησης
- iv. το κοινωνικό πλαίσιο, εκπαιδευτικό και ευρύτερο, μέσα στο οποίο θα ενταχθεί το υπό σχεδιασμό λογισμικό. (Κουραμπέα)

Ένα περιβάλλον μάθησης τέτοιων προδιαγραφών χαρακτηρίζεται από τη διεθνή εκπαιδευτική κοινότητα ως το πλέον κατάλληλο για την αποτελεσματική αξιοποίηση της τεχνολογίας στην εκπαιδευτική διαδικασία και την αντιμετώπιση των μαθησιακών αναγκών της κοινωνίας της πληροφορίας. (ΥΠΕΠΘ, Γενικό εγχειρίδιο χρήσης και κατασκευής μικρόκοσμων με το Αβάκιο)

Έτσι, τα οφέλη που προκύπτουν από τη χρήση των wikis ως εργαλείων διδασκαλίας και μάθησης είναι τα εξής:

- Συγγραφή: Οι μαθητές χρησιμοποιώντας το wiki μπορούν να:
 - Βελτιώσουν την ικανότητά τους ως προς τη σύνταξη ενός κειμένου.
 - Κατανοήσουν την αξία που έχει η ακρίβεια της έκφρασης και η ορθή μετάδοση της πληροφορίας, μέσα από τη διαδικασία αναθεώρησης και επανεξέτασης.
 - Βελτιωθούν στο δημιουργικό γράψιμο, απευθυνόμενοι σε ένα πραγματικό κοινό.
- Δημιουργικότητα: Οι μαθητές χρησιμοποιώντας το wiki μπορούν να:
 - Αναπτύξουν δημιουργικές δεξιότητες επεξεργασίας του λόγου, είτε μέσω της συγγραφής είτε μέσω της επεξεργασίας άλλων αναρτήσεων.
 - Κατανοήσουν τη συνέχεια στη δημιουργική εξέλιξη ενός πνευματικού έργου.

- Λειτουργήσουν ερευνητικά μέσω της δημιουργικής επεξεργασίας και αναλυτικής σκέψης.
- Μαθησιακή διαδικασία: Οι μαθητές χρησιμοποιώντας το wiki:
 - Δεσμεύονται σε μεγαλύτερο βαθμό απ’ ό,τι στην παραδοσιακή διδασκαλία.
 - Αναλαμβάνουν ενεργό ρόλο στην πρόσληψη της γνώσης.
 - Συνδέουν την παλαιά με τη νέα γνώση, δημιουργώντας νέες δομές για τις πληροφορίες και τις ιδέες.
 - Μαθαίνουν να ερευνούν και να προσεγγίζουν κριτικά την πληροφορία.
- Κοινωνικές δεξιότητες: Οι μαθητές χρησιμοποιώντας το wiki:
 - Αναπτύσσουν διαπροσωπικές και επικοινωνιακές δεξιότητες.
 - Μαθαίνουν να εργάζονται ομαδικά.
 - Αναπτύσσουν ικανότητες διαχείρισης προβλημάτων.

(http://users.sch.gr/ikomninou/wiki%20final/_wikis____.html)

3.4.8 Αποφάσεις για Wiki στην Εκπαίδευση

Για να δημιουργηθεί ένα Wiki και να χρησιμοποιηθεί στην εκπαίδευση, θα πρέπει να ληφθούν κάποιες αποφάσεις πριν τη δημιουργία του εκπαιδευτικού Wiki:

- Πώς οραματίζεστε ότι θα χρησιμοποιείται το wiki; (Πώς θα το περιγράψετε στους γονείς – αν οι εκπαιδευόμενοι είναι ανήλικοι – και στη διεύθυνση;)
- Ποιοι θα μπορούν να δουν το wiki; (οποιοσδήποτε; Μόνο τα μέλη του wiki;)
- Ποιοι θα μπορούν να τροποποιήσουν το wiki; (οποιοσδήποτε; Μόνο τα μέλη του wiki; Διαφορετικά άτομα ανάλογα με το τμήμα του wiki;)
- Ποιοι θα μπορούν να συμμετέχουν στο wiki; (μόνο οι μαθητές; Οι γονείς; Άτομα που δεχτεί πρόσκληση; Οποιοσδήποτε;)
- Ποια τμήματα του wiki θα «προστατέψετε» (απαγορεύοντας την τροποποίηση τους);
- Ποιος θα διαχειρίζεται - ελέγχει το wiki για την καταλληλότητα του, κλπ.;

- Ποιος θα έχει τη δυνατότητα να επαναφέρει το wiki μετά από κάποια αλλαγή;
- Εσείς, ως ο υπεύθυνος καθηγητής, θα ενημερώνεστε για όλες τις αλλαγές;

Αφού αποφασίσετε το πώς θα λειτουργεί και πως θα χρησιμοποιείται το wiki, καλύτερα να εξασφαλίσετε την έγκριση του διευθυντή ή του προϊσταμένου σας αν είστε ένας από τους πρώτους δασκάλους που χρησιμοποιούν ένα τέτοιο «νέο» διαδικτυακό εργαλείο. Η πολιτική που ακολουθεί το σχολείο σας μπορεί να έχει κάποιους συγκεκριμένους κανόνες σχετικά με τη χρήση εργαλείων όπως το wiki. Θα χρειαστεί να πληροφορηθείτε τα παρακάτω:

- ◆ Επιτρέπεται η ανάρτηση των εργασιών των μαθητών στο διαδίκτυο;
- ◆ Ποια είναι η τακτική σχετικά με τη δημοσιοποίηση των ονομάτων των μαθητών (γίνεται χρήση των αρχικών; Ψευδώνυμων;)
- ◆ Ποια είναι η τακτική σχετικά με την ανάρτηση εικόνων των μαθητών ή στιγμιότυπων από την αίθουσα;
- ◆ Ποια είναι η τακτική σχετικά με την δημοσιοποίηση οποιασδήποτε πληροφορίας από την οποία θα μπορούσε να αναγνωριστεί η τάξη του wiki;
- ◆ Υπάρχει η δυνατότητα οι παραπάνω τακτικές να ακολουθηθούν υλοποιώντας κάποιες ρυθμίσεις ασφαλείας, και συμφωνίες με τους μαθητές και τους γονείς τους;
- ◆ Υπάρχει κάποιος περιορισμός στην πρόσβαση στα εργαλεία wiki από το σχολικό δίκτυο; Εάν ναι, υπάρχει η δυνατότητα ο διαχειριστής του εργαστηρίου να επιτρέψει την πρόσβαση στο συγκεκριμένο url του wiki;

Ανάλογα με τον σχεδιασμό που θα κάνετε και την ανταπόκριση που θα έχετε από τη διεύθυνση του σχολείου – ιδρύματός σας θα σας βοηθήσουν να αποφασίσετε αν ένα εργαλείο wiki παρέχει τις δυνατότητες και την ασφάλεια που χρειάζεστε για να δημιουργήσετε ένα επιτυχημένο wiki. Έχετε υπόψη σας τις απαντήσεις που έχετε για το βασικό σχεδιασμό και τις διαχειριστικές απαιτήσεις καθώς θα διαλέγετε το εργαλείο που θα χρησιμοποιήσετε. (<http://dreamteam.wikidot.com>)

3.4.9 Μεθοδολογία σχεδιασμού ενός περιβάλλοντος μάθησης της Ιστορίας

Ο σχεδιασμός ενός περιβάλλοντος μάθησης της ιστορίας πρέπει να ενσωματώνει τις δομικές και οργανωτικές έννοιες ενός ιστορικού θέματος και να

διαθέτει εργαλεία (λειτουργικότητες), τα οποία θα επιτρέπουν στο χρήστη να εξερευνήσει το περιβάλλον μάθησης, ώστε να αναπτύξει σταδιακά ανώτερες γνωστικές και μεταγνωστικές δεξιότητες.

Η βάση της ιστορικής γνώσης είναι οι μαρτυρίες του παρελθόντος σε διάφορες μορφές - γραπτές, εικαστικές, κτίρια και αντικείμενα, προφορικές μαρτυρίες, ηχητικές κ.ά. - οι πρωτογενείς πηγές, όπως τις ονομάζουν οι ιστορικοί. Επομένως, ένα περιβάλλον μάθησης της ιστορίας πρέπει να παρέχει στο χρήστη πρόσβαση σε ποικίλες πρωτογενείς πηγές. Ο υπολογιστής μάλιστα, ως ένα δυναμικό μέσο αποθήκευσης και παρουσίασης υλικού που είναι, παρέχει τη δυνατότητα ταυτόχρονης παρουσίασης ποικίλων πηγών, γραπτών, εικαστικών και ηχητικών, ακόμη και σύγχρονων κινητικών (video), πράγμα πολύ σημαντικό για την υποβοήθηση της ιστορικής σκέψης, η οποία χαρακτηρίζεται και αυτή από μια δυναμική διασύνδεση διαφορετικών δεδομένων μεταξύ τους, προκειμένου να τεκμηριωθεί μια νέα θέση. Η ιδιότητα αυτή είναι πολύ σημαντική και από παιδαγωγική άποψη, γιατί δίνει τη δυνατότητα στο μαθητή - χρήστη του περιβάλλοντος μάθησης να έχει και να χειρίζεται ταυτόχρονα πολλαπλές αναπαραστάσεις μιας έννοιας, πράγμα πολύ καθοριστικό για την κατανόηση, όπως υπέδειξε ο Bruner και απέδειξαν οι έρευνες σχετικά με την ανάπτυξη της ιστορικής σκέψης των παιδιών. Η επαφή αυτή με ποικίλες πηγές δίνει, επιπλέον, στους μαθητές «μια αίσθηση πραγματικότητας, που η ιστορία από δεύτερο χέρι σπάνια μπορεί να προσφέρει». (Evidence, pp. 122-125) Τα παραδοσιακά μέσα αναπαραγωγής και παρουσίασης ιστορικού υλικού, ιδιαίτερα του εικαστικού και του ηχητικού - κινητικού, είναι και πολυδάπανα και δύσχρηστα από μια σχολική τάξη, γιατί δεν επιτρέπουν την ταυτόχρονη και παράλληλη χρήση τους από όλους τους μαθητές, την αλλαγή της οπτικής γωνίας και επομένως, η γραμμική παρουσιάσή τους επιβάλλει έναν περισσότερο γραμμικό και στατικό τρόπο στην επεξεργασία τους.

Το υλικό αυτό των πρωτογενών πηγών πρέπει να ενταχθεί σε ένα ορισμένο πλαίσιο αναφοράς. Αυτό το καθορίζει το περιεχόμενο του περιβάλλοντος μάθησης, το ιστορικό θέμα που διαπραγματεύεται. Οι βασικοί άξονες που ορίζουν ένα ιστορικό θέμα είναι οι άξονες του χώρου και του χρόνου. Τις έννοιες αυτές, ιδιαίτερα την έννοια του ιστορικού χρόνου, όπως έδειξαν οι έρευνες, οι μαθητές έχουν μεγάλες δυσκολίες στην κατανόησή τους. Ένα περιβάλλον μάθησης πρέπει, επομένως, να παρέχει μέσα αισθητοποίησης αυτών των εννοιών, ώστε ο μαθητής να μπορέσει να

συνειδητοποιήσει αυτές τις έννοιες και να κατανοήσει τη σημασία τους ως εργαλεία ιστορικής διερεύνησης. Τέτοια μέσα αισθητοποίησης των εννοιών του χώρου και του χρόνου είναι οι δυναμικοί χάρτες, οι οποίοι είναι συνήθως συνδεδεμένοι με μια χρονομηχανή και επιτρέπουν, με τον κατάλληλο χειρισμό, να αλλάζει ο χρήστης τις παραμέτρους του χρόνου και έτσι να παρατηρεί τις αλλαγές, αλλά και τις συνέχειες, στο χώρο σε συνδυασμό με τις αλλαγές στο χρόνο. Γιατί ο ιστορικός χρόνος στις πολλαπλές εκδοχές του γίνεται κατανοητός μόνο όταν συνδεθεί με τις έννοιες της αλλαγής και της συνέχειας, έννοιες καθοριστικής σημασίας για την ερμηνεία στη ιστορία, επειδή συνδέονται με τις αιτίες και τις συνέπειες ενός γεγονότος ή φαινομένου. Έτσι, οι διαδραστικοί χάρτες γίνονται σημαντικά εργαλεία υποστήριξης ιστορικών συλλογισμών.

Το πρωτογενές υλικό που περιέχει ένα περιβάλλον μάθησης της ιστορίας πρέπει να γίνει αντικείμενο επεξεργασίας από το χρήστη κατά το πρότυπο της πρακτικής των ιστορικών, προκειμένου να αντλήσει από αυτό κάποια στοιχεία και να καταλήξει σε κάποια συμπεράσματα και ιστορικές ερμηνείες. Επομένως, το περιβάλλον μάθησης πρέπει να παρέχει τα κατάλληλα εργαλεία για την επεξεργασία του υλικού αυτού.

Ένα άλλο στοιχείο που είναι επιθυμητό να υπάρχει σε έναν περιβάλλον μάθησης της ιστορίας είναι η δυνατότητα πρόσβασης του χρήστη σε ένα μίνιμουμ δευτερογενών πηγών. Μία από τις σοβαρότερες επικρίσεις που έχει δεχτεί το μοντέλο αυτό μάθησης της ιστορίας μέσα από την επεξεργασία ιστορικών μαρτυριών κατά τα πρότυπα των ιστορικών, το λεγόμενο κονστρακτιβιστικό μοντέλο μάθησης, είναι ότι αγνοεί τα κοινωνικά συμφραζόμενα μέσα στα οποία εργάζονται οι ιστορικοί: οι ιστορικοί δεν προσεγγίζουν ένα σύνολο ιστορικών πηγών με άδειο ή ανοικτό νου, αλλά αναπτύσσουν μια σειρά υποθέσεων και ερωτημάτων τα οποία παράγονται από τη γνωριμία με το έργο άλλων ιστορικών. Είναι, επομένως, αφελές να πιστέψουμε ότι στις συνθήκες της σχολικής αίθουσας οι μαθητές είναι σε θέση να θέσουν ερωτήματα ιστορικής υφής στις πηγές και να κατακτήσουν έτσι μια κατανόηση του ιστορικού παρελθόντος (Husbands, 2004, σελ. 174). Είναι πράγματι γεγονός ότι δεν μπορούμε να πιστεύουμε ότι οι μαθητές θα παράξουν τη «δική τους ιστορία» με αξιώσεις ανάλογες ενός ιστορικού έργου με το να επεξεργάζονται διάφορα τεκμήρια και να ελέγχουν υποθέσεις. Οι ειδικοί συμφωνούν ότι οι μαθητές χρειάζονται κάποιο είδος ιστορικής αφήγησης σχετικά με τα θέματα που διερευνούν. Μόνο που αυτή η

αφήγηση δεν πρέπει να είναι το «άπαν» της ιστορικής γνώσης, όπως γινόταν και γίνεται με την παραδοσιακού τύπου και φρονηματιστικού χαρακτήρα γεγονοτολογική ιστορία, αλλά να είναι απλώς ένα από τα συστατικά στοιχεία που συνθέτουν τη δική τους ιστορική αφήγηση. Πότε οι μαθητές θα αναζητήσουν την πρόσβαση σ' αυτές τις πηγές και τι είδους χρήση θα κάνουν θα το αποφασίσουν αυτοί κατά τη διερεύνηση του ιστορικού θέματος του μικρόκοσμου. Οι πληροφορίες των δευτερογενών πηγών δεν είναι απαραίτητο να προηγούνται πάντα της επεξεργασίας των μαρτυριών.

Τέλος, η διερεύνηση ενός περιβάλλοντος μάθησης δεν εξαντλείται στο υλικό και τα εργαλεία που παρέχει στο χρήστη. Όταν χρησιμοποιείται από μια σχολική τάξη για μαθησιακούς σκοπούς, είναι πολύ σημαντικός και ο διάλογος που αναπτύσσεται μεταξύ των μαθητών σχετικά με τους τρόπους διερεύνησής του και τα αποτελέσματα που επιτυγχάνουν. Η ίδια μάθηση επιτυγχάνεται αποτελεσματικότερα όταν γίνεται αντικείμενο κοινωνικής διαπραγμάτευσης, αλλά ειδικότερα τα προϊόντα της ιστορίας ενδιαφέρουν ιδιαίτερα το ευρύ κοινό και γίνονται αντικείμενο δημοσίου διαλόγου. Το μάθημα της ιστορίας είναι ένα μάθημα «κατ' εξοχήν» επικοινωνιακού χαρακτήρα, γιατί η γλώσσα παίζει καθοριστική σημασία στην παραγωγή και την κατανόηση της ιστορικής γνώσης και οι έννοιες, ιδιαίτερα οι αφηρημένες, κατακτώνται καλύτερα και ευκολότερα μέσα από έναν σωστά δομημένο διάλογο. Γι' αυτό είναι σημαντικό ένα περιβάλλον μάθησης που χρησιμοποιείται για μαθησιακούς σκοπούς να συνοδεύεται από καλά σχεδιασμένες από τον εκπαιδευτικό εκπαιδευτικές δραστηριότητες (σενάριο), ώστε να αναδειχτούν τα οφέλη από τη χρήση ενός τέτοιου περιβάλλοντος μάθησης σε όλο τους το εύρος. (Κουραμπέα)

Κεφάλαιο 4

Ένα διερευνητικό περιβάλλον μάθησης με τη χρήση των Wikis για τον Νεοελληνικό Διαφωτισμό

4.1 Ένα σενάριο διδασκαλίας του μαθήματος της Ιστορίας με τη χρήση των Wikis

Ο Νεοελληνικός Διαφωτισμός διδάσκεται στο μάθημα της Ιστορίας στην ΣΤ΄ Δημοτικού. Οι μαθητές μέσα σε δύο υποενότητες του 2ου Κεφαλαίου της Ιστορίας («Οι Δάσκαλοι του Γένους» και «Ο Ρήγας Βελεστινλής και ο Αδαμάντιος Κοραής») καλούνται να κατανοήσουν τον όρο «Δάσκαλοι του Γένους», ποια ήταν η προσφορά της παιδείας γενικότερα και να γνωρίσουν τις διαφορετικές εκφάνσεις των ελληνικών γραμμάτων κατά την Τουρκοκρατία. Επιπλέον, καλούνται να αντιληφθούν την πολυποίκιλη προσφορά του Αγίου Κοσμά του Αιτωλού, να γνωρίσουν τις δύο εξέχουσες προσωπικότητες του Νεοελληνικού Διαφωτισμού, τον Ρήγα Βελεστινλή και τον Αδαμάντιο Κοραή, καθώς και να μάθουν την συνεισφορά τους στην προετοιμασία της ελληνικής επανάστασης του 1821.

Με τη διδασκαλία, όμως, του συγκεκριμένου μαθήματος οι μαθητές θα γνωρίσουν μόνο δύο από τα πρόσωπα που συνέβαλλαν στον Νεοελληνικό

Διαφωτισμό, καθώς και δεν θα τους δοθεί η ευκαιρία να εμβαθύνουν σε μια τόσο σημαντική περίοδο της Ιστορίας. Γι' αυτό και οι εκπαιδευτικοί θα μπορούσαν μετά το τέλος της διδασκαλίας των συγκεκριμένων υποενοτήτων που αναφέρονται στον Νεοελληνικό Διαφωτισμό, να αφιερώσουν τρεις διδακτικές ώρες από το μάθημα της Ιστορίας, στις οποίες τα παιδιά θα μάθουν περισσότερες πληροφορίες για τον Νεοελληνικό Διαφωτισμό και για τους φορείς του, χρησιμοποιώντας το διερευνητικό περιβάλλον των Wikis.

Παρακάτω ακολουθεί μία παρουσίαση του διερευνητικού περιβάλλοντος μάθησης με τη χρήση των wikis (<http://neoeλληνikos-diafotismos.wikispaces.com>) για να καλύψει όλη την περίοδο του Νεοελληνικού Διαφωτισμού. Ο εκπαιδευτικός θα υλοποιήσει τα μαθήματα αυτά στην αίθουσα των υπολογιστών. Θα χωρίσει τα παιδιά σε ομάδες των 3 ατόμων σε κάθε υπολογιστή.

The image shows a screenshot of a wiki page. At the top, the title "Νεοελληνικός Διαφωτισμός" is displayed in green. Below it, the subtitle "Η προσφορά του τότε και τώρα" is also in green. In the center, there is a black and white illustration of a landscape with a large, rocky structure in the background and two figures in the foreground. Below the illustration, there is a small cartoon owl wearing a graduation cap and holding a book. Underneath the owl, the text reads "Τι ήταν ο Νεοελληνικός Διαφωτισμός; Για πάμε να δούμε!!!". At the bottom, there is a blue arrow pointing right with the text "Πάτα στο βελάκι....". On the right side of the page, there is a table of contents with the following items: Home, Νεοελληνικός Διαφωτισμός, Οι Νεοελληνικές Διαφωτιστικές Τάξεις γέννησης, Κατάλογος με τους Νεοελληνικές Διαφωτιστές, Τα έργα των Διαφωτιστών, Άσπας Κωνσταντίνος, Βάββας Νικόφωτος, Βασιλείου Αλέξανδρος, Βελισσαλίτης-Περραιός Ρήγιος, Βιναίου ο /νάβιος, Βηλαράς Ιωάννης, Βούλιαρης Βαλάνος, Γαζής Ανθώος, Γεωργιάδης-Λεωκίας Αναστάσιος, Δούκας Στέφανος, Δούκας Νικόφωτος, Ζακχαρίου η Ζακχίας Γρηγόριος, Βεστιάκης Νικόφωτος, Κοδοκάς Παναγιώτης, Καίρης Βερόφιλος, see more, and will regenerate.

Εικόνα 4.1

Η Εικόνα 4.1 δείχνει την πρώτη σελίδα στην οποία εισέρχεται αρχικά ο μαθητής. Από δεξιά φαίνονται οι σελίδες που περιλαμβάνει το συγκεκριμένο wiki και στις οποίες μπορεί να πατά ο μαθητής πάνω σε αυτές και να επισκέπτεται κάποια άλλη πληροφορία. Πατώντας το μπλε βελάκι στο τέλος της σελίδας θα πάει στην επόμενη σελίδα (Εικόνα 4.2).

■ Τι ήταν ο Νεοελληνικός Διαφωτισμός;

- Ο Νεοελληνικός Διαφωτισμός ήταν μια πνευματική κίνηση στον Ελληνικό χώρο

■ Πόσο διήρκεσε;

- Ξεκίνησε στα μισά του 18ου αιώνα μέχρι στις αρχές του 19ου αιώνα (1750-1821)

Εικόνα 4.2

Στις Εικόνες 4.2 και 4.3 ο μαθητής θα έχει την δυνατότητα να συνοψίσει αυτά τα οποία έχει μάθει στη διδασκαλία των μαθημάτων για τον Νεοελληνικό Διαφωτισμό και η γνώση που θα πάρει θα του μείνει καθώς τα βασικά σημεία του Νεοελληνικού Διαφωτισμού δίνονται με τη μορφή ερώτησης-απάντησης.

■ Πού είχε τις ρίζες του;

- Ο Νεοελληνικός Διαφωτισμός προέκυψε σαν συνέχεια του Ευρωπαϊκού Διαφωτισμού, που κυριαρχούσε στη Δυτική Ευρώπη. Οι νέες φιλελεύθερες και ριζοσπαστικές ιδέες έφτασαν γρήγορα και στην Ελληνική Χερσόνησο, δυναμώνοντας την στασιαστική διάθεση των υποδούλων Ελλήνων.

■ Ποιος ήταν ο σκοπός του Νεοελληνικού Διαφωτισμού;

- Η ιδεολογική προετοιμασία της Μεγάλης Επανάστασης του 1821.

- Η καλλιέργεια της Εθνικής συνείδησης στους υποδούλους Έλληνες καθώς αυτήν ήταν που θα οδηγούσε στην εθνική απελευθέρωση.

- Η ανάπτυξη του φιλελληνισμού στη Δύση.

■ Χαρακτηριστικά του Νεοελληνικού Διαφωτισμού:

- η πίστη στην παιδεία και την πρόοδο
- η αγάπη για την επιστήμη και το πατριωτισμό
- η πίστη στη δυνατότητα βελτίωσης του ανθρώπου

Σε τι βοήθησε ο Νεοελληνικός Διαφωτισμός;

- 1) βοήθησε στην ίδρυση σχολείων
- 2) βοήθησε στην τόνωση της εθνικής παιδείας
- 3) διαμόρφωσε τις εθνικές γνώσεις των κρατών
- 4) καλλιεργήσε τις επιστήμες και τη γλώση γενικότερα

Παιξε να γνωρίσουμε τους ανθρώπους που βοήθησαν
στη διαμόρφωση του Νεοελληνικού Διαφωτισμού.

Ανακάλυψε το βελάκι... ➡

Εικόνα 4.3

Στη συνέχεια, ο εκπαιδευτικός θα δώσει στα παιδιά έναν χάρτη των Βαλκανίων και θα ζητήσει από την κάθε ομάδα να σχεδιάσει κουκκίδες πάνω στον χάρτη για να δείξουν που πιστεύουν ότι γεννήθηκαν οι Έλληνες Διαφωτιστές. Σ' αυτό το σημείο ο δάσκαλος θα υποδείξει στα παιδιά ότι πρόκειται για 34 διαφωτιστές, προκειμένου να μην ξεφύγουν στον αριθμό των κουκκίδων που θα ζωγραφίσουν στο χάρτη. Η κάθε ομάδα θα παρουσιάσει στην τάξη το τί έκανε και θα εξηγήσει τους λόγους της συγκεκριμένης επιλογής της. Στη συνέχεια ο εκπαιδευτικός θα ζητήσει από τα παιδιά να ακολουθήσουν το βελάκι στο τέλος της δεύτερης σελίδας που θα τους οδηγήσει στη σελίδα «Οι Νεοέλληνες Διαφωτιστές-Τόπος Γέννησης» (Εικόνα 4.4). Εδώ παρουσιάζεται ένας χάρτης, όπου τα παιδιά μπορούν να δουν τον τόπο

γέννησης των Διαφωτιστών και να τα συγκρίνουν με τις δικές τους υποθέσεις. Έπειτα, τους δίνεται η ευκαιρία να αφήσουν το σχόλιό τους στη «Συζήτηση» που ακολουθεί στο τέλος της σελίδας και η οποία ζητάει από τα παιδιά να απαντήσουν το τι παρατηρούνε στο χάρτη και να προβούν σε υποθέσεις γι' αυτό.

Εικόνα 4.4

Ακολουθώντας πάλι το βελάκι στο τέλος της σελίδας θα τους οδηγήσει στη σελίδα «Κατάλογος με τους Νεοέλληνες Διαφωτιστές». Στη συγκεκριμένη σελίδα θα έχουν τη δυνατότητα τα παιδιά αρχικά να μάθουν σε τι βοήθησε το έργο των Νεοελλήνων Διαφωτιστών (Εικόνα 4.5) και στη συνέχεια τους ζητείτε με τη χρήση

μιας πηγής να φτιάξουν τη δική τους σελίδα wiki, στην οποία θα συγκρίνουν τα σχολεία εκείνης της περιόδου σε σχέση με σήμερα (Εικόνα 4.6).

Κατάλογος με τους Νεοέλληνες Διαφωτιστές

Οι Έλληνες λόγιοι κατάφεραν σε κάποιον βαθμό να περάσουν στην ελληνική κοινωνία τις ιδέες του ευρωπαϊκού διαφωτισμού.

Οι Έλληνες λόγιοι κατάφεραν σε μεγάλο βαθμό να δημιουργήσουν θαυμασμό για τον αρχαιοελληνικό πολιτισμό.

Οι Έλληνες αυτοί λόγιοι είχαν ως στόχο να μορφώσουν τον ελληνικό λαό, γιατί μόνο έτσι θα μπορούσαν οι Έλληνες να απελευθερωθούν. ([Σύνδεση παιδείας - απελευθέρωσης](#))

**Πώς τα κατάφεραν όμως αυτά οι Λόγιοι Έλληνες;
Τι τους βοήθησε;**

Παρά τις δύσκολες συνθήκες που επικρατούσαν εκείνη την εποχή (Τουρκοκρατία), οι λόγιοι αυτοί μορφώθηκαν πηγαίνοντας σε Σχολές (Γυμνάσια). Αυτό ήταν που τους βοήθησε! Δεν ήταν όμως κάτι εύκολο...

Σήμερα με το που τελειώνουν τα παιδιά το Δημοτικό θα πάνε στο Γυμνάσιο, το οποίο δεν απέχει πάνω από 5-10 λεπτά από το σπίτι τους. Αυτό δεν ισχύει και σε σας;

Εκείνη την εποχή δεν υπήρχαν πολλά σχολεία και οι μαθητές αναγκάζονταν, αν ήθελαν να συνεχίσουν τις σπουδές τους να πάνε ίσως και σε άλλη πόλη! Αυτό δεν ήταν εύκολο. Οι περισσότεροι άνθρωποι δεν είχαν ούτε για να φάνε, όχι για να δώσουν στα παιδιά τους χρήματα να πάνε σε άλλη πόλη για να σπουδάσουν και να μάθουν της επιστήμης της εποχής. Γι' αυτό και όσοι ήθελαν να σπουδάσουν έπρεπε να υπομένουν μια δύσκολη κατάσταση... Οι Σχολές αυτές είχαν κάποιους χώρους που φιλοξενούσαν τα παιδιά αυτά που είχαν δίψα για μάθηση, αλλά οι συνθήκες ζωής εκεί μέχρι που να τελειώσουν τις σπουδές τους δεν ήταν εύκολες...

Εικόνα 4.5

Ωρα για εργασία!

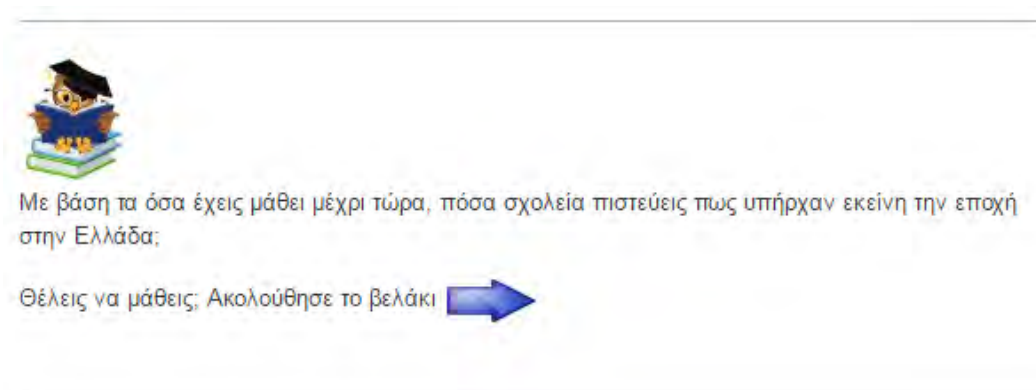
Η πηγή που ακολουθεί μας δίνει πληροφορίες για τις συνθήκες διαβίωσης των παιδιών στις Σχολές που πήγαιναν για να σπουδάσουν.

Διάβασε την πηγή και φτιάξε τη δική σου σελίδα wiki με τίτλο "Σύγκριση των σχολείων τότε και τώρα".

«Εντός των σχολών των οι Ιωννίται ιωκοδόμησαν και κελλία τινά, στερούμενα πάσης συσκευής, εν οίς κατώκουν οι άποροι και οι μη συστημένοι εις οικογενείας ξένοι μαθητές. Εν εκάστω χωμωγείω συνδιαιώντω 3 και 4 μαθητές, έκαστος δε τούτων είχαν ιδίαν πήραν, εν η έθετε τον ξηρόν και εκ του χωριού του εκάστω φερόμενον άρτον και τινός οπίωραη ξηρά όσπρια ή τυρόν ή ελαίος. Σπανιώτατα τας Κυριακάς... συνεταιρίζοντο 2 ή πλειότεροι και εμαγεύρευον ολίγον κρέας εις τινα φούρνων...Κλίνη δε και στρώμα και κάθισμα ήσαν άγνωστα τοίς μαθηταίς, τα οποία ανεπλήρου η περιώνυμος απλή ψάθα, την δε γραφήν τράπεζα απλήρου το γόνυ εκάστω. Ο βίος των μαθητών ήτο τω όντι κυνκώτατος»

Εικόνα 4.6

Ο εκπαιδευτικός σ' αυτό το σημείο, ως συνέχεια της προηγούμενης δραστηριότητας, θα δώσει σε κάθε ομάδα από ένα χάρτη των Βαλκανίων και θα τους ζητήσει να ζωγραφίσουν στον χάρτη κουκκίδες, οι οποίες θα συμβολίζουν τα σχολεία που υπήρχαν στην Ελλάδα τον 18ο αιώνα. Σκοπός της δραστηριότητας αυτής είναι οι μαθητές να δουν τη διαφορά που υπάρχει στον αριθμό των σχολείων που υπήρχαν εκείνη την περίοδο, ο οποίος φυσικά ήταν ελάχιστος, σε σχέση με τον αριθμό των σχολείων που υπάρχουν στη σημερινή εποχή και να τον συνδέσουν με την προηγούμενη δραστηριότητα. Μόλις τελειώσουν όλες οι ομάδες, η κάθε ομάδα θα παρουσιάσει σε όλη την τάξη το τι έκανε, καθώς επίσης θα αιτιολογήσει και τις επιλογές της. Στη συνέχεια, ο εκπαιδευτικός ζητάει από τα παιδιά να πατήσουν το βελάκι (Εικόνα 4.7) και να μεταφερθούν στη σελίδα «Σχολεία στον ελληνικό χώρο κατά τον 18ο αιώνα» (Εικόνα 4.8).

Εικόνα 4.7

Στη σελίδα αυτή οι μαθητές έχουν τη δυνατότητα να δουν το χάρτη με τα σχολεία που υπήρχαν τον 18ο αιώνα στην Ελλάδα και να συγκρίνουν με αυτά που είχαν υποθέσει. Επιπλέον, τους δίνεται η δυνατότητα να γράψουν την άποψή τους στη «Συζήτηση» που ακολουθεί στο τέλος της σελίδας.

Σχολεία στον ελληνικό χώρο κατά τον 18ο αιώνα

Στην χάρτη που ακολουθεί μπορείς να δεις τις περιοχές όπου λειτουργούσαν σχολεία στον ελληνικό χώρο κατά τον 18ο αιώνα:

Συμπλήρωσε τον αριθμό των σχολείων που υπήρχαν εκείνη την εποχή στην Ελλάδα με τον των σχολείων που υπάρχουν σήμερα, σε τι συμπεράσματα μπορείς να καταλήξεις; Γράψε τη γνώμη σου στη "Συζήτηση" που ακολουθεί στο τέλος της σελίδας! Ή να θυμόμαστε!! Η γνώμη σου είναι σημαντική!!

Επιστροφή στον Κατάλογο των Διαφωτιστών

Add Discussion

Λογική και αριθμοί των σχολείων τότε και τώρα
 Από τη σύγκριση και αριθμοί των σχολείων που υπήρχαν στην Ελλάδα τον 18ο αιώνα σε σχέση με σήμερα, σε τι συμπεράσματα καταλήξεις;

Εικόνα 4.8

Από αυτήν τη σελίδα δίνεται η δυνατότητα στα παιδιά να επιστρέψουν στη σελίδα όπου υπάρχει ο κατάλογος των Διαφωτιστών, πατώντας πάνω στο «Επιστροφή στον Κατάλογο των Διαφωτιστών», όπου η φράση «Κατάλογος Διαφωτιστών» είναι σύνδεσμος που τους οδηγεί στη σελίδα «Κατάλογος με τους Νεοέλληνες Διαφωτιστές». Σ' αυτό το σημείο τα παιδιά καλούνται να κάνουν ακόμα μια εργασία. (Εικόνα 4.9) Αφού μελετήσουν το σύντομο βιογραφικό των 34 Ελλήνων Διαφωτιστών, πατώντας πάνω στο όνομα του καθενός στον πίνακα που ακολουθεί (Εικόνα 4.10), τους ζητείτε να τους κατατάξουν σε ομάδες ανάλογα με το αν δίδαξαν σε πανεπιστήμια και σχολές ή αν έγραψαν βιβλία ή αν επιδόθηκαν και στα δύο.

Ακόμα μια εργασία!!! Είσαι έτοιμος:

Οι Έλληνες λόγιοι ονομάστηκαν "Διαφωτιστές" γιατί, όπως θα διαπιστώσεις και από το Βιογραφικό τους, είτε δίδαξαν σε Πανεπιστήμια και Σχολές είτε έγραψαν δικά τους βιβλία (ή μετέφρασαν βιβλία άλλων) είτε επιδόθηκαν και στα δύο.

Πατώντας παρακάτω πάνω στο όνομα του κάθε Διαφωτιστή μπορείς να διαβάσεις πληροφορίες για τη ζωή του.

Δίνονται πληροφορίες για τις σπουδές τους, τη δράση τους και τα έργα που έγραψαν.

Μπορείς να τους κατατάξεις σε ομάδες;

Φτιάξε τη δική σου σελίδα Wiki!!!!

(Τίτλος σελίδας wiki: "Κατάταξη των Ελλήνων Διαφωτιστών")

Εικόνα 4.9

Πάπα πάνω στο όνομα του κάθε Διαφωτιστή για να μάθεις περισσότερα γι' αυτόν...

Ασώπιος Κωνσταντίνος	Εόμβας Νεόφυτος	Βασιλείου Αλέξανδρος
Βελεσπινλής-Φεραίος Ρήγας	Βενιαμίν ο Λέσβιος	Βηλαρός Ιωάννης
Βούλγαρης Ευγένιος	Γαζής Ανθιμος	Γεωργιάδης-Λευκίας Αναστάσιος
Δούγκας Στέφανος	Δούγκας Νεόφυτος	Ζαλίκουλου ή Ζαλίκης Γρηγόριος
Θεοτόκης Νικηφόρος	Καίρης Θεόφιλος	Καταρτζής Δημήτριος
Κοδρικάς Παναγιώτης	Κακκινάκης Κωνσταντίνος	Κομμητός Στέφανος
Κοραής Αδαμάντιος	Κούμας Κωνσταντίνος	Κωνσταντίνος Γρηγόριος
Μακραιός Σέργιος	Μοισιάδης Ιώσηπος	Νικολόπουλος Κωνσταντίνος
Οικονόμος Κωνσταντίνος, ο εξ Οικονόμων	Αθανάσιος ο Πάριος	Περδικόρης Μιχαήλ
Ρίζος Νεραυλός Ιάκωβος	Ρώτας Ιάκωβος	Σταγειρίτης Αθανάσιος
Φαρμακίδης Θεόκλητος	Φιλιππίδης Δανιήλ	Χριστόπουλος Αθανάσιος
Ψαλίδας Αθανάσιος		

Εικόνα 4.10

Ο μαθητής πατώντας πάνω στο πρώτο όνομα του Διαφωτιστή από τον πίνακα και συγκεκριμένα στο «Ασώπιος Κωνσταντίνος» θα μεταβεί σε μία άλλη σελίδα (Εικόνα 4.11 και Εικόνα 4.12), στην οποία παρουσιάζεται ένα σύντομο βιογραφικό του, με βασικές μόνο πληροφορίες για τη ζωή του, προκειμένου ο μαθητής να μην χαθεί μέσα σε ένα μακροσκελέστατο κείμενο, αλλά να μπορεί να εντοπίσει τη χρήσιμη πληροφορία που του χρειάζεται γρήγορα.

Ασώπιος Κωνσταντίνος

Σύντομο Βιογραφικό του

Ο Ασώπιος Κωνσταντίνος, γεννήθηκε το 1872 στο χωριό της Ηλείας (μαζί) και πέθανε το 1972.

Σπουδές:

- τις εγκύκλιες σπουδές και τις άρχισε στο Ιωάννινα και τις ολοκλήρωσε στην Κίμαρα
- πήγε στη Νάπολη της Ιταλίας όπου σπούδασε κεντρικά
- το 1919 ο Αλέξανδρος Γαλαριώτης του παραχώρησε για να συνεχίσει τις σπουδές του την σπουδή και δίχρημα
- στη Γερμανία και ταξινόμησε στο Γκαρτνερ και στο Λινδένμπεργκ στην Καρλσρούη στην Γερμανία

Η δράση του:

- Στην Κίμαρα κλήθηκε να δώσει στην ελληνική κοινότητα της Γαργιάς της
- δίδαξε στην Ιόνιο Ακαδημία
- Από το 1942 δίδαξε στο νεοσύστατο Πανεπιστήμιο της Αθήνας, όπου διέπαισε πρακτικά 2 φορές, το 1943 και το 1968.

Σχετίζεται: Ο Κωνσταντίνος στο χώρο απελευθερωτικών και άλλων, όπου έζησε

Ασώπιος Κωνσταντίνος

Ελλάδα, Νότιος

Επιστάτης Αιχμαλωσίας

Επιστήμονας Φυσικής, Ήθους

Επιστήμονας Λογικής

Επιχειρηματίας, Ευγένεια

Γαλλία, Αθήνα

Επιχειρηματίας, Λογικός Ανασφάλτης

Διεύθυνση, Επιχειρηματίας

Διεύθυνση, Λογικός

Διεύθυνση, Λογικός

Επιστήμονας, Λογικός

Κοινωνία, Κοινωνία

από την μεθ' ημετέρας

Εικόνα 4.11

Εικόνα 4.12

Στη σελίδα «Ασώπιος Κωνσταντίνος» δίνεται αρχικά μια φωτογραφία του, η χρονολογία και ο τόπος γέννησής του, καθώς και η χρονολογία και ο τόπος στον οποίο πέθανε. Στη συνέχεια, δίνονται οι σπουδές του, η δράση του, όπου παρουσιάζεται και ένας χάρτης στον οποίο απεικονίζονται οι τόποι όπου έδρασε και τα έργα του. Παρόμοια με τη σελίδα «Ασώπιος Κωνσταντίνος» είναι και οι άλλες σελίδες που περιλαμβάνουν πληροφορίες για το βίο των άλλων 33 Διαφωτιστών. Επιπλέον, δίνεται η δυνατότητα στα παιδιά αν θέλουν να δουν τα συνολικά έργα όλων των λογίων Διαφωτιστών να πατήσουν πάνω στα βιβλία ή αν θέλουν να γυρίσουν πίσω στον Κατάλογο των Διαφωτιστών μπορούν να πατήσουν το σύνδεσμο «Κατάλογος Διαφωτιστών». Πατώντας πάνω στα βιβλία οι μαθητές οδηγούνται σε μια άλλη σελίδα με τίτλο «Τα έργα των Διαφωτιστών» στην οποία υπάρχει ένας πίνακας με τα ονόματα των Διαφωτιστών και από δίπλα τα έργα τους (Εικόνες 4.13-4.23).

Τα έργα των Διαφωτιστών

Στον παρακάτω πίνακα μπορείς να δεις συνολικά τα έργα που έγραψαν όλοι οι Διαφωτιστές

Όνομα Διαφωτιστή	Τα έργα του Διαφωτιστή
Ασώπιος Κωνσταντίνος	<ul style="list-style-type: none"> Εισαγωγή εις την Ελληνικήν Σύνταξιν (1841) Περί Ελληνικής Συντάξεως (περίοδος α', 1841, περίοδος β', 1848, και 2η έκδοση το 1858) «Περί Αλεξάνδρου του Μεγάλου» (1858) «Εις Πίνδαρον Εισαγωγή» (1840) Ιστορία των Ελληνικών ποιητών και συγγραφέων (1850) Τα Σούσια (1853)
Βάμβος Νεόφυτος	<ul style="list-style-type: none"> Ρητορική (Παρίσι 1813, Αθήνα 1841, 1858) Συντακτικόν (Κέρκυρα 1828, Αθήνα 1848) Γραμματική (Ερμούπολις 1835, Αθήνα 1844, 1849) Χρηστιάδαβα, Στοιχεία φιλοσοφικής ηθικής (Βενετία 1818, Αθήνα 1845, 1853, 1857, 1860) Στοιχεία Φιλοσοφίας (1838, 1858) Σημειώσεις εις τους του Δημοσθένους λόγους (1849) Η μετάφραση της Καινής διαθήκης δημοσιεύθηκε το 1838. Περί της Νεοελληνικής Εκκλησίας (1838) Σύντομος Απάντησις, Αντεπίκρισις (1839) Φυσική θεολογία και χριστιανική ηθική (Αλεξάνδρεια 1893)
Βασίλειου Αλεξάνδρος	<ul style="list-style-type: none"> Δημοσίευσε άρθρα στο φιλολογικό περιοδικό της Βιέννης «Λόγιος Ερμής» (1811-1821) Το 1808 δημοσίευσε στη Βιέννη το βιβλίο Ιστορικών χαρτοπονηγιών περιέχον επιγράμιν της Ελληνικής Ιστορίας, της οποίας προηγήται γενική προθεωρία της αρχαίας Ιστορίας (σε τέσσαρις γλώσσας, σελίδες 212) Δημοσίευσε Επιστολήν προς Νεόφυτον Δούσαν (Βιέννη 1809) Μετάφρασε από τα Γερμανικά την Ελληνική γραμματική του Φιλίππου Buttman (1812)
Ρήγας Βελεστινλής-Φερραίος	<ul style="list-style-type: none"> «Σχολείον των νηλικίων ερασιών» (1790) «Φυσικής Απάνθισμα» (1790) «Νέος Ανάχαρις» (1797) Τύπωσε μια σειρά από χάρτες: <ol style="list-style-type: none"> Μεγάλη Χάρτα της Ελλάδος (1796-1797) Χάρτης της Βλαχίας (1797) Χάρτης της Μολδαβίας (1797)
Βενιαμίν ο Λέσβιος	<ul style="list-style-type: none"> Στοιχεία Αριθμητικής, τ.α. Α', Βιέννη, 1818 Γεωμετρίας Ευκλείδου Στοιχεία, τ.α. Β', Βιέννη, 1820 Στοιχεία της Μεταφυσικής, Βιέννη, 1820 Στοιχεία Φυσικής, (ανέκδοτο) Στοιχεία Αλγεβρας, (ανέκδοτο) Στοιχεία Ηθικής, (ανέκδοτο) Τριγωνομετρία, (ανέκδοτο)

Εικόνα 4.13

Βενιαμίν ο Λέσβιος	<ul style="list-style-type: none"> Στοιχεία Αριθμητικής, τ.α. Α', Βιέννη, 1818 Γεωμετρίας Ευκλείδου Στοιχεία, τ.α. Β', Βιέννη, 1820 Στοιχεία της Μεταφυσικής, Βιέννη, 1820 Στοιχεία Φυσικής, (ανέκδοτο) Στοιχεία Αλγεβρας, (ανέκδοτο) Στοιχεία Ηθικής, (ανέκδοτο) Τριγωνομετρία, (ανέκδοτο)
Βηλαράς Ιωάννης	<ul style="list-style-type: none"> Η ρομένη γλώσσα (1814) Ο Λογώτατος παδώντης Ο Λογώτατος ή Ο Κολοκυθούλης Μετάφραση της «Βατραχομουσαχίας»
Βούλγαρης Ευγένιος	<p><u>Μετάφρασε τα εξής έργα:</u></p> <ul style="list-style-type: none"> Το «Δοκίμια για την ανθρώπινη νόηση» του Locke (ένα μέρος μονάχα) Τα «Στοιχεία Μεταφυσικής» του AntonioGenovesi Τη «Λογική και Μεταφυσική» του J. B. DuHamel Τη «Λογική» του EdmePouchot Την «Εισαγωγή εις την Φιλοσοφίαν» του Gravesande Τη «Φυσική» του J. Fr. Wucherer Τα «Στοιχεία Αριθμητικής και Γεωμετρίας» του a. Tacquet Και ένα μέρος από το έργο του J. A. vonSegner με τον τίτλο «Δοκίμια περί των Στοιχείων των Μαθηματικών» <p><u>Έργα δικά του:</u></p> <ul style="list-style-type: none"> Η «Αδελφική φιλόθεος» Το «Κεκραγάριον του θείου και ιερού Αυγουστίνου επισκόπου (ππώνος) Η «Ορθόδοξος ομολογία» Η «Λογική» Τα «Αρέσκοντα τας φιλοσόφους» (Βιέννη 1805) «Περί συστήματος του Παντός»

Εικόνα 4.14

Home

pages changes

All Pages

Home

Νεοελληνικός Διαφωτισμός

Οι Νεοελληνες Διαφωτιστές-Τόπος γέννησης

Κατάλογος με τους Νεοελληνες Διαφωτιστές

Σχολία στον ελληνικό χώρο κατά τον 18ο αιώνα

Τα έργα των Διαφωτιστών

Ασώπιος Κωνσταντίνος

Βάμβος Νεόφυτος

Βασιλείου Αλεξάνδρος

Βελεστινλής-Φερραίος Ρήγας

Βενιαμίν ο Λέσβιος

Βηλαράς Ιωάννης

Βούλγαρης Ευγένιος

Γαζής Ανθίμος

Γεωργιάδης-Λευκάς Αναστάσιος

Αναστάσιος

Δούγκας Ετέφανος

Δούγκας Νεόφυτος

Ζαλίκογλου ή Ζαλικής Γρηγόριος

Θεοδόκης Νικηφόρος

Κοδρινός Παναγιώτης

see more

edit navigation

Γαζής Ανθimos	<ul style="list-style-type: none"> Επιμελήθηκε πλήθος εκδόσεις ελληνικών θρησκευτικών, φιλοσοφικών και φυσιογνωστικών έργων: «Αδολεσχία Φιλάθεος» του Ευγενίου Βούλγαρη (1801), «Εγχειρίδιον συμβουλευτικόν περί φυλακῆς των πέντε αισθήσεων» του Νικόδημου Αγιωρέτη (1801), «Λογική» του Κοντιγιάκ, σε μετάφραση του Δ. Φιλιππίδη (1801), «Σύνοψις των κωνικών τομών» του Γουίδωνα Γρανδη, σε μετάφραση Ιωάνη Σπαρμιώτη (1802), «Χημική φιλοσοφία» του Φουρκροά, σε μετάφραση Θεοδόσιου Ηλιάδη, κ.ά. Σημαντική υπήρξε η προσφορά του σε χαρτογραφικές εκδόσεις (Άτλαντες, Χάρτες της Ελλάδας, της Ευρώπης, της Ασίας, της Μαγνησίας, κ.ά.) Εξέδωσε με δικές του σημειώσεις τα «Στοιχεία Γεωγραφίας» του Νικηφόρου Θεοτόκη (1804) καθώς και τη «Γεωγραφία παλαιά και νέα» του Μελετίου (1807). Μετάφρασε τη «Γραμματική των φιλοσοφικών επιστημών» του Μπέντζαμιν Μάρτιν (1799). Εξέδωσε δύο τόμους της «Ελληνικής Βιβλιοθήκης» (Βενετία 1807) Έργο του Γαζή σε 4 τόμους: «Λεξικόν Ελληνικόν προς χρῆσιν των περὶ τους παλαιούς συγγραφείς ενασχολουμένων» (Βενετία 1809-1816, Βιέννη 1835, Αθήνα 1839) Την 1η Ιανουαρίου 1811 κυκλοφόρησε στη Βιέννη το πρώτο φύλλο του περιοδικού «Ερμής ο Λόγιος ἢ Φιλοσοφικαὶ Ἀγγελιαί» υπό Ανθίμου Γαζή εκδιδόμενο
Γεωργιάδης-Λευκίας Αναστάσιος	<ul style="list-style-type: none"> «Αντιπανάκεια» (Βιέννη 1810) «Περὶ πυρετοῦ πεμφυγώδους ἢ λοιμοῦ αφορισμός» (Παρίσι 1832) «ιατροφιλοσοφικὴ Ανθρωπολογία» Επίσης έγραψε σημαντικὰ άρθρα καθώς και φιλοσοφικά έργα
Δούγκας Στέφανος	<ul style="list-style-type: none"> Απολογία Στοιχεία Αριθμητικῆς και Ἀλγεβρας (δίτομο έργο, Βιέννη 1816) Φυσική και Αισθητική (παραινόμενα ανέκδοτα)

Εικόνα 4.15

Δούγκας Νεόφυτος	<p><u>Ασχολήθηκε με την έκδοση των αρχαίων Ελλήνων συγγραφέων:</u></p> <ul style="list-style-type: none"> Τον Θουκυδίδη (1805-1806) Τον Αρριανό (1809) Τον Δίωνα Χρυσόστομο (1810) Τον Μάξιμο Τύριο (1810) Τη Βιβλιοθήκη του Απολλοδώρου (1811) Τους Λόγους των Αττικών Ρητόρων σε δέκα τόμους (1812) Τον Όμηρο, τον Ευριπίδη, τον Σοφοκλή, τον Αισχύλο, τον Θεόκριτο, τον Πίνδαρο, τον Αριστοφάνη στα χρόνια 1834-1845 <p><u>Άλλα έργα του είναι:</u></p> <ul style="list-style-type: none"> Ευρωπαϊού επιτομή της Ρωμαϊκής ιστορίας Παιδαγωγία Φοίνιξ Η κατ' επιτομήν γραμματική Τερψιθέα Τετρακτύς Ευνορίς Σοφιστής Επιστολαί προς τινας εν διαφόροις περιστάσει
Ζαλίκογλου ή Ζαλίκης Γρηγόριος	<ul style="list-style-type: none"> Το 1809 κυκλοφόρησε το Γαλλοελληνικό λεξικό το 1822 έγραψε έναν διάλογο με θέμα τα εθνικά ζητήματα. Μετέφρασε το «Κοινωνικό Συμβόλαιον» του Ζ.Ζ.Ρουσώ. Έγραψε απομνημονεύματα σχετικά με το «Ελληνόγλωσσον Ξενοδοχείον».
Θεοτόκης Νικηφόρος	<ul style="list-style-type: none"> Στοιχεία Φυσικής (1766-1767) Στοιχεία Μαθηματικών (1796-1799) Κυριακοδρόμιον (1796) Στοιχεία Γεωγραφίας (1804) Κυριακοδρόμιον Πράξεων των Αποστόλων (1808) <p><u>Ανέκδοτα έργα του:</u></p> <ul style="list-style-type: none"> Περὶ ηλεκτρικῆς δυνάμεως Περὶ μετεώρου φύσεως Μεταφυσική κατὰ το σύστημα των νεωτέρων Επιστολή εγκύκλιος προς Ρασκαλνίκους, κ.ά.

Εικόνα 4.16

Καϊρης Θεόφιλος	<ul style="list-style-type: none"> • «Στοιχεία Φιλοσοφίας» (1851) • «Θεοσοφία, σε δύο τόμους» (1852) • «Φιλοσοφικά και Φιλολογικά» (1875) • «Γνωστική ή των του ανθρώπου γνώσεων σύντομος έκθεσις» • «Στοιχεία φιλοσοφίας των περί τα όντα γενικώτερον θεωρουμένων τα στοιχειωδέστερα» • «Επιτομή της θεοσεβικής διδασκαλίας και ηθικής» • «Θεοσεβίων προσευχά και ιερά άσματα»
Καταρτζής Δημήτριος	<ul style="list-style-type: none"> • «Σχέδιο ότ' η ρωμαίικα γλώσσα, όταν καθώς λαλιέται και γράφετ' έχει στα λαογραφικά της τη μελωδία, και στα ποιητικά της ρυθμό, και το πάθος και την πειθώ στα ρητορικά της. 'Ότι τέτοια είναι σαν την ελληνική, κατά πάντα καλλίτερ' απ' άλλαι ταις γλώσσαις. Κι ότ' η καλλιέργειά της, κι η συγγραφή βιβλίων σ' αυτήνα είναι γενική και ολική αγωγή του έθνους» (1783) • «Σχέδιο της αγωγής των παιδιών Ρωμηών και Βλάχων, που πρέπει να γένεται μετά λόγου στα κοινά και σπητικά σκολεία» (1783) • «Συμβουλή στους νέους πώς να ωφελούνται και να μη βλάπτονται απ' τα βιβλία τα φράγκικα και τα τούρκικα και ποια να 'ναι η καθαυτό τους σπουδή» • «Εγκώμιο του φιλόσοφου, μακαρισμού του ορθόδοξου, ψόγος του άθεου, ταλάνισμα του δεισιδαίμων» (1785-1798) • «Εκτη διάλεκτος ελληνική ή ρωμαίικα έντεχνα και μεμουςωμένα (1787) • «Γραμματική της ρωμαίικας γλώσσας» (1787-1788)
Κοδρικάς Παναγιώτης	<ul style="list-style-type: none"> • Μετέφρασε το «Περί πληθούς κόσμων του Fontenelle και το EssayonMan του Αλεξ. Ροπε. • Δημοσίευσε τη μελέτη του «Observations sur l' opinion de greo moderne» καιαργότερα «Voyage en Grece fait dans les anpees 1803 et 1804» • Δημοσίευσε ένα ογκώδες έργο το 1818 τη «Μελέτη της κοινής ελληνικής διαλέκτου»
Κοκκινάκης Κωνσταντίνος	<ul style="list-style-type: none"> • Ασχολήθηκε με ποίηση
Κομμητάς Στέφανος	<ul style="list-style-type: none"> • Συνέταξε μια πολύτιμη «Εγκυκλοπαίδεια» σε 12 τόμους (1812) • «Παιδαγωγός ή Πρακτική Γραμματική» (1800) • «Εκκλησιαστική Ιστορία» (1827) • «Παλαιά Γεωγραφία» (1828) • «Ελληνική Μυθολογία»

Εικόνα 4.17

	<ul style="list-style-type: none"> - «Στοιχεία ποσειδωνια»
Κοραής Αδαμάντιος	<ul style="list-style-type: none"> • Αδελφική διδασκαλία (1798) • Άσμα Πολεμιστήριον (1800) • Σάλπισμα Πολεμιστήριον (1801) • Χαρακτήρες του Θεοφράστου (1799) • Περί Αέριων, Υδάτων και Τόπων του Ιπποκράτη (1800) • Το 1802 μεταφράζει το βιβλίο του Ιταλού Καίσαρα Βεκαρία (1738-1793) «Περί αμαρτημάτων και πονών» • Το 1804 εκδίδει τα «Αιθιοπικά» του Ηλιοδώρου • Το 1805 δημοσιεύεται ο «Πρόδρομος της Ελληνικής Βιβλιοθήκης» • Από το 1809-1827 εκδίδει εννέα τόμους της σειράς των «Παρέργων της Ελληνικής Βιβλιοθήκης» • Το 1815 εκδίδονται οι «Αυτοσχέδιοι Στοχασμοί» με τίτλο «Προλεγόμενα» και στα 1833 με τίτλο «Συλλογή των εις την Ελληνικήν Βιβλιοθήκην» και τα «Πάρεργα Προλεγομένων» • Το 1812 εκδίδει τα «Αστεία» του Ιεροκλέους και στα 1811-1820 τις «Ραψωδίες Α'-Δ'» από την Ιλιάδα • Οι «Διάλογοι» που εκδίδει με τον τίτλο «Τι συμφέρι εις την ελευθερωμένην από Τούρκους Ελλάδα να πράξη εις τας παρούσας περιστάσεις, διά να μη δουλωθή εις Χριστιανούς τουρκίζοντας»
Κούμας Κωνσταντίνος	<ul style="list-style-type: none"> • Εξέδωσε τη «Σειρά στοιχειώδης των μαθηματικών και φυσικών πραγματειών» σε οκτώ τόμους (1807) • μεταφράζει τη «Χημείας Επιτομή» του Adet σε γλώσσα αρχαϊζουσα • Τύπωσε τα εξής: Μετάφραση του «Αγάθωνος» του Wieland σε τρεις τόμους (1814), της «Συνόψεως της ιστορίας της φιλοσοφίας» του Tennemann (1818), της «Ιστορικής Χρονολογίας» (1818) του Schoell, της «Συνόψεως της παλαιάς γεωγραφίας» (1819) του Nitsch, η «Σύνοψις φυσικής» (1812), η «Σύνοψις επιστημών» (1819), το τετράτομο «Σύνταγμα Φιλοσοφίας (1818-1820) • εξέδωσε τα εξής: «Λεξικόν δια τους μελετώντας των παλαιών Ελλήνων συγγράμματα κατά το Ελληνογερμανικόν του Ρειμέρου» (1826), το δωδέκατο έργο του «Ιστορία των Ανθρωπίνων Πράξεων» (1830-1832) και τη «Γραμματική της Ελληνικής Γλώσσης» (1833)
Κωνσταντάς Γρηγόριος	<ul style="list-style-type: none"> • Εκδίδει τις «Επιστολές του Συνεσίου • Μεταφράζει τα «Στοιχεία της Φιλοσοφίας» του Fr. Soave • Στοιχεία της Λογικής, Μεταφυσικής και Ηθικής (μετάφραση) (1804) • Γεωγραφία Νεωτερική (1791) • Γενική Ιστορία του Millot (μετάφραση) (1808) • Φιλοθέου Πάρεργα (έκδοση) (1800) • Έκθεσις περί παιδείας • Κανονισμός των καθηκόντων του Εφόρου

Εικόνα 4.18

Μακρταίος Σέργιος	<ul style="list-style-type: none"> • Τράποιον εκ της ελλαδικής πανοπίας κατά των οπαδών του Κοπερνίκου εν τρισί διαλόγοις (1797) • Ορθόδοξος Υμνωδός (1802) • Διδασκαλία ευσύννοπος του μακαρίου πατριάρχου Κωνσταντινουπόλεως του Σχολαρίου, ή Νόμος Ευαγγελικός εν επιτομή (1808) • Σπαχυλογία Γραμματική (1810) • Υπομνήματα Εκκλησιαστικής Ιστορίας (1750-1800) • Εραστής σοφίας υπό των θείων Γραφών οδηγούμενος (1818) • Επιτομή φυσικής ακροάσεως (1818)
Μοισιόδαξ Ιώσηπος	<ul style="list-style-type: none"> • Απολογία (1780) • Θεωρία της Γεωγραφίας (1781) • Σημειώσεις Φισιολογικά (1784) • 1781 κυκλοφόρησε στην Βενετία τη μετάφραση της «Ηθικής Φιλοσοφίας» του Α. Μουρατόρι • Συντάσσει μια «Γραμματική» της νεοελληνικής γλώσσας • Πραγματεία περί παιδείας Αγωγής ή Παιδαγωγία (1779)
Νικολόπουλος Κωνσταντίνος	<ul style="list-style-type: none"> • Διατηρούσε τακτική συνεργασία με το περιοδικό RevueEncyclopedique • έγραψε άρθρα με διάφορα ψευδώνυμα στο περιοδικό της Βιέννης «Λόγιος Ερμής» • μελοποίησε αρχαία ελληνικά κείμενα για φωνή, χορωδία και πιάνο, όπως το προοίμιον της Ιλιάδος του Ομήρου, Ευμενίδες του Αισχύλου, Φοίνισσες του Ευριπίδη • μελοποίησε την Ολυμπιακή ωδή του Πινδάρου. • συνέθεσε τρεις ρομάντσες, μία καντάτα για τον Παλαιών Πατρών Γερμανό κ.ά. • συνέθεσε και λειτουργική μουσική για την Ορθόδοξη Εκκλησία (Κύριε ελέησον, Κύριε σώσον τους ευνεβείς, Την Ωραιότητα).
Οικονόμος Κωνσταντίνος, ο εξ Οικονόμων	<ul style="list-style-type: none"> • Περί των τριών ιερατικών της Εκκλησίας βαθμών επιστολμαία διατριβή (1835) • Σημειώσεις εις τι περί ανεξαρτησίας της Ελληνικής Εκκλησίας γαλλικών υπόμνημα (1837) • Επίκρισις εις την περί νεοελληνικής Εκκλησίας σύντομον απάντησιν του σοφού διδασκάλου κ. Ν. Βάμβα (1839) • Απάντησις εις την αυτοσχέδιον διατριβήν περί της αρχής και της εφουσίας των πατριαρχών και περί της σχέσεως της εκκλησιαστικής αρχής προς την πολιτικήν εφουσίαν (1843) • Τριακονταετηρίς εκκλησιαστική από του 1821 μέχρι του 1852 (1852) • Κατάλογος ιστορικός των πρώτων επισκόπων και των εφεξής πατριαρχών της εν Κ/πόλει αγίας και μεγάλης του Χριστού Εκκλησίας (1837) • Περί των Ο' ερμηνευτών της παλαιάς θείας Γραφής (1844-1849) • Κατήχησις ή ορθόδοξος διδασκαλία της χριστιανικής πίστεως (1813) • Τρεις πραγματείαί περί βαπτίσματος (1847) • Τέχνης ρητορικής, βιβλία τρία (1813) • Γραμματικών ή εγκυκλίων παιδεμάτων, βιβλία τέσσαρα (1817) • Δοκίμιον περί της πληρεστάτης συγγενείας της σλαβωνορωσικής γλώσσας προς την ελληνικήν (1828) • Περί γνησίας προφοράς της ελληνικής γλώσσας (1830)

Εικόνα 4.19

Πάριος Αθανάσιος	<ul style="list-style-type: none"> • Απολογητικά <ul style="list-style-type: none"> ◦ Ο Άγιος Γρηγόριος ο Παλαμάς και ο Αντίπαπας (ο Άγιος Μάρκος ο Ευγενικός). ◦ Αντιφώνησις ◦ Ουρανού κτίσις ◦ Νέος Ροιμάκης ◦ Φραγγέλιον ◦ Αλεξίκακον πνευματικόν ◦ Απολογία Χριστιανική ◦ Έκθεσις ορθοδόξου Πίστεως ◦ Εγχειρίδιον απολογητικόν • Δογματοκανονικά <ul style="list-style-type: none"> ◦ Δήλωσις ◦ Επιτομή ◦ Προσαφώνησις ◦ Λατίνων αναβαπτισμός ◦ Περί νεομαρτύρων ◦ Έθος και Παράδοσις ◦ Επιστολή ◦ Λόγος εις την Β' Κυριακήν των νηστειών ◦ Βάπτισμα ανάγκης ◦ Χρίσις με μύρον των επιστρεφόντων ετεροδόξων ◦ Ερωτήματα ◦ Απόκρισις ◦ Θεόν ουδέις εύρακε πώποτε ◦ Περί αγγέλων και θείου κάλλους ◦ Περί Εκκλησιασμού ◦ Επιστροφή εις ορθοδόξαν Αρμενίου ◦ Σοφής απόδειξις ότι οι ετερόδοξοι είναι αιρετικοί • Λειτουργικά <ul style="list-style-type: none"> ◦ Ο Μέγας Αγιασμός. ◦ Περί των αγίων εικόνων. ◦ Περί αναστημάτων, σκευών και αμφίων. ◦ Περί μνημοσύνων. ◦ Η γονυκλισία της Πεντηκοστής.
-------------------------	---

ικόνα 4.20

	<ul style="list-style-type: none"> • Παιδαγωγικά <ul style="list-style-type: none"> ◦ Γραμματική του Νεοφύτου ◦ Ρητορική πραγματεία ◦ Στοιχεία Μεταφυσικής ◦ Σχολική επίτασις ◦ Θεματογραφία ◦ Εξήγησις, της ἔπρος τους νέους παραίνεσεως του Μεγάλου βασιλείου ◦ Διογένης ή περί αρετής ◦ Εξήγησις, εις τον ἔπρος Δημόνικον του Ισοκράτους παρανετικόν λόγον... • Βιογραφικά <ul style="list-style-type: none"> ◦ Βίος του εν αγίοις Πατρός ημών Κλήμεντος αρχιπυ Βουλγαρίας (Μετάφραση στη δημοτική). ◦ Βίος του αγίου Γρηγορίου του Παλαμά. ◦ Μαρτύριον αγίου Γεωργίου του Εφεσίου (+1806). ◦ Μαρτύριον του αγίου Ιωάννου του Κρητός (+1811). ◦ Μαρτύριον αγίου Δημητρίου του Χίου (+1802). ◦ Διήγησις του εν Χίω θαύματος του Τιμίου Προδρόμου κατά των Αγαρηνών εν έτει 1740. ◦ Διήγησις του εν Χίω γεγονότος θαύματος, της Υπεραγίας Θεοτόκου κατά αρμενίων εν έτει 1748. ◦ Βίος και πολιτεία του αγίου Μακαρίου Νισατά. ◦ Συναξάρια όλων των Κυριακών και των μεγάλων εορτών. • Ποιητικά <ul style="list-style-type: none"> ◦ Επιγράμματα. ◦ Ακολουθία εις Άγιον Κλήμεντα. ◦ Ακολουθία εις άγιον Γρηγόριον Παλαμάν. ◦ Ακολουθία εις Άγιον Ελευθέριον. ◦ Ακολουθία εις Άγιον Φανούριον. ◦ Ακολουθία εις Αγίαν Παρασκευήν. ◦ Ακολουθία εις Άγιον νεομ. Δημήτριον. ◦ Ακολουθία εις Άγιον Μακάριον. ◦ Ακολουθία εις Οικουμενικήν Σύνοδον Αγίας Σοφίας. ◦ Ανάπτυξις τροπαρίου Αγίας Παρασκευής, « Την σπουδήν σου τη κλήσει κατάλληλον».
--	---

Εικόνα 4.21

	<ul style="list-style-type: none"> • Ομιλίες-Λόγοι (Σύμφωνα) ◦ Εις Αγίαν Αικατερίναν. ◦ Εις Μέγαν Αθανάσιον. ◦ Εις Ευαγγελιστήν της Θεοτόκου. ◦ Εις τον Τίμιον Σταυρόν. ◦ Εξήγησις του Τιμίου και Ζωοποιού Σταυρού κ.λπ. • Επιστολές (Σύμφωνα λίγες) ◦ Δύο απολογητικές προς Κοράϊν - Ιωάννην - Παναγ. Παλαμάν κ.ά. (κώδ. 5716 και 6175 I.M. Αγ. Παντελεήμονος Άθω) ◦ Εις Μονήν Πάτμου ◦ Προς θεοφιλέστατον επίσκοπον (.....). Εις Μονήν Πάτμου ◦ Προς επίσκοπον Αρδαμερίου ◦ Προς μητροπολίτην Γεννάδιον ◦ Προς ελλογιμάτατον Κύπριανόν (χειρ. 1344, Εθνική Βιβλιοθήκη)
Περδικάρης Μιχαήλ.	<ul style="list-style-type: none"> • Οδό Μαθηματικής (1806) • Ερμήλος Δημοκριθράκλειτος, Μιχαήλου του Περδικάρι ιατρού (1817) • Προδοίχησις εις τον Ερμήλον ή Δημοκριθράκλειτον...περιέχουσα την Απολογία του Ποιητού, την Αλληγορίαν του Ποήματος και την Είδσην δια την άτακτον έκδοσιν του Ερμήλου (1817) • Διομηδεάς ή ὕμνος Διομήδους που περιγράφει, σε ιαμβικούς δεκαπεντασύλλαβους στίχους με ομοιοκαταληξία, τις περιπλανήσεις του ομηρικού ήρωα από την άλωση της Τροίας μέχρι την επιστροφή στο Άργος • Ρήγας ή κατά των ψευδοφιλελλήνων (πεζό κείμενο) στο οποίο επιτίθεται με σφοδρότητα στον Ρήγα Φεραίο
Ρίζος Νερουλός Ιάκωβος	<ul style="list-style-type: none"> • οι τραγωδίες Ασπασία (1813) και Παλυζένη (1814) • οι κωμωδίες Ερωτηματική οικογένεια και Εφημεριδόφοβος (1837) • το σατιρικό έπος Κούρκας αρπαγή • δύο έπη που έμειναν ανέκδοτα και χάθηκαν σε πυρκαγιά το 1817 «Η διάβασις των Ἄλπειων και «Η κατάκτησις της Αιγύπτου υπό του Ναπολέοντος» • το σημαντικότερο έργο του: η τρίπρακτη κωμωδία Κορακιστικά ή διάρθρωσις της ρωμέικης γλώσσας
Ρότας Ιάκωβος	-
Σταγειρίτης Αθανάσιος	<ul style="list-style-type: none"> • Βίος Θεμιστοκλέους του Αθηναίου (1816) • Επισομή αριθμητικής (1810) • Δομοιρών επισομή ιστορίας γενική (1812) • Ωλυγία, ή Αρχαιολογία (1815, 1816, 1817, 1818, 1820) • Βίος Μιλτιάδου του Αθηναίου (1818) • Τρόπαιον ελληνικών, ή πρώτος πόλεμος Ελλήνων και Περσών (1818) • Ηπειρωτικά, ήτοι Ιστορία και Γεωγραφία της Ηπείρου (1819) • Καλλιόπη: αγγελίες φιλολογικάς επαγγέλλεται περιοδικώς αναγγέλλειν (1820)

Εικόνα 4.22

Φαρμακίδης Θεόκλητος	<ul style="list-style-type: none"> • «Στοιχεία ελληνικής γλώσσας» (1816 – 1818) • «Χρηστομάνθη ελληνική» (1837) • «Περί Ζαχαρίου υιού Βαροχίου» (1838) • «Ο ψευδώνυμος Γερμανός» (1838) • «Απολογία» (1840) • «Η Καινή Διαθήκη μετά Υπομνημάτων αρχαίων» (1842 – 1845) • «Ο Συνδικός Τόμος ή περί αληθείας» (1852) • «Οικονόμος ο εξ Οικονόμων ή Περί Όρκου» (1846)
Φίλιππιδης Δανιήλ	<ul style="list-style-type: none"> • Το 1801 κυκλοφορεί στη Βιέννη η μετάφραση της «Λογικής» του Καντινάκ. • Αστρονομία του Λαλάντ (1803) • Εμειναν ανέκδοτες οι μεταφράσεις της «Αριθμητικής και της Γεωμετρίας» του Μωνταύ και της «Φυσικής» του Μπρισόν • Γεωγραφία νεωτερική εκδόσε στη Λυβία την «Ιστορία της Ρουμανίας» καθώς και το «Γεωγραφικόν της Ρουμανίας» • «Επιτομή των Φιλιππικών» του Πομπηίου Τράγου (1817) • «Επιτομή των Ρωμαϊκών» του Φλόρου (1818)
Χριστόπουλος Αθανάσιος	<ul style="list-style-type: none"> • Το δράμα «Αχιλλεύς» (1805) • Έγραψε ένα σχέδιο Γραμματικής • Νομοθεσία του υψηλτάτου και ευσβεστάτου αυθέντου και ηγεμόνος πόσης Ουγγροβλαχίας κυρίου Ιωάννου Γεωργίου Καρολά • Πολιτικά Παράλληλα (1833) • Πολιτικά Σοφίσματα • Η γραμματική της Αιολοδικής (1805) • Ελληνικά Αρχαιολογήματα (1853) • Όναρον (1811) • Σημουργική του Χριστόπουλου • Μετέφρασε ολόκληρη την Α' ραμωδία της Ιλιάδος, τρεις ωδές της Σαφούς, αποσπάσματα από τον Ηρόδοτο και από τον Σέξτο τον Εμπειρικό
Ψαλίδας Αθανάσιος	<ul style="list-style-type: none"> • «Αληθής Ευδομονία» (1791) • «Κατερίνη η Β'» (1792) • Το 1794 μετέφρασε την αριθμητική του δασκάλου του Μεταμπούργκ και το 1796 εξέδωσε τα «Καλοκνήματα» <p><u>Ανέδοτα έργα:</u></p> <ul style="list-style-type: none"> • Λογική • Εισαγωγή εις την πρακτικήν φιλοσοφίαν • Εισαγωγή εις την φιλοσοφίαν, ψυχολογίαν, καλλολογίαν και ρητορικήν • Αρχαιολογία των Αρβαντών • Μαθήματα γενικής Ιστορίας • Μαθήματα γεωγραφίας • Μεταφυσική • Περί Ελλήνων ποιητών και συννοσείων

Εικόνα 4.23

Στο τέλος της σελίδας «Τα έργα των Διαφωτιστών» δίνεται η δυνατότητα στα παιδιά να κάνουν ακόμα μια εργασία. Συγκεκριμένα ζητείτε από τα παιδιά να φτιάξουν μια δική τους σελίδα wiki στην οποία θα κατατάξουν τα έργα των λογίων Ελλήνων σε ευρύτερες κατηγορίες με βάση τα μαθήματα που έχουν στο ωρολόγιο πρόγραμμά τους (Εικόνα 4.24).

Ώρα για εργασία!

Μπορείς να κατατάξεις τα έργα των παραπάνω Ελλήνων λογίων σε ευρύτερες κατηγορίες, με βάση τα μαθήματα που έχεις στο ωρολόγιο πρόγραμμα της τάξης σου.

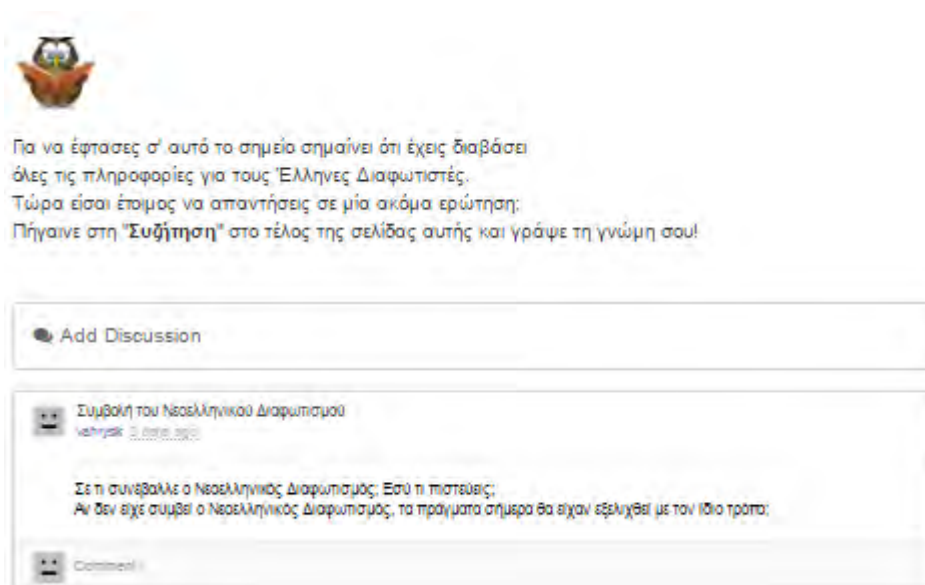
Φτιάξε τη δική σου σελίδα Wiki!!!

[Επιστροφή στον Κατάλογο Διαφωτιστών](#)

Εικόνα 4.24

Ξαναγυρνώντας τα παιδιά στη σελίδα «Κατάλογος με τους Νεοέλληνες Διαφωτιστές» κάτω από τον πίνακα με τα ονόματα των Διαφωτιστών δίνεται η

δυνατότητα στα παιδιά να αφήσουν το δικό τους σχόλιο στη «Συζήτηση» σαν μια αποτίμηση των όσων έχουν μάθει και αναπτύσσοντας την κριτική τους σκέψη για να απαντήσουν. Συγκεκριμένα, ζητείτε από τα παιδιά να σκεφτούν σε τι συνέβαλλε ο Νεοελληνικός Διαφωτισμός και αν δεν είχε συμβεί πώς θα είχαν εξελιχθεί τα πράγματα σήμερα. (Εικόνα 4.25)

Εικόνα 4.25

Σ' αυτό το σημείο οι μαθητές έχοντας ολοκληρώσει το «ταξίδι» τους στον Νεοελληνικό Διαφωτισμό και έχοντας ασχοληθεί με μια πληθώρα δραστηριοτήτων, θα είναι πλέον όχι μόνο πιο πλούσιοι σε γνώσεις, αλλά θα έχουν αντιληφθεί και το γεγονός το πόσο η ιστορία μας σήμερα θα ήταν διαφορετική, αν τα πράγματα είχαν εξελιχθεί διαφορετικά.

Μια παραλλαγή του παραπάνω διδακτικού σεναρίου, το οποίο χρησιμοποιεί το περιβάλλον των wikis, για την διδασκαλία της ενότητας του Νεοελληνικού Διαφωτισμού του μαθήματος της Ιστορίας, θα μπορούσε να ήταν η εξής: όλοι οι μαθητές της τάξης χωρισμένοι σε ομάδες θα υλοποιούσαν μία διαφορετική δραστηριότητα (από αυτές που έχουν αναφερθεί παραπάνω) σε ένα κοινό wiki την ίδια χρονική στιγμή. Επιπλέον, θα δίνονταν η δυνατότητα σε κάθε ομάδα να μπορεί να υποβάλει τα σχόλιά της σε όλες τις δραστηριότητες που έχουν υλοποιήσει οι άλλες ομάδες, αλλά και να συμπληρώσουν στη δουλειά των άλλων ομάδων, όπου έκριναν απαραίτητο ότι απαιτούνταν.

Κεφάλαιο 5

Επίλογος

Οι Τεχνολογίες της Πληροφορίας και των Επικοινωνιών, καθώς έχουν εισβάλλει σε κάθε πτυχή της ζωής μας, δεν θα μπορούσαν να λείψουν, όπως είναι φυσικό, και από τη σχολική ζωή. Με την ένταξη του υπολογιστή στη μαθητική ζωή, αλλά και τη σωστή χρήση του, το μάθημα γίνεται πιο ευχάριστο και εποικοδομητικό, αλλά και πιο εύκολο και συναρπαστικό. Οι μαθητές εμπεδώνουν καλύτερα τα διάφορα αντικείμενα γνώσης, αλλά και μαθαίνουν να συνεργάζονται μέσω την ένταξής τους σε ομάδες εργασίας. Έτσι, ο μαθητής μεταβάλλεται από ένας απλός δέκτη γνώσης σε άτομο με ενεργό συμμετοχή στην εκπαίδευσή του.

Η χρήση των ΤΠΕ, όπως είναι φυσικό, δεν θα μπορούσε να λείπει από τη διδασκαλία του μαθήματος της Ιστορίας. Η Ιστορία έχει γίνει πλέον από τα πιο δύσκολα διδακτικά αντικείμενα και απαιτεί τη χρήση όλων των ειδών των διδακτικών εργαλείων για να προκαλέσει το ενδιαφέρον των μαθητών και να τους ενεργοποιήσει δυναμικά.

Γι' αυτό στη συγκεκριμένη εργασία έγινε μια προσπάθεια να υλοποιηθεί ένα διδακτικό σενάριο για το μάθημα της Ιστορίας με τη χρήση των ΤΠΕ. Το κεφάλαιο που επιλέχθηκε από το μάθημα της Ιστορίας είναι ο Νεοελληνικός Διαφωτισμός, ο οποίος διδάσκεται στην ΣΤ' Δημοτικού, προκειμένου οι μαθητές να εμβαθύνουν στη σημαντική αυτή περίοδο της Ιστορίας. Το εργαλείο που χρησιμοποιήθηκε είναι το

Wiki, που είναι συνήθως μία ιστοσελίδα που επιτρέπει στους χρήστες της να προσθέσουν, να αφαιρέσουν ή να επεξεργαστούν το περιεχόμενό της πολύ γρήγορα και εύκολα, χωρίς να έχουν κάνει υποχρεωτική εγγραφή. Έτσι, διευκολύνεται η συνεργασία πολλών ατόμων για τη συγγραφή ενός έργου.

Στην εργασία αυτή το wiki χρησιμοποιήθηκε για την κατασκευή ενός διερευνητικού περιβάλλοντος μάθησης, καθώς δίνεται η δυνατότητα στα παιδιά μέσω αυτού του περιβάλλοντος να πειραματιστούν, να διερευνήσουν έννοιες, υποθέσεις αλλά και συσχετισμούς.

Καθώς τα οφέλη που προκύπτουν από τη χρήση των wikis σαν εργαλεία διδασκαλίας και μάθησης είναι πολλά και αξιόλογα, θα πρέπει να υπάρξουν και άλλες τέτοιες προσπάθειες για τη διδακτική του μαθήματος της Ιστορίας, που θα βοηθήσουν τα παιδιά και θα συμβάλλουν σε μια πιο ολοκληρωμένη μάθηση τόσο για το μάθημα της Ιστορίας όσο και στα άλλα μαθήματα.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

- Αγραφιώτου Π.** *Διδάσκοντας ιστορία μέσω του Διαδικτύου: χρησιμότητα ή αναγκαιότητα; Νέες προκλήσεις.* Διεύθυνση της Ελληνικής Επιστημονικής Ένωσης Τεχνολογιών Πληροφορίας και Επικοινωνιών στην Εκπαίδευση (ΕΤΠΕ)
- Αθήνη Α. & και Ξούριας Ι.** (2015) *Ο νεοελληνικός Διαφωτισμός (αρχές 18ου αιώνα – 1830): χαρακτηριστικά, φάσεις και βασικοί εκπρόσωποι*
- Αλεξανδράτος Γ., Κακαβάς Χ. & Κομματάς.** (2004) Ν. «Εάλω η Πόλις»: Μια διερευνητική διδακτική παρέμβαση στο μάθημα της Ιστορίας, 4ο Συνέδριο ΕΤΠΕ, Παν/μιο Αθηνών.
- Γελαδάκη Σ., Δάλκος Γ., Κωτσάνης Γ.** *Το λογισμικό «Από το παρόν στο παρελθόν. Θέματα βυζαντινής ιστορίας». Σχεδιασμός, αποτίμηση προσπάθειας, εφαρμογή, 2ο Συνέδριο στη Σύρο – ΤΠΕ στην Εκπαίδευση)*
- Γερακίνη Α.** (2012) *Νεοελληνικός Διαφωτισμός*
http://alexgger.blogspot.gr/2012/11/blog-post_11.html
- Γιακουμάτου Μ.** (2006) *Διδάσκοντας Ιστορία την εποχή του Διαδικτύου.* Διεύθυνση του Διαδικτύου και της Διδασκαλίας, Φιλολογική, Τεύχος 97.
- Γκίκα Ε.** *Διδασκαλία της αρχαίας ιστορίας με εργαλεία των τεχνολογιών της πληροφορίας και της επικοινωνίας.* Διεύθυνση της Ελληνικής Επιστημονικής Ένωσης Τεχνολογιών Πληροφορίας και Επικοινωνιών στην Εκπαίδευση (ΕΤΠΕ))
- Δημαράς Κ.** (1985). *Νεοελληνικός Διαφωτισμός.* Αθήνα: ΕΡΜΗΣ
- Δημητρακοπούλου, Α.** (2001). *Το επιστημονικό πεδίο των Εκπαιδευτικών Εφαρμογών των Τεχνολογιών της Πληροφορίας και της Επικοινωνίας και η σχέση τους με την Εκπαίδευση από απόσταση: Βασικές θεωρήσεις.* Πρακτικά 1ου Συνεδρίου Ανοικτή και Εξ Αποστάσεως Εκπαίδευση, Ελληνικό Ανοικτό Πανεπιστήμιο, Πάτρα.
- Δημητρακοπούλου Α.** (1998). *Σχεδιάζοντας Εκπαιδευτικά Λογισμικά. Από τις εμπειρικές προσεγγίσεις στη διεπιστημονική θεώρηση, α΄ & β΄ μέρος, περ. Σύγχρονη Εκπαίδευση, τχ. 100 & τχ. 101, Αθήνα.*
- Διζικιρίκης Γ.** (1884) *Ο νεοελληνικός διαφωτισμός και το ευρωπαϊκό πνεύμα 1750-1821: Αισθητική και ιδεολογία των λογίων της Τουρκοκρατίας,* Εκδόσεις Αθήνα: Φιλιοπότη

Επιμορφωτικό υλικό για την επιμόρφωση των εκπαιδευτικών - Τεύχος 2: Κλάδοι ΠΕ60-70, ΕΑΠΥ - Τομέας Επιμόρφωσης και Κατάρτισης (ΤΕΚ))

Ηλιοπούλου Ι. *Ενίσχυση των μαθητών/τριων στην παραγωγή ιστορικού νοήματος: Παραδείγματα μικρόκοσμων με τη χρήση του λογισμικού MICROWORLDS PRO, 2ο Συνέδριο στη Σύρο – ΤΠΕ στην Εκπαίδευση*

Ηλιού Φ. *Νεοελληνικός Διαφωτισμός – Η νεωτερική πρόκληση.*

Ηλιού, Φ. (1985). *Η σιωπή για τον Χριστόδουλο Παμπλέκη. Τα Ιστορικά.*

Ηλιού, Φ. (1988). *Τύφλωσον Κύριε τον λαόν σου.* Αθήνα: Πορεία

Κάββουρα Θ., Γρηγοριάδου Μ. & Τσαγκάνου Γ. *Αρχές Σχεδίασης Υπερμεσικού Περιβάλλοντος για Ευέλικτη Μάθηση της Ιστορίας με Βάση Περιπτώσεις*

Καραμπάτσας Δ. (1981) *Η συμβολή των Θεσσαλών λογίων στο Νεοελληνικό Διαφωτισμό,* Εκδόσεις ΕΥΘΥΝΗ

Κιτρομηλίδη Π. (1996). *Νεοελληνικός Διαφωτισμός.* Μορφωτικό Ίδρυμα Εθνικής Τραπέζης, Αθήνα.

Κιτρομηλίδης, Π. (2013). *Χριστοδούλου του εξ Ακαρνανίας (Παμπλέκη) Απάντησις ανωνύμου προς τους αυτού άφρονας κατηγορούς επονομασθείσα περί θεοκρατίας.* Αθήνα.

Κιτρομηλίδης, Π. (1999). *Νεοελληνικός Διαφωτισμός. Οι πολιτικές και κοινωνικές ιδέες.* Μετάφραση Σ. Νικολούδη. 2η Έκδοση. Αθήνα.

Κουραμπέα Ι. *Η υστεροβυζαντινή πόλη: το παράδειγμα του Μυστρά: Ένας μικρόκοσμος για την ενθάρρυνση ιστορικών συλλογισμών ως μεθόδου διδακτικής της Ιστορίας.* 3ο Συνέδριο στη Σύρο – ΤΠΕ στην Εκπαίδευση

Λούβη Ε. και Ξιφαράς Δ. *Νεότερη και Σύγχρονη Ιστορία της Γ' Γυμνασίου,* Υπουργείο Παιδείας και Θρησκευμάτων, Παιδαγωγικό Ινστιτούτο, Αθήνα: Πατάκη

Παναγιωτόπουλος, Β. (2003). *Ιστορία του Νέου Ελληνισμού 1770-2000. Τόμ. 2: Η οθωμανική κυριαρχία 1770-1821. Διαφωτισμός – Ιστορία της παιδείας – Θεσμοί και δίκαιο.* Αθήνα: Ελληνικά Γράμματα

Πάπυρος Λαρούς Μπριτάννικα (1981) Αθήνα: Πάπυρος.

Πιζανιάς Π. (2000) *Πώς διαμορφώθηκε η εθνική συνείδηση. Η γέννηση ενός έθνους*. Εφημ. "Το Βήμα", παράρτημα "Γνώμες".

Σπυρόπουλος Χ. (2014) *Ο Νεοελληνικός Διαφωτισμός: Μια σύντομη ιστορική επισκόπηση*.

Υπουργείο Εθνικής Παιδείας και Θρησκευμάτων. *Γενικό εγχειρίδιο χρήσης και κατασκευής μικρόκοσμων με το Αβάκιο*. Έργο ΠΛΕΙΑΔΕΣ/ Χρυσαλλίδες, Γ' ΚΠΣ

"*Evidence. The basis of the discipline?*", in Bourdillon, Hillary, (Eds.), *Teaching History*, The Open University, Routledge, London and New York

Crawford, Kathryn. (1996) *Vygotskian approaches to human development in the information era. Educational Studies in Mathematics.* (31) 43-62

Dijkstra S. et al. (1999) *Instructional design of WWW-based-courses –support environments: From case to general principles*, Proceedings of ED-MEDIA 1999, World Conference on Educational Multimedia, Hypermedia and Telecommunications, B.Collins, R.Oliver (ed) Seattle, Washington, USA.

Hobsbawm E. J. (2000), *Η Εποχή των Επαναστάσεων, 1789-1848*, Μ.Ι.Ε.Τ, Αθήνα.

Husbands Chris (2004). *Τι σημαίνει διδασκαλία της Ιστορίας; Γλώσσα, ιδέες και νοήματα*. Μετ. Α. Λυκούργος. Αθήνα: Μεταίχμιο

Thao Le. (1999) *A web-based study of students' attitudes towards the web*, Proceedings of ED-MEDIA 1999, World Conference on Educational Multimedia, Hypermedia and Telecommunications, B.Collins, R.Oliver (ed) Seattle, Washington, USA.

Zeiliger et al. (1999) *Implementing a constructivist approach to web navigation support*, Proceedings of ED-MEDI, World Conference on Educational Multimedia, Hypermedia and Telecommunications, B.Collins, R.Oliver (ed) Seattle, Washington, USA.

<http://dreamteam.wikidot.com>

http://users.sch.gr/ikomninou/wiki%20final/___wikis1.html